

ROZPORZĄDZENIE MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ¹⁾

z dnia 23 sierpnia 2007 r.

zmieniające rozporządzenie w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół

Na podstawie art. 22 ust. 2 pkt 2 lit. a i b ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572, z późn. zm.²⁾) zarządza się, co następuje:

§ 1. W rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 26 lutego 2002 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. Nr 51, poz. 458, z 2003 r. Nr 210, poz. 2041, z 2005 r. Nr 19, poz. 165 oraz z 2006 r. Nr 228, poz. 1669) wprowadza się następujące zmiany:

- 1) załącznik nr 1 do rozporządzenia otrzymuje brzmienie określone w załączniku nr 1 do niniejszego rozporządzenia;
- 2) załącznik nr 2 do rozporządzenia otrzymuje brzmienie określone w załączniku nr 2 do niniejszego rozporządzenia;

¹⁾ Minister Edukacji Narodowej kieruje działem administracji rządowej — oświata i wychowanie, na podstawie § 1 ust. 2 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 18 lipca 2006 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Edukacji Narodowej (Dz. U. Nr 131, poz. 907).

²⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2004 r. Nr 273, poz. 2703 i Nr 281, poz. 2781, z 2005 r. Nr 17, poz. 141, Nr 94, poz. 788, Nr 122, poz. 1020, Nr 131, poz. 1091, Nr 167, poz. 1400 i Nr 249, poz. 2104, z 2006 r. Nr 144, poz. 1043, Nr 208, poz. 1532 i Nr 227, poz. 1658 oraz z 2007 r. Nr 42, poz. 273, Nr 80, poz. 542, Nr 115, poz. 791 i Nr 120, poz. 818.

3) załącznik nr 4 do rozporządzenia otrzymuje brzmienie określone w załączniku nr 3 do niniejszego rozporządzenia.

§ 2. 1. Wykaz lektur określony w załącznikach nr 2 i 4 do rozporządzenia, o którym mowa w § 1 niniejszego rozporządzenia, w brzmieniu nadanym niniejszym rozporządzeniem, jest realizowany, począwszy od roku szkolnego 2007/2008 odpowiednio w klasach I i IV szkoły podstawowej, w klasach I gimnazjum i w klasach I szkół ponadgimnazjalnych: liceum ogólnokształcącego, liceum profilowanego, technikum, uzupełniającego liceum ogólnokształcącego, technikum uzupełniającego oraz zasadniczej szkoły zawodowej.

2. W pozostałych klasach szkół wymienionych w ust. 1 do zakończenia etapu edukacyjnego realizuje się dotychczasowy wykaz lektur.

§ 3. Podstawę programową kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych i gimnazjów określoną w załączniku nr 2 do rozporządzenia, o którym mowa w § 1 niniejszego rozporządzenia, w brzmieniu nadanym niniejszym rozporządzeniem, w zakresie działu „I Etap Edukacyjny klasy I—III Kształcenie Zintegrowane”, w części dotyczącej języka obcego nowożytnego, stosuje się, począwszy od roku szkolnego 2008/2009.

§ 4. Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem 1 września 2007 r.

Minister Edukacji Narodowej: *R. Legutko*

Załączniki do rozporządzenia Ministra Edukacji
Narodowej z dnia 23 sierpnia 2007 r. (poz. 1100)

Załącznik nr 1**PODSTAWA PROGRAMOWA WYCHOWANIA PRZEDSZKOLNEGO DLA PRZEDSZKOLI
I ODDZIAŁÓW PRZEDSZKOLNYCH W SZKOŁACH PODSTAWOWYCH**

Wychowanie przedszkolne obejmuje wspomaganie rozwoju i wczesną edukację dzieci od trzeciego roku życia do rozpoczęcia nauki w klasie pierwszej szkoły podstawowej.

Wychowanie przedszkolne organizowane jest w przedszkolach i w oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych.

Przedszkola (oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych) zapewniają opiekę, wychowanie i uczenie się w atmosferze akceptacji i bezpieczeństwa. Tworzą warunki umożliwiające dziecku osiągnięcie gotowości szkolnej.

Wobec rodziców przedszkola (oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych) pełnią funkcję doradczą i wspierającą działania wychowawcze:

- 1) pomagają w rozpoznawaniu możliwości rozwojowych dziecka i podjęciu wczesnej interwencji specjalistycznej,
- 2) informują na bieżąco o postępach dziecka,
- 3) uzgadniają wspólnie z rodzicami kierunki i zakres zadań realizowanych w przedszkolach i oddziałach przedszkolnych.

Celem wychowania przedszkolnego jest wspomaganie i ukierunkowywanie rozwoju dziecka zgodnie z jego wrodzonym potencjałem i możliwościami rozwojowymi w relacjach ze środowiskiem społeczno-kulturowym i przyrodniczym.

Wynikające z powyższego celu zadania, dostosowane do potrzeb i możliwości rozwojowych dziecka, nauczyciel realizuje w ramach określonych obszarów edukacyjnych.

I. Poznawanie i rozumienie siebie i świata

1. Budzenie zaciekawienia otaczającym światem poprzez prowokowanie pytań i dostarczanie radości odkrywania.
2. Organizowanie działań umożliwiających poznanie wielowymiarowości człowieka (postrzegam, myślę, czuję, działam).
3. Tworzenie sytuacji pozwalających na poznanie możliwości własnych dziecka i innych ludzi, np. wynikających ze zróżnicowania płci, wieku, stanu zdrowia i doświadczenia.
4. Tworzenie sytuacji doskonalących pamięć, zdolność kojarzenia, umiejętność skupienia uwagi na rzeczach i osobach.

5. Umożliwianie dostrzegania i opisywania stosunków przestrzennych:

- 1) określanie swojego położenia względem przedmiotów lub innych osób,
- 2) określanie położenia jednego przedmiotu względem innego, z użyciem określeń: nad, pod, w środku, na zewnątrz, przy, za, przed, obok, pomiędzy,
- 3) określanie kierunku ruchu: do przodu, do tyłu, w lewo, w prawo, poziomo, pionowo, w górę, w dół,
- 4) ocenianie i porównywanie odległości z użyciem określeń: daleko, dalej, najdalej, blisko, bliżej, najbliżej.

6. Stwarzanie okazji do klasyfikowania i porządkowania przedmiotów:

- 1) wskazywanie i grupowanie przedmiotów podobnych do siebie pod względem wielkości, kształtu, koloru i przeznaczenia,
- 2) klasyfikowanie przedmiotów z użyciem określeń: duży — mały, szeroki — wąski, wysoki — niski, gruby — cienki,
- 3) porównywanie przedmiotów z użyciem określeń: większy — mniejszy, dłuższy — krótszy, szerszy — węższy, wyższy — niższy, grubszy — cieńszy,
- 4) porządkowanie przedmiotów, np. od najdłuższego do najkrótszego.

7. Odczytywanie przeznaczenia rzeczy.

8. Wzbudzanie zainteresowań obrazem (ilustracją) i tekstem.

9. Poznawanie, stosowanie, tworzenie symboli i znaków.

10. Tworzenie warunków do porządkowania zdarzeń w czasie: określanie zależności czasowych z użyciem określeń: długo, dłużej, krótko, krócej, przedtem, teraz, potem, najpierw, później, wczoraj, dzisiaj, jutro, rano, w południe, wieczorem, w nocy.

11. Tworzenie warunków do doświadczeń językowych w zakresie reprezentatywnej i komunikatywnej funkcji języka (ze szczególnym uwzględnieniem nabywania i rozwijania umiejętności czytania i pisanania, w tym czytania i pisanania liczb).

12. Przekazywanie wiedzy o zdrowym stylu życia, ocenianie zachowań służących i zagrażających zdrowiu.
13. Wykorzystywanie i tworzenie okazji do poznawania rzeczywistości:
 - 1) przyrodniczej poprzez obserwowanie, eksperymentowanie, odkrywanie,
 - 2) społeczno-kulturowej poprzez poznawanie zasad organizacji życia społecznego, tradycji rodzinnej, regionalnej, narodowej oraz poznanie dzieł kultury,
 - 3) technicznej poprzez obserwowanie, manipulowanie oraz przekształcanie przedmiotów lub zmianę ich ułożenia w przestrzeni i czasie.
14. Organizowanie sytuacji umożliwiających poznanie ruchu drogowego.

II. Nabywanie umiejętności poprzez działanie

1. Wspieranie samodzielnych działań dziecka.
2. Umożliwianie dziecku dokonywania wyborów i przeżywania pozytywnych efektów własnych działań.
3. Pomaganie dziecku w dostrzeganiu problemów, planowaniu i realizowaniu zadań.
4. Umożliwianie poznawania i stosowania różnych sposobów rozwiązywania zadań.
5. Umożliwienie dziecku odczytywania i zapisywania liczb cyframi oraz porównywania liczb i liczenia.
6. Kształtowanie nawyków higienicznych i zachowań prozdrowotnych oraz proekologicznych.
7. Uczenie zasad postępowania warunkujących bezpieczeństwo dziecka, ze szczególnym uwzględnieniem bezpieczeństwa ruchu drogowego.
8. Tworzenie warunków sprzyjających spontanicznej i zorganizowanej aktywności ruchowej dziecka. Umożliwianie udziału w grach, zabawach ruchowych i gimnastyce.
9. Umożliwianie dziecku ekspresji spostrzeżeń, przeżyć, uczuć w różnych formach działalności, z zastosowaniem werbalnych i niewerbalnych środków wyrazu.
10. Wspieranie działań twórczych w różnych dziedzinach aktywności.

III. Odnajdywanie swojego miejsca w grupie rówieśniczej, wspólnocie

1. Uczenie nawiązywania bliskiego, serdecznego kontaktu z innymi osobami.

2. Pomoc w budowaniu pozytywnego obrazu własnego „Ja” i zaspokajaniu poczucia bezpieczeństwa.
3. Identyfikowanie i nazywanie różnych stanów emocjonalnych.
4. Uczenie sposobów radzenia sobie z własnymi emocjami, właściwego reagowania na przejawy emocji innych oraz kontrolowania zachowań.
5. Wdrażanie do zachowań akceptowanych społecznie, wprowadzanie w kulturę bycia.
6. Umożliwianie dziecku odkrywania znaczenia komunikowania się w sposób niewerbalny.
7. Umożliwianie doświadczeń w mówieniu, słuchaniu i byciu słuchanym.
8. Tworzenie okazji do wymiany informacji, uczenie dyskusowania i dochodzenia do kompromisu.
9. Tworzenie okazji do pełnienia przez dziecko różnych ról w układach interpersonalnych, ze zwróceniem uwagi na rolę dziecka w rodzinie.
10. Tworzenie okazji do wspólnego podejmowania i realizowania różnych zadań, rozwiązywania problemów.
11. Dostarczanie przykładów i doświadczanie rozwiązywania sytuacji konfliktowych na zasadzie kompromisu i akceptacji potrzeb innych osób.

IV. Budowanie systemu wartości

1. Wprowadzanie dziecka w świat wartości uniwersalnych, takich jak: dobro, prawda, miłość, piękno, poprzez:
 - 1) przekaz osobowy nauczyciela,
 - 2) tworzenie otoczenia sprzyjającego rozumieniu i przeżywaniu tych wartości.
2. Pomaganie dziecku w poznawaniu różnych postaw bohaterów literackich i filmowych oraz w podejmowaniu próby ich oceny i uzasadnienia stanowiska.
3. Wykorzystywanie codziennych sytuacji do podejmowania prób samooceny i oceny zachowań innych.
4. Stwarzanie okazji do dokonywania przez dziecko wyborów i zdawania sobie sprawy z ich konsekwencji.
5. Rozwijanie poczucia odpowiedzialności poprzez samodzielne, dokładne i rzetelne wywiązywanie się z podejmowanych zadań, szacunku do pracy swojej i innych.
6. Kształtowanie postawy przestrzegania zasad ruchu drogowego.

PODSTAWA PROGRAMOWA KSZTAŁCENIA OGÓLNEGO DLA SZKÓŁ PODSTAWOWYCH I GIMNAZJÓW

Nadrzędnym celem działań edukacyjnych szkoły jest wszechstronny rozwój ucznia. Edukacja szkolna polega na harmonijnym realizowaniu przez nauczycieli zadań w zakresie nauczania, kształcenia umiejętności i wychowania. Zadania te tworzą wzajemnie uzupełniające się i równoważne wymiary pracy każdego nauczyciela.

Szkoła w zakresie nauczania, co stanowi jej zadania specyficzne, zapewnia uczniom w szczególności:

- 1) naukę poprawnego i swobodnego wypowiedzania się, pisanie i czytanie ze zrozumieniem, w tym w językach obcych,
- 2) poznawanie wymaganych pojęć i zdobywanie rzetelnej wiedzy na poziomie umożliwiającym co najmniej kontynuację nauki na następnym etapie kształcenia,
- 3) dochodzenie do rozumienia, a nie tylko do pamięciowego opanowania przekazywanych treści,
- 4) rozwijanie zdolności dostrzegania różnego rodzaju związków i zależności (przyczynowo-skutkowych, funkcjonalnych, czasowych i przestrzennych),
- 5) rozwijanie zdolności myślenia analitycznego i syntetycznego,
- 6) przekazywanie wiadomości przedmiotowych w sposób integralny, prowadzący do lepszego rozumienia świata, ludzi i siebie,
- 7) poznawanie zasad rozwoju osobowego i życia społecznego,
- 8) poznawanie dziedzictwa kultury narodowej postrzeganej w perspektywie kultury europejskiej.

W szkole uczniowie kształcą swoje umiejętności wykorzystywania zdobywanej wiedzy, aby w ten sposób lepiej przygotować się do pracy w warunkach współczesnego świata. Nauczyciele tworzą uczniom warunki do nabywania następujących umiejętności:

- 1) planowania, organizowania i oceniania własnej nauki, przyjmowania za nią coraz większej odpowiedzialności,
- 2) skutecznego porozumiewania się w różnych sytuacjach, prezentacji własnego punktu widzenia i uwzględniania poglądów innych ludzi, poprawnego posługiwania się językiem ojczystym, językami obcymi oraz przygotowania do publicznych wystąpień,
- 3) efektywnego współdziałania w zespole i pracy w grupie, budowania więzi międzyludzkich, podejmowania indywidualnych i grupowych decyzji, skutecznego działania na gruncie zachowania obowiązujących norm,
- 4) rozwiązywania problemów w sposób twórczy,

- 5) poszukiwania, porządkowania i wykorzystywania informacji z różnych źródeł oraz efektywnego posługiwania się technologią informacyjną,
- 6) odnoszenia do praktyki zdobytej wiedzy oraz tworzenia potrzebnych doświadczeń i nawyków,
- 7) rozwijania sprawności umysłowych oraz osobistych zainteresowań,
- 8) przyswajania sobie metod i technik negocjacyjnego rozwiązywania konfliktów i problemów społecznych.

Nauczyciele w pracy wychowawczej, wspierając w tym zakresie obowiązki rodziców, zmierzają do tego, aby uczniowie w szczególności:

- 1) znajdowali w szkole środowisko wszechstronnego rozwoju osobowego (w wymiarze intelektualnym, psychicznym, społecznym, zdrowotnym, estetycznym, moralnym, duchowym),
- 2) rozwijali w sobie dociekliwość poznawczą, ukierunkowaną na poszukiwanie prawdy, dobra i piękna w świecie,
- 3) mieli świadomość życiowej użyteczności zarówno poszczególnych przedmiotów nauczania, jak i całej edukacji na danym etapie,
- 4) stawali się coraz bardziej samodzielni w dążeniu do dobra w jego wymiarze indywidualnym i społecznym, godząc dążenie do dobra własnego z dobrem innych, odpowiedzialność za siebie z odpowiedzialnością za innych, wolność własną z wolnością innych,
- 5) poszukiwali, odkrywali i dążyli na drodze rzetelnej pracy do osiągnięcia celów życiowych i wartości ważnych dla odnalezienia własnego miejsca w świecie,
- 6) uczyli się szacunku dla dobra wspólnego jako podstawy życia społecznego oraz przygotowywali się do życia w rodzinie, w społeczności lokalnej i w państwie,
- 7) przygotowywali się do rozpoznawania wartości moralnych, dokonywania wyborów i hierarchizacji wartości oraz mieli możliwość doskonalenia się,
- 8) kształtowali w sobie postawę dialogu, umiejętność słuchania innych i rozumienia ich poglądów; umieli współdziałać i współtworzyć w szkole wspólnotę nauczycieli i uczniów.

Nauczyciele, mając na uwadze osobowy rozwój ucznia, współdziałają na rzecz tworzenia w świadomości uczniów zintegrowanego systemu wiedzy, umiejętności i postaw. Ma to szczególne zastosowanie w kształceniu zintegrowanym.

Integracji wiedzy nauczanej w szkole na różnych etapach kształcenia służy wprowadzenie kształcenia zintegrowanego w klasach I—III szkoły podstawowej oraz ścieżek edukacyjnych.

Działalność edukacyjna szkoły jest określona przez:

- 1) szkolny zestaw programów nauczania, który uwzględniając wymiar wychowawczy, obejmuje całą działalność szkoły z punktu widzenia dydaktycznego,
- 2) program wychowawczy szkoły, obejmujący wszystkie treści i działania o charakterze wychowawczym skierowane do uczniów, realizowany przez nauczycieli,
- 3) program profilaktyki dostosowany do potrzeb rozwojowych uczniów oraz potrzeb danego środowiska, obejmujący wszystkie treści i działania o charakterze profilaktycznym skierowane do uczniów, nauczycieli i rodziców.

Szkolny zestaw programów nauczania, program wychowawczy szkoły oraz program profilaktyki tworzą spójną całość. Ich przygotowanie i realizacja są zadaniem zarówno całej szkoły, jak i każdego nauczyciela.

Obok zadań wychowawczych i profilaktycznych nauczyciele wykonują również działania opiekuńcze odpowiednio do istniejących potrzeb.

Konieczne jest podejmowanie przez nauczycieli działań mających na celu wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów.

Edukacja szkolna przebiega w następujących etapach edukacyjnych dostosowanych do okresów rozwojowych dziecka:

- 1) etap I — klasy I—III szkoły podstawowej,
- 2) etap II — klasy IV—VI szkoły podstawowej,
- 3) etap III — gimnazjum.

Ilekrót w załączniku jest mowa o:

- 1) zajęciach edukacyjnych — należy przez to rozumieć zajęcia o charakterze dydaktyczno-wychowawczym, w toku których odbywa się nauczanie przedmiotów (bloków przedmiotowych), kształcenie zintegrowane lub realizacja ścieżek edukacyjnych,
- 2) ścieżce edukacyjnej — należy przez to rozumieć zestaw treści i umiejętności o istotnym znaczeniu poznawczym i wychowawczym, których realizacja może odbywać się w ramach nauczania przedmiotów lub w postaci odrębnych zajęć,
- 3) etapie edukacyjnym — należy przez to rozumieć odpowiedni okres kształcenia o wyróżnionych celach, stanowiący całość dydaktyczną,
- 4) kształceniu zintegrowanym — należy przez to rozumieć system nauczania w klasach I—III szkoły podstawowej.

SZKOŁA PODSTAWOWA I i II ETAP EDUKACYJNY

Nauczyciele w szkole podstawowej dostosowują sposób przekazywania odpowiedniej wiedzy, kształtowania umiejętności i postaw uczniów do naturalnej w tym wieku aktywności dzieci, umożliwiają im poznanie świata w jego jedności i złożoności, wspomagają ich samodzielność uczenia się, inspirują je do wyrażania własnych myśli i przeżyć, rozbudzają ich ciekawość poznawczą oraz motywację do dalszej edukacji.

Edukacja w szkole podstawowej, wspomagając rozwój dziecka jako osoby i wprowadzając je w życie społeczne, ma na celu przede wszystkim:

- 1) prowadzić dziecko do nabywania i rozwijania umiejętności wypowiedzania się, czytania i pisania w języku ojczystym i w języku obcym, wykonywania elementarnych działań arytmetycznych, posługiwania się prostymi narzędziami i kształtowania nawyków społecznego współżycia,
- 2) rozwijać poznawcze możliwości uczniów, tak aby mogli oni przechodzić od dziecięcego do bardziej dojrzałego i uporządkowanego rozumienia świata,
- 3) rozwijać i przekształcać spontaniczną motywację poznawczą w motywację świadomą, przygotowując do podejmowania zadań wymagających systematycznego i dłuższego wysiłku intelektualnego i fizycznego,
- 4) rozbudzać i rozwijać wrażliwość estetyczną i moralną dziecka oraz jego indywidualne zdolności twórcze,
- 5) umacniać wiarę dziecka we własne siły i w zdolność osiągnięcia wartościowych i trudnych celów,
- 6) rozwijać zdolność odróżniania świata rzeczywistego od wyobrażonego oraz postaci historycznych od fantastycznych,
- 7) kształtować potrzeby i umiejętności dbania o własne ciało, zdrowie i sprawność fizyczną; wyrabiać czujność wobec zagrożeń dla zdrowia fizycznego, psychicznego i duchowego, kształtować nawyki i umiejętności związane z bezpiecznym uczestnictwem w ruchu drogowym,
- 8) rozwijać umiejętności dziecka poznawania siebie oraz otoczenia rodzinnego, społecznego, kulturowego, technicznego i przyrodniczego dostępnego jego doświadczeniu,
- 9) wzmacniać poczucie tożsamości kulturowej, historycznej, etnicznej i narodowej,
- 10) stwarzać warunki do rozwoju wyobraźni i ekspresji werbalnej, plastycznej, muzycznej i ruchowej, zapewniać warunki do harmonijnego rozwoju fizycznego i psychicznego oraz zachowań prozdrowotnych,
- 11) zapewniać opiekę i wspomagać rozwój dziecka w przyjaznym, bezpiecznym i zdrowym środowisku w poczuciu więzi z rodziną,

- 12) uwzględniać indywidualne potrzeby dziecka i troszczyć się o zapewnienie mu równych szans,
- 13) stwarzać warunki do rozwijania samodzielności, obowiązkowości, podejmowania odpowiedzialności za siebie i najbliższe otoczenie,
- 14) stwarzać warunki do indywidualnego i grupowego działania na rzecz innych.

W szkole podstawowej szczególnie ważne jest stwarzanie przyjaznej atmosfery i pomaganie dziecku w dobrym funkcjonowaniu w społeczności szkolnej.

I ETAP EDUKACYJNY **klasy I—III**

KSZTAŁCENIE ZINTEGROWANE

Kształcenie na tym etapie jest łagodnym przejściem od wychowania przedszkolnego do edukacji prowadzonej w systemie szkolnym. Ma ono charakter zintegrowany.

Zajęcia edukacyjne prowadzi nauczyciel (nauczyciele) według ustalonego przez siebie planu, dostosowując czas zajęć i przerw do aktywności uczniów.

Nauczyciel (nauczyciele) układa zajęcia w taki sposób, aby zachować ciągłość nauczania i doskonalenia podstawowych umiejętności.

Wskazane jest takie organizowanie procesu dydaktyczno-wychowawczego, aby w każdym dniu wystąpiły zajęcia ruchowe, których łączny tygodniowy wymiar wynosi co najmniej 3 godziny. Wskazane jest również, aby w każdym tygodniu wystąpiły zajęcia z języka obcego nowożytnego, których łączny tygodniowy wymiar wynosi 2 godziny.

Nauka języka obcego nowożytnego rozpoczyna się od stopniowego rozwijania rozumienia ze słuchu i reagowania na język gestem lub słowem. Następnie wprowadzana jest sprawność mówienia przez powtarzanie pojedynczych zdań i zwrotów. Elementy czytania, a później pisanie, wprowadzane są na poziomie wyrazu i zdania.

Cele edukacyjne

Wspomaganie wszechstronnego i harmonijnego rozwoju ucznia, w tym szczególnie:

- 1) umiejętności służących zdobywaniu wiedzy (czytania, pisanie i liczenia),
- 2) przygotowania do nauki języków obcych na kolejnych etapach edukacyjnych,
- 3) umiejętności nawiązywania i utrzymywania poprawnych kontaktów z innymi dziećmi, dorosłymi, z osobami niepełnosprawnymi, przedstawicielami innej narodowości i rasy,
- 4) poczucia przynależności do społeczności szkolnej, środowiska lokalnego, regionu i kraju,

- 5) umiejętności działania w różnych sytuacjach szkolnych i pozaszkolnych,
- 6) nawyków i umiejętności związanych z bezpiecznym uczestnictwem w ruchu drogowym,
- 7) rozbudzania potrzeby kontaktu z przyrodą.

Zadania szkoły

1. Uświadamianie uczniom, że wspólnoty takie jak: rodzina, środowisko lokalne i ojczyzna stanowią wielką wartość w życiu każdego człowieka i że każdy ma wobec tych wspólnot obowiązki.
2. Uczenie zwyczajów, obyczajów i właściwych zachowań w środowisku rodzinnym, wobec kolegów szkolnych i nauczycieli.
3. Uświadamianie uczniom zwyczajów, obyczajów i zachowań właściwych dla przedstawicieli kultury obszaru nauczanego języka obcego.
4. Uczenie właściwych zachowań w sytuacjach zagrożających bezpieczeństwu uczniów, w tym właściwych zachowań w ruchu drogowym.
5. Uczenie właściwych zachowań w stosunku do zwierząt i otaczającej przyrody.
6. Rozpoznawanie poziomu sprawności warunkującego opanowanie przez uczniów podstawowych umiejętności: czytania, pisanie i liczenia; odpowiednio do tego prowadzenie ćwiczeń usprawniających.
7. Rozpoznawanie poziomu sprawności warunkującego opanowanie przez uczniów podstawowych umiejętności: rozumienia ze słuchu, mówienia, czytania i pisanie prostych zdań w języku obcym; odpowiednio do tego prowadzenie ćwiczeń usprawniających.
8. Zachęcanie uczniów do nauki języka obcego oraz rozwijanie świadomości językowej przez porównanie języka ojczystego i języków obcych.
9. Kształtowanie właściwych nawyków higienicznych.
10. Zapoznanie dzieci z polską i światową klasyczną literaturą dziecięcą, w tym z baśniami i legendami w języku obcym.

Treści nauczania

Edukacja na tym etapie obejmuje następujące treści nauczania i działania edukacyjne:

- 1) dom rodzinny — dziecko jako członek rodziny,
- 2) szkoła — dziecko jako uczeń, kolega, przyjaciel; normy postępowania związane z tymi rolami,
- 3) miejscowość, życie jej mieszkańców,
- 4) przyroda w otoczeniu dziecka,

- 5) ojczyzna — symbole i święta narodowe; baśnie i legendy narodowe,
- 6) obrazy z przeszłości (własnej rodziny, szkoły, miejscowości),
- 7) zabawy, zajęcia, przygody dzieci,
- 8) obrazy z życia dzieci w innych krajach, w szczególności w kraju nauczanego języka obcego,
- 9) wybrane wytwory kultury, sztuki, techniki,
- 10) rozmowy,
- 11) swobodne i spontaniczne wypowiedzi uczniów,
- 12) podstawowe zwroty w języku obcym związane z czynnościami dnia codziennego,
- 13) opowiadanie i opisywanie,
- 14) recytowanie wierszy i prozy,
- 15) zabawy i gry dramowe, teatralne,
- 16) uważne słuchanie wypowiedzi innych,
- 17) odbiór programów radiowych i telewizyjnych,
- 18) słuchanie baśni, opowiadań i legend, w tym z własnego regionu, jako inspiracji do słownego i pozasłownego wyrażania treści i przeżyć,
- 19) czytanie głośne sylab, wyrazów, zdań i tekstów,
- 20) czytanie ciche ze zrozumieniem,
- 21) różne źródła informacji i technologii informacyjnej, w tym korzystanie z czytelnicy i biblioteki szkolnej,
- 22) pisanie liter, łączenie liter w sylaby, pisanie wyrazów, zdań,
- 23) przepisywanie wyrazów, zdań, tekstów, powiązane z ich uzupełnianiem i przekształcaniem,
- 24) pisanie swobodnych tekstów, życzeń, zaproszeń, listów, opowiadań i opisów,
- 25) pisanie z wykorzystaniem elementarnych zasad pisowni,
- 26) liczenie (przeliczanie przedmiotów, niezależność liczby przedmiotów od sposobów ich przeliczania, porównywanie liczebności zbiorów), zapisywanie liczb w zakresie 1000, stopniowe rozszerzanie zakresu do 10 000,
- 27) działania na liczbach:
 - a) dodawanie i odejmowanie pamięciowe w zakresie 100, mnożenie i dzielenie liczb w zakresie tabliczki mnożenia,
 - b) sprawdzanie wyniku odejmowania za pomocą dodawania i wyniku dzielenia za pomocą mnożenia,
- 28) mierzenie długości, szerokości, wysokości przedmiotów oraz ich odległości z użyciem różnych jednostek i miarek; stosowanie jednostek: centymetr, metr (bez zamieniania jednostek w obliczeniach),
- 29) ważenie przedmiotów i odmierzanie płynów z użyciem jednostek: dekagram, kilogram (użycie pojęcia: pół kilograma), odmierzanie płynów za pomocą szklanki, butelki, garnka (użycie pojęć: pół i ćwierć litra),
- 30) obliczenia pieniężne w zakresie 100 zł,
- 31) kalendarz:
 - a) nazywanie dni tygodnia i miesięcy oraz znajomość ich kolejności,
 - b) odczytywanie i zapisywanie czasu w systemie 12- i 24-godzinnym,
 - c) stosowanie pojęć: minuta, godzina, pół godziny,
 - d) zapisywanie i porządkowanie chronologiczne dat (dni i miesiące),
 - e) odczytywanie i zapisywanie liczb rzymskich od I do XII,
 - f) wykonywanie prostych obliczeń kalendarzowych (w zakresie pełnych miesięcy) i zegarowych (w zakresie pełnych godzin),
- 32) mierzenie temperatury, odczytywanie wskazań termometru bez posługiwania się liczbami ujemnymi,
- 33) rozwiązywanie łatwych równań jednodziałaniowych z niewiadomą w postaci okienka (bez przenoszenia na drugą stronę),
- 34) rozwiązywanie zadań tekstowych wymagających wykonania jednego działania (w tym zadań na porównywanie różnicowe i zadań dotyczących ilości, ceny i wartości),
- 35) figury geometryczne:
 - a) mierzenie długości odcinków i rysowanie za pomocą linijki odcinków o danej długości,
 - b) rozpoznawanie i nazywanie trójkąta, kwadratu, prostokąta i koła,
 - c) mierzenie długości boków (w pełnych centymetrach) i obliczanie obwodu trójkąta, kwadratu, prostokąta,
- 36) obserwowanie zjawisk i procesów przyrodniczych, mówienie o nich,
- 37) formy ochrony środowiska przyrodniczego w najbliższej okolicy,
- 38) poznanie własnego ciała,
- 39) dbałość o zdrowie, higiena własna i otoczenia,
- 40) podobieństwa i różnice między ludźmi, zrozumienie a tolerancja,

- 41) żywność i żywienie,
- 42) bezpieczeństwo w różnych miejscach i sytuacjach, zwłaszcza na drogach publicznych, rozpoznawanie zagrożeń i umiejętności zachowania się w przypadku zagrożenia,
- 43) poznawanie pracy w wybranych zawodach,
- 44) urządzenia techniczne powszechnego użytku (bezpieczne użytkowanie),
- 45) wykorzystanie materiałów (papier, drewno, tkanina, metal, tworzywa sztuczne, materiały przyrodnicze) w działalności manualnej,
- 46) organizacja pracy (planowanie, organizacja stanowiska, racjonalne wykorzystanie materiału i czasu),
- 47) działalność plastyczna uczniów w różnych materiałach, technikach i formach z wykorzystaniem tradycji regionalnych,
- 48) różnorodność dziedzictwa i poszukiwań w sferze kultury,
- 49) wielość środków komunikacji (język przestrzeni, koloru, ciała) oraz środków wyrazu plastycznego,
- 50) ekspresja i autoekspresja,
- 51) rozumienie, akceptacja i tolerancja dla innych wypowiedzi artystycznych,
- 52) kształtowanie otoczenia i form użytkowych,
- 53) krajobraz kulturowy,
- 54) brzmienie głosów, instrumentów muzycznych, dźwięk, rytm, tempo,
- 55) śpiew, gra na instrumentach, ruch z muzyką,
- 56) percepcja elementów akustyki środowiska człowieka, muzyki i utworów muzycznych,
- 57) gry i zabawy ruchowe, ćwiczenia terenowe, wędrówki piesze,
- 58) umiejętności ruchowe oraz ćwiczenia fizyczne korygujące postawę ciała,
- 59) przestrzeganie reguł w grach i zabawach ruchowych.

Lektura

H.Ch. Andersen — *Baśnie* (wybór); Władysław Bełza — *Kto ty jesteś? Polak mały!*; Jan Brzechwa — *Akademia Pana Kleksa*; Wanda Chotomska — *Legends polskie*; Maria Konopnicka — *O krasnoludkach i sierotce Marysi* (fragmenty); Hugh Lofting — *Doktor Dolittle i jego zwierzęta*; Astrid Lindgren — *Dzieci z Bullerbyn*; Kornel Makuszyński — *120 przygód Koziołka Matołka* (księga I); Alan Aleksander Milne — *Kubuś Puchatek*; ks. Jan Twardowski — *Patyki i patyczki*; Julian Tuwim — wiersze dla dzieci: *Lokomotywa*, *Słoń Trąbalski*; inne wybrane utwory klasycznej literatury dziecięcej polskiej i światowej.

W szkołach, które organizują naukę języka mniejszości narodowej lub etnicznej albo języka regionalnego — języka kaszubskiego, język ten jest nauczany w ramach nauczania zintegrowanego. Treści nauczania w klasach I—III powinny być czerpane z podobnych kręgów tematycznych, jakie zostały określone powyżej, z uwzględnieniem kultury danej mniejszości narodowej lub etnicznej albo społeczności postępującej się językiem regionalnym — językiem kaszubskim.

Zajęcia z języka obcego powinny zawierać treści nauczania obejmujące podstawowe słownictwo odnoszące się do zakresów tematycznych realizowanych w kształceniu zintegrowanym.

II ETAP EDUKACYJNY klasy IV—VI

Począwszy od II etapu edukacyjnego wprowadza się przedmioty i następujące ścieżki edukacyjne o charakterze wychowawczo-dydaktycznym:

- 1) edukacja czytelnicza i medialna,
- 2) edukacja ekologiczna,
- 3) edukacja prozdrowotna,
- 4) wychowanie do życia w społeczeństwie:
 - a) wychowanie do życia w rodzinie,
 - b) wychowanie regionalne — dziedzictwo kulturowe w regionie,
 - c) wychowanie patriotyczne i obywatelskie.

Dyrektor szkoły zapewnia uwzględnienie problematyki ścieżek edukacyjnych w szkolnym zestawie programów nauczania. Realizację ścieżek edukacyjnych zapewniają nauczyciele wszystkich przedmiotów, którzy do własnego programu włączają odpowiednio treści danej ścieżki.

Częściowej realizacji tych treści można dokonać w czasie odrębnych, modułowych, kilkugodzinnych zajęć. Dotyczy to zwłaszcza ścieżki edukacyjnej „Wychowanie do życia w społeczeństwie”. Nauczyciele wszystkich przedmiotów eksponują treści związane z edukacją na rzecz bezpieczeństwa, zwłaszcza w ruchu drogowym.

PRZEDMIOTY JĘZYK POLSKI

Człowiek zdobywa wiedzę przede wszystkim poprzez język. Nauczanie języka ojczystego tworzy fundament ogólnego rozwoju ucznia, jest pomocą w kształtowaniu osoby ucznia, stanowi główny punkt odniesienia całej edukacji szkolnej — wychowania i kształcenia. Za rozwój języka w mowie i piśmie (w tym za zasób pojęć, ortografię i estetykę zapisu) odpowiedzialni są wszyscy nauczyciele niezależnie od posiadanej specjalności.

Cele edukacyjne

Wspomaganie umiejętności porozumiewania się uczniów i wprowadzanie ich w świat kultury, zwłaszcza przez:

- 1) kształcenie sprawności mówienia, słuchania, czytania i pisania w zróżnicowanych sytuacjach komunikacyjnych prywatnych i publicznych, a zwłaszcza ważnych dla życia w państwie demokratycznym i obywatelskim; rozwijanie zainteresowania uczniów językiem jako składnikiem dziedzictwa kulturowego,
- 2) ujawnianie zainteresowań, możliwości i potrzeb oraz językowych i czytelniczych umiejętności uczniów po to, aby wyznaczać stosowne dla nich cele, dobierać treści i materiały, projektować odpowiednie działania gwarantujące skuteczność edukacji,
- 3) rozbudzanie motywacji czytania i rozwijanie umiejętności odbioru dzieł literackich i innych tekstów kultury, także audiowizualnych, a przez nie przybliżanie rozumienia człowieka i świata; wprowadzanie w tradycję kultury narodowej i europejskiej,
- 4) uczenie istnienia w kulturze, przede wszystkim w jej wymiarze symbolicznym i aksjologicznym, tak by stawała się wewnętrzną i osobistą własnością dziecka.

Zadania szkoły

1. Wychowanie językowe i rozbudzanie wrażliwości estetycznej.
2. Motywowanie do poznawania literatury oraz różnorodnych tekstów kultury (w tym regionalnej) wzbogacających wiedzę ucznia o człowieku, życiu i świecie z perspektywy współczesności i z odniesieniem do przeszłości.
3. Doskonalenie kompetencji komunikacyjnej, to znaczy umiejętności mówienia, słuchania, czytania, pisania, odbioru różnorodnych tekstów kultury.
4. Tworzenie sytuacji, w których uczenie się języka następuje przez świadome i refleksyjne jego używanie (bez nawarstwiania teoretycznej, abstrakcyjnej wiedzy o systemie językowym).
5. Pobudzanie postaw kreatywnych ucznia w procesie zdobywania umiejętności i gromadzenia wiedzy.
6. Integrowanie różnych doświadczeń kulturowych.

Treści nauczania

Treści nauczania powinny być podporządkowane funkcji wspierającej wypowiedzanie się, bez konieczności posługiwania się definicjami.

1. Pojęcia nadawcy i odbiorcy, sposoby rozpoznawania intencji wypowiedzi (pytam, odpowiadam, informuję, proszę).

2. Właściwości opowiadania, opisu, dialogu oraz prostych form użytkowych.
3. Wypowiedzenia oznajmujące, pytające i rozkazujące, w tym zdania i równoważniki zdań.
4. Związki wyrazów w zdaniu, w tym rola podmiotu i orzeczenia.
5. Odmienne i nieodmienne części mowy oraz podstawowe kategorie fleksyjne.
6. Związki znaczeniowe między wyrazami.
7. Budowa słowotwórcza wyrazów.
8. Rodzaje głosek.
9. Akcent wyrazowy, intonacja.
10. Pojęcia: fikcja literacka, świat przedstawiony, nadawca, odbiorca, podmiot mówiący, narracja, przenośnia, rytm.
11. Różnice między językiem potocznym a językiem literatury oraz językiem regionu.
12. Terminy: bohater, wątek, akcja, autor, narrator, epitet, porównanie, wyraz dźwiękonaśladowczy, rym, zwrotka, refren, baśń, opowiadanie, powieść, proza, poezja.
13. Terminy związane z przekazami ikonicznymi, radiem, telewizją, filmem, teatrem, prasą.

Osiągnięcia

1. Mówienie:
 - 1) do rzeczywistych i wyobrażonych słuchaczy, z przejrzystością intencji, z uwzględnieniem różnorodnych sytuacji, ról i kontaktów międzyludzkich (oficjalnych i nieoficjalnych),
 - 2) na temat otaczającej rzeczywistości, własnych zainteresowań, literatury, innych (niewerbalnych i mieszanych) tekstów kultury,
 - 3) na temat zaobserwowanych zjawisk językowych (przy użyciu elementarnej terminologii językoznawczej wprowadzanej zależnie od możliwości uczniów),
 - 4) z precyzją znaczeniową, ze świadomością emocjonalnego nacechowania wypowiedzi oraz próbami ich oceny (zwłaszcza etycznej),
 - 5) płynne, z poprawną i wyraźną artykulacją oraz dykcją, akcentowaniem, intonacją, pauzowaniem i tempem (w tym wygłaszanie tekstów z pamięci).
2. Słuchanie:
 - 1) uważne i ze zrozumieniem,
 - 2) rozmaitych wypowiedzi, w różnych celach i sytuacjach,
 - 3) z rozróżnianiem mowy i tła akustycznego w przekazach audiowizualnych.

3. Czytanie:

- 1) głośne i wyraziste, z uwzględnieniem zasad kultury żywego słowa,
- 2) ciche ze zrozumieniem,
- 3) różnych rodzajów tekstów z uwzględnieniem celu (takiego jak: informacja, przeżycie, perswazja).

4. Pisanie:

- 1) tekstów kierowanych do różnych adresatów i w różnych celach,
- 2) w związku z potrzebami codziennej komunikacji, ekspresji własnych doznań, z literaturą i tekstami kultury wysokiej oraz masowej,
- 3) w różnych prostych formach,
- 4) z troską o kompozycję (plan, tytuł, akapit), sprawność stylistyczną oraz poprawność gramatyczną, interpunkcyjną i ortograficzną, a także estetykę tekstu.

5. Odbiór tekstów kultury:

- 1) z dążnością do odkrywania ich dosłownego, przenośnego i symbolicznego sensu,
- 2) z uwzględnieniem obserwacji swoistości ich tworzywa,
- 3) ze wskazywaniem na różne elementy świata przedstawionego,
- 4) z odróżnianiem fikcji artystycznej od rzeczywistości,
- 5) z refleksją nad wartościami i zasadami etycznymi, w tym zwłaszcza dylematami natury etycznej przeżywanymi przez bohaterów,
- 6) z próbami określania funkcji różnych elementów tekstu przy użyciu odpowiedniej terminologii (wprowadzanej zależnie od możliwości uczniów),
- 7) z wykorzystaniem różnych kontekstów,
- 8) z uwzględnieniem odrębności regionalnej i etnicznej.

Lektura

1. Carlo Collodi — *Pinokio*; Wiktor Gomułicki — *Wspomnienia niebieskiego mundurka*; Irena Jurgielewiczowa — *Ten obcy*; Rudyard Kipling — *Księga Dżungli*; Józef Ignacy Kraszewski — *Stara Baśń*; C.S. Lewis — *Opowieści z Narnii*, cz. I: *Lew, Czarownica i stara szafa*; Kornel Makuszyński — *Szatan z siódmej klasy*; Lucy Maud Montgomery — *Ania z Zielonego Wzgórza*; Edmund Niziurski — *Sposób na Alcybiadesa*; Henryk Sienkiewicz — *W pustyni i w puszczy*; Alfred Szklarski — *Tomek w krainie kangurów*; ks. Jan Twardowski — *Zeszyt w kratkę*; Mark Twain — *Przygody Tomka Sawyera*; Juliusz Verne — *W 80 dni dookoła świata*; Stanisław Lem — *Bajki robotów*.

2. Baśnie, legendy, opowiadania i utwory poetyckie pochodzące z regionu.

3. Inne teksty reprezentatywne dla źródeł kultury europejskiej.

4. Wybrane przez uczniów i nauczyciela stosownie do możliwości i potrzeb uczniów:

- 1) utwory prozatorskie i poetyckie wprowadzające w polską tradycję i współczesność literacką,
- 2) teksty reprezentatywne dla różnych rodzajów, gatunków i form artystycznego wyrazu, ze szczególnym uwzględnieniem utworów epickich, w tym odmian prozy fabularnej, literatury science fiction.

5. Teksty użytkowe, publicystyczne, popularnonaukowe, przedstawienia teatralne, filmy, sluchowiska radiowe, programy telewizyjne.

HISTORIA I SPOŁECZEŃSTWO

Cele edukacyjne

1. Zainteresowanie przeszłością.
2. Rozwijanie poczucia przynależności do grupy rodzinnej, społeczności lokalnej, grupy etnicznej, narodu, państwa, społeczności europejskiej i światowej.
3. Świadoma postawa patriotyczna i obywatelska motywująca do odpowiedzialnego uczestnictwa w życiu społecznym i publicznym. Kształtowanie szacunku do własnego państwa.
4. Poznawanie wartości, stanowiących istotny motyw działalności indywidualnej i publicznej w Polsce, w Europie i w świecie.

Zadania szkoły

1. Dostarczanie wiedzy na temat najważniejszych wydarzeń i najwybitniejszych postaci z dziejów Polski (w tym regionu) oraz Europy i świata.
2. Zapoznanie z symbolami narodowymi, państwowymi i religijnymi; wyjaśnienie ich znaczenia oraz kształtowanie szacunku wobec nich. Rozwijanie postawy patriotycznej.
3. Kształtowanie wyobraźni historycznej.
4. Zapoznanie z elementarnymi pojęciami historycznymi.
5. Rozbudzanie zainteresowań przeszłością własną, swojej rodziny i narodu oraz korzeniami i rozwojem rodzimej kultury.

Treści nauczania

1. Ja. Kim jestem — co lubię, co potrafię, co jest dla mnie ważne. Godność moja i innych.

2. Ja i inni. Moja postawa wobec innych. Koleżeństwo, przyjaźń, miłość. Prawa moje i prawa innych. Stosunek do środowiska przyrodniczego i kulturowego.
 3. Ja i inni. Wolność osobista a przewidywanie konsekwencji własnych zachowań, odpowiedzialność i obowiązki. Wzorce osobowe — wybrane postacie historyczne i współczesne.
 4. Wartości: prawda, dobro, piękno, wolność i sprawiedliwość w otaczającym świecie.
 5. Mój dom, moja rodzina i sąsiedztwo. Elementy historii rodzinnej, regionalnej oraz życia codziennego w Polsce i w różnych krajach i epokach.
 6. Społeczeństwo. Prawa i obowiązki obywatelskie. Postawy prospołeczne i aspołeczne. Przykłady różnych systemów społecznych w świecie współczesnym i w przeszłości.
 7. Praca. Jej znaczenie w życiu indywidualnym i zbiorowym. Organizacja pracy i jej efekty w różnych epokach i współcześnie.
 8. Zróżnicowanie regionalne Polski efektem warunków przyrodniczych i działalności człowieka, zasoby środowiska przyrodniczego, ich ochrona i wykorzystanie.
 9. Zagospodarowanie terenu w miejscu zamieszkania ucznia, uwarunkowania życia ludzi danego obszaru od czynników przyrodniczych i pozaprzyrodniczych, krajobraz najbliższej okolicy.
 10. Moja ojczyzna. Wydarzenia i osoby o zasadniczym znaczeniu dla losów narodu i państwa polskiego (chrzest Polski, zjazd gnieźnieński i koronacja Chrobrego, Władysław Łokietek i Kazimierz Wielki, bitwa pod Grunwaldem, unia polsko-litewska, królowa Jadwiga i Jagiełło, Stefan Batory, potop szwedzki, Jan Sobieski, konstytucja 3 maja, rozbiory, formy walki o niepodległość Polski, I wojna światowa, odzyskanie niepodległości, wojna polsko-sowiecka, Józef Piłsudski i Roman Dmowski, II wojna światowa, okupacja i walka o niepodległość).
 11. Najważniejsze elementy polskiego dziedzictwa kulturowego.
 12. Moja ojczyzna Polska — położenie, obszar, granice, sąsiedzi, ludność, podział administracyjny.
 13. Mój krąg cywilizacyjno-kulturowy. Wybrane zagadnienia z kręgu kultury antycznej oraz dziejów Europy. Śródziemnomorskie korzenie wybranych elementów kultury polskiej.
 14. Polska w Europie — kierunki współpracy, procesy integracji z Unią Europejską; wspólne wartości europejskie: poszanowanie praw człowieka, demokracja, wolność gospodarcza.
 15. Symbole i święta narodowe, państwowe i religijne; symbole wybranych państw i instytucji międzynarodowych.
- Osiągnięcia
 1. Integrowanie wiedzy historycznej uzyskanej z różnych źródeł.
 2. Ujmowanie treści historycznych w związkach przyczynowo-skutkowych.
 3. Ocenianie faktów i wydarzeń z przeszłości; porównywanie zasad i wartości obowiązujących w przeszłości z obecnie obowiązującymi zasadami i wartościami kształtującymi życie społeczne.
 4. Tworzenie opowiadania opartego na treściach historycznych, z obrazowym ujmowaniem epizodów, postaci i scenek historycznych.
 5. Umieszczanie wydarzeń w przedziałach czasowych, obliczanie upływu czasu między wydarzeniami.
 6. Rysowanie drzewa genealogicznego.
 7. Poszukiwanie swojego miejsca w świecie, świadome korzystanie z przysługujących praw oraz wypełnianie obowiązków.
 8. Umiejętność krytycznej oceny wydarzeń historycznych i współczesnych.
 9. Rozumienie i stosowanie przyjętych norm współżycia w najbliższym otoczeniu. Indywidualne i grupowe działanie w najbliższym otoczeniu społecznym i na forum szkoły.
 10. Samodzielna ocena zachowań swoich i innych, a także przewidywanie ich konsekwencji.
 11. Dokonywanie świadomej samoidentyfikacji kulturowej, narodowej, etnicznej, regionalnej i państwowej; formułowanie uzasadnień własnych postaw i poglądów.
 12. Wyrażanie własnego zdania i słuchanie zdania innych.
 13. Dostrzeganie związków teraźniejszości z przeszłością oraz ciągłości rozwoju kulturalnego i cywilizacyjnego.
 14. Odczytywanie i opis różnorodnych źródeł informacji historycznej i ich ilustracyjne wykorzystywanie przy rekonstrukcji przeszłości.
 15. Lokalizowanie czasowo-przestrzenne wydarzeń z wykorzystaniem osi czasu, planu, mapy, wykresów i tabel.
 16. Wyciąganie wniosków z porównywania dwóch i więcej prostych informacji dotyczących wydarzeń i postaci historycznych.
 17. Poszukiwanie potrzebnych informacji w różnorodnych źródłach oraz rozwijanie umiejętności ich selekcjonowania, porządkowania i przechowywania.
 18. Ukierunkowana, bezpośrednia obserwacja elementów środowiska geograficznego i społecznego.

19. Formułowanie pytań, problemów dotyczących zjawisk zachodzących w środowisku lokalnym, regionalnym i poszukiwanie ich rozwiązań z wykorzystaniem dostępnych źródeł informacji.

JĘZYK OBCY

Cele edukacyjne

Opanowanie znajomości języka na poziomie zapewniającym minimum komunikacji językowej.

Zadania szkoły

1. Rozwijanie w uczniach poczucia własnej wartości oraz wiary we własne możliwości językowe, w szczególności przez pozytywną informację zwrotną dotyczącą ich indywidualnych umiejętności językowych.
2. Stopniowe przygotowywanie ucznia do samodzielności w procesie uczenia się języka obcego.
3. Rozwijanie w uczniach postawy ciekawości, otwartości i tolerancji wobec innych kultur.

Treści nauczania

1. Podstawowe struktury gramatyczne umożliwiające formułowanie wypowiedzi w odniesieniu do teraźniejszości, przeszłości i przyszłości oraz do relacji przestrzennych.
2. Podstawowe funkcje językowe umożliwiające posługiwanie się językiem w prostych, nieformalnych sytuacjach dnia codziennego.
3. Zasady wymowy i ortografii.
4. Podstawowe wiadomości o obszarze nauczanego języka.
5. Wprowadzenie do pracy ze słownikiem dwujęzycznym oraz stosownymi materiałami uzupełniającymi.
6. Proste projekty zespołowe.

Osiągnięcia

1. Sprawność rozumienia ze słuchu:
 - 1) ogólnego sensu prostych sytuacji komunikacyjnych, w tym intencji rozmówcy,
 - 2) instrukcji nauczyciela,
 - 3) ogólnego sensu oraz wyszukiwanie informacji szczegółowych w nieskomplikowanych wypowiedziach i dialogach.
2. Sprawność mówienia:
 - 1) zadawanie prostych pytań oraz udzielanie odpowiedzi,
 - 2) zdobywanie i udzielanie informacji w typowych sytuacjach dnia codziennego,

- 3) formułowanie krótkiej wypowiedzi o sobie, rodzinie, najbliższym otoczeniu, swoich przekonaniach i wartościach wraz z ich prostym uzasadnieniem,

- 4) inicjowanie i podtrzymywanie prostej rozmowy dotyczącej typowych sytuacji dnia codziennego,

- 5) opanowanie poprawnej wymowy w zakresie poznanego materiału językowego.

3. Sprawność czytania:

- 1) rozumienie powszechnie spotykanych dokumentów, takich jak: menu, rozkład jazdy, ogłoszenia, reklamy, listy i instrukcje,

- 2) wyszukiwanie konkretnych informacji w prostych tekstach,

- 3) rozumienie ogólnego sensu prostych, adaptowanych tekstów.

4. Sprawność pisania:

- 1) dostrzeganie różnic między fonetyczną a graficzną formą wyrazu oraz umiejętność poprawnego zapisu większości słów znanych ze słuchu,

- 2) napisanie krótkiego listu o sobie i swoich zainteresowaniach, przekazanie prostej informacji.

5. Inne umiejętności — korzystanie ze szkolnego słownika dwujęzycznego.

MATEMATYKA

Cele edukacyjne

1. Przystwojenie podstawowych pojęć i umiejętności matematycznych znajdujących zastosowanie w najprostszyc sytuacjach praktycznych, w szczególności opanowanie:

- 1) sprawnego wykonywania obliczeń na liczbach naturalnych, ułamkach zwykłych i dziesiętnych,

- 2) umiejętności rozwiązywania zadań prowadzących do obliczeń arytmetycznych, użycia wzoru lub rozwiązania łatwego równania pierwszego stopnia z jedną niewiadomą,

- 3) umiejętności wykorzystywania najprostszyc pojęć geometrii w sytuacjach praktycznych; rozwój wyobraźni przestrzennej,

- 4) wprowadzenie do gromadzenia danych, ich porządkowania i tworzenia ich najprostszyc reprezentacji.

2. Wytrobienie nawyku obserwacji, eksperymentowania, samodzielnego poszukiwania i zdobywania informacji.

Zadania szkoły

1. Zapewnienie kształcenia promującego samodzielne, krytyczne i twórcze myślenie; ograniczenie do minimum działań schematycznych i odtwórczych.

2. Zapewnienie każdemu uczniowi warunków do rozwoju zdolności matematycznych na miarę jego możliwości poznawczych.
3. Przygotowanie uczniów do samodzielnego zdobywania wiedzy na dalszych etapach edukacji.
4. Wdrożenie uczniów do korzystania z nowoczesnych narzędzi (kalkulatory, komputery) i źródeł informacji (podręczniki, atlasy, encyklopedie).

Treści nauczania

1. Liczby naturalne:

- 1) liczby naturalne w dziesiętkowym układzie pozycyjnym,
- 2) porównywanie liczb naturalnych; znaki $<$, $=$, $>$,
- 3) dodawanie, odejmowanie, mnożenie i dzielenie liczb naturalnych, kwadraty i sześciany liczb naturalnych,
- 4) reguły dotyczące kolejności wykonywania działań,
- 5) dzielenie z resztą liczb naturalnych,
- 6) podzielność liczb naturalnych; liczby pierwsze i złożone,
- 7) cechy podzielności przez 2, 3, 5, 9, 10, 100,
- 8) porównywanie różnicowe i ilorazowe liczb naturalnych,
- 9) rozwiązywanie zadań tekstowych prowadzących do obliczeń na liczbach naturalnych,
- 10) zapis liczb w systemie rzymskim.

2. Liczby całkowite:

- 1) liczby całkowite ujemne; liczby całkowite na osi liczbowej,
- 2) porównywanie liczb całkowitych,
- 3) działania na liczbach całkowitych,
- 4) rozwiązywanie zadań tekstowych prowadzących do obliczeń na liczbach całkowitych.

3. Ułamki zwykłe:

- 1) podział całości na równe części (zginanie, składanie, rozcinanie),
- 2) ułamek jako iloraz liczb całkowitych; skracanie i rozszerzanie ułamków,
- 3) zamiana liczby mieszanej na ułamek zwykły i odwrotnie,
- 4) sprowadzanie ułamków do wspólnego mianownika,
- 5) porównywanie ułamków; ułamki na osi liczbowej,
- 6) działania na ułamkach.

4. Ułamki dziesiętne:

- 1) zapis liczby w postaci ułamka dziesiętnego; zapis ułamka dziesiętnego w postaci ułamka zwykłego,
- 2) wyrażenia dwumianowane i ich postać dziesiętna,
- 3) ułamki dziesiętne na osi liczbowej; porównywanie ułamków dziesiętnych,
- 4) działania na ułamkach dziesiętnych,
- 5) zaokrąglanie ułamków dziesiętnych; obliczenia z użyciem kalkulatora,
- 6) rozwiązywanie zadań tekstowych umieszczonych w praktycznym kontekście, w szczególności zadań typu droga — prędkość — czas.

5. Wzory i równania:

- 1) oznaczenia literowe wielkości liczbowych; użycie wzorów w sytuacjach praktycznych,
- 2) proste równania pierwszego stopnia z jedną niewiadomą,
- 3) rozwiązywanie zadań dotyczących sytuacji praktycznych, prowadzących do równań pierwszego stopnia z jedną niewiadomą.

6. Elementy statystyki opisowej:

- 1) gromadzenie i porządkowanie danych,
- 2) przedstawianie graficzne danych.

7. Figury płaskie:

- 1) punkt, prosta, półprosta, odcinek,
- 2) proste prostopadłe; proste równoległe,
- 3) pomiar długości; zamiana jednostek długości: metr, centymetr, milimetr, kilometr,
- 4) kąt; porównywanie kątów; mierzenie kątów,
- 5) kąty wierzchołkowe; kąty przyległe,
- 6) trójkąt; nierówność trójkąta (dla długości boków),
- 7) konstruowanie i klasyfikacja trójkątów,
- 8) suma kątów w trójkącie,
- 9) czworokąty: trapezy, równoległoboki, prostokąty, kwadraty, romby,
- 10) przykłady wielokątów; obliczanie obwodu wielokąta,
- 11) pole kwadratu, prostokąta, równoległoboku, trójkąta, trapezu; obliczanie pól w sytuacjach praktycznych,
- 12) koło i okrąg; cięciwa, średnica, promień,
- 13) skala i plan.

8. Bryły:

- 1) graniastostupy proste i ostrostupy; ich siatki i modele,

- 2) walce, stożki, kule — rozpoznawanie w sytuacjach praktycznych,
- 3) pole powierzchni i objętość prostopadłościanu; użycie jednostek objętości i pojemności.

Osiągnięcia

1. Uzyskanie sprawności w wykonywaniu obliczeń na liczbach naturalnych, ułamkach zwykłych i dziesiętnych, także za pomocą kalkulatora.
2. Mierzenie i obliczanie długości, kąta, pola, objętości, czasu, wagi w sytuacjach praktycznych.
3. Postępowanie się planem i mapą.
4. Rozwiązywanie zadań dotyczących sytuacji praktycznych, prowadzących do obliczeń arytmetycznych, zastosowania wzoru lub rozwiązania łatwego równania pierwszego stopnia z jedną niewiadomą.
5. Odczytywanie informacji z prostych wykresów i diagramów.

PRZYRODA

Cele edukacyjne

1. Zainteresowanie światem, jego różnorodnością, bogactwem i pięknem.
2. Rozumienie zależności istniejących w środowisku przyrodniczym.
3. Zdobycie umiejętności obserwacji zjawisk przyrodniczych i dokonywania ich opisu.
4. Poznanie współzależności człowieka i środowiska.
5. Poznanie zachowań sprzyjających bezpieczeństwu ludzi i przyrody.
6. WYROBIE NIE poczucia odpowiedzialności za środowisko.

Zadania szkoły

1. Dostarczanie wiedzy na temat człowieka, udzielanie uczniowi pomocy w rozumieniu samego siebie.
2. Przekazywanie wiedzy na temat budowy i złożoności świata ożywionego i nieożywionego oraz warunków życia.
3. Umożliwianie prowadzenia obserwacji środowiska w najbliższej okolicy oraz poznawanych regionach.
4. Przeprowadzanie ćwiczeń kształtujących umiejętność orientowania się w terenie i na mapie.
5. Umożliwianie prowadzenia obserwacji zjawisk przyrodniczych, wykonywania prostych eksperymentów i interpretowania ich wyników.
6. Pobudzanie wrażliwości uczniów na piękno świata i wartość życia.

7. Kształtowanie postawy szacunku do zwierząt i przyrody oraz odpowiedzialności za ich stan.

Treści nauczania

1. Wspólne cechy budowy i czynności organizmów.
2. Złożoność świata żywego, znaczenie różnych sposobów jego porządkowania.
3. Przykłady różnorodności roślin, grzybów i zwierząt oraz środowisk ich życia.
4. Opis miejsca zamieszkania (formy terenu, skały, wody, gleba, roślinność).
5. Warunki życia ludzi w najbliższym otoczeniu.
6. Orientacja w terenie, szkic, plan, mapa.
7. Krajobraz najbliższej okolicy — obserwacje i opisy:
 - 1) składniki naturalnego krajobrazu,
 - 2) sposoby zagospodarowania obszaru,
 - 3) ludzie i kultura,
 - 4) zależność życia ludzi od czynników przyrodniczych i pozaprzyrodniczych.
8. Krajobrazy nizinne, wyżynne i górskie:
 - 1) środowisko i jego zagospodarowanie (na przykładzie wybranych krajobrazów Polski),
 - 2) krajobrazy naturalne i przekształcone przez człowieka,
 - 3) przykłady pozytywnego i negatywnego zagospodarowania przestrzeni,
 - 4) krainy Polski.
9. Wybrane krajobrazy świata:
 - 1) lądy i kontynenty,
 - 2) oceany.
10. Pogoda i klimat, obserwacje meteorologiczne.
11. Właściwości różnych substancji i ich zastosowanie:
 - 1) metale i niemetale; masa, przewodnictwo cieplne i elektryczne,
 - 2) mieszaniny jednorodne i niejednorodne,
 - 3) woda i roztwory wodne; rozpuszczanie i krystalizacja,
 - 4) właściwości materii o różnych stanach skupienia (w szczególności rozszerzalność temperaturowa, sprężystość, kruchość, ciśnienie),
 - 5) przemiany chemiczne znane z życia codziennego (w szczególności spalanie, korozja, ścinanie białka).
12. Kinetyczno-molekularny model budowy materii; rozmiary cząsteczek, oddziaływania międzycząsteczkowe.

13. Podstawowe zjawiska fizyczne i ich zastosowanie:

- 1) mechaniczne,
- 2) elektryczne i magnetyczne,
- 3) optyczne i akustyczne.

14. Czynności życiowe człowieka, etapy rozwoju człowieka ze szczególnym uwzględnieniem dojrzenia biologicznego, zasady higieny.

15. Znaczenie wybranych gatunków roślin, grzybów i zwierząt dla człowieka.

16. Bakterie i wirusy — zagrożenia i korzyści dla człowieka.

17. Substancje szkodliwe dla organizmów żywych i ich oddziaływanie na środowisko przyrodnicze.

18. Wpływ człowieka na środowisko przyrodnicze.

19. Wpływ środowiska na zdrowie człowieka:

- 1) substancje szkodliwe i ich wpływ na organizm człowieka,
- 2) rola wody, powietrza, gleby, ich odtwarzalność, czystość i skażenie.

20. Ziemia w Układzie Słonecznym, obserwacje astronomiczne.

21. Podróże i odkrycia geograficzne.

Osiągnięcia

1. Całościowe postrzeganie rzeczywistości przyrodniczej.
2. Obserwowanie przyrodniczych składników środowiska i ich opis.
3. Gromadzenie i integrowanie wiedzy koniecznej do opisywania zjawisk przyrody.
4. Rozpoznawanie stanów fizjologicznych organizmu człowieka. Dbałość o zdrowie przez stosowanie zasad higieny i korzystanie z różnych form rekreacji.
5. Dostrzeganie walorów przyrodniczych najbliższego regionu, znajomość prawnie chronionych obiektów i obszarów przyrodniczych. Rozpoznawanie, z wykorzystaniem atlasów i prostych kluczy, pospolitych gatunków roślin i zwierząt.
6. Dostrzeganie zależności między czynnikami środowiska przyrodniczego i kulturowego.
7. Wyjaśnianie zjawisk fizycznych i astronomicznych.
8. Obserwowanie i identyfikowanie różnorodnych substancji i procesów chemicznych w najbliższym otoczeniu.
9. Właściwe korzystanie z dostępnych produktów chemicznych.
10. Dostrzeganie wpływu działalności człowieka na środowisko przyrodnicze.

11. Orientowanie się w terenie.

12. Czytanie i interpretowanie map, wykresów, tabel.

13. Rozwiązywanie prostych zadań problemowych dotyczących miejsca zamieszkania i okolicy.

14. Dostrzeganie kulturowych walorów najbliższego regionu.

MUZYKA**Cele edukacyjne**

1. Pobudzanie wszechstronnego rozwoju uczniów, a w szczególności:
 - 1) rozbudzanie twórczej postawy wobec siebie i świata,
 - 2) rozwijanie ogólnej wrażliwości dziecka,
 - 3) rozwijanie muzykalności, wrażliwości muzycznej,
 - 4) rozwijanie umiejętności refleksyjnego słuchania,
 - 5) rozwijanie zainteresowań i zamiłowań muzycznych.
2. Wyposażenie uczniów w podstawowe umiejętności muzyczne.
3. Wprowadzenie uczniów do aktywnego uczestnictwa w kulturze.
4. Wpływanie przez sztukę na obyczaje i kulturę uczniów oraz atmosferę szkolną.

Zadania szkoły

1. Tworzenie sytuacji dających możliwość przeżyć wewnętrznych, bezinteresownego działania, procesu twórczego — wysiłku i radości towarzyszących twórczej aktywności.
2. Umożliwienie kontaktu z wielkimi dziełami sztuki.
3. Kształtowanie postaw.

Treści nauczania

1. Nauka śpiewania w wykonaniu indywidualnym i zbiorowym.
2. Muzykowanie na instrumentach.
3. Działania muzyczno-ruchowe.
4. Słuchanie muzyki.
5. Obserwacja i tworzenie świata dźwięku.
6. Pojęcia muzyczne niezbędne do prowadzenia rozmów o muzyce.
7. Różnorodność muzyki ojczystej, w tym regionalnej, oraz muzyki innych narodów i regionów świata.
8. Wartości muzyki klasycznej, rozrywkowej i ludowej.

Osiągnięcia

1. Śpiewanie indywidualne i w grupie.
2. Umiejętność słuchania muzyki.
3. Znajomość najważniejszych pieśni narodowych.

PLASTYKA

Cele edukacyjne

1. Pobudzenie wszechstronnego rozwoju uczniów, a w szczególności:
 - 1) rozbudzanie twórczej postawy wobec siebie i świata,
 - 2) rozwijanie ogólnej wrażliwości dziecka,
 - 3) rozwijanie wrażliwości plastycznej,
 - 4) rozwijanie umiejętności refleksyjnego patrzenia,
 - 5) rozwijanie zainteresowań i zamiłowań plastycznych.
2. Wyposażenie uczniów w podstawowe umiejętności plastyczne.
3. Wprowadzenie uczniów do aktywnego uczestnictwa w kulturze.
4. Wpływanie przez sztukę na obyczaje i kulturę uczniów oraz atmosferę szkolną.

Zadania szkoły

1. Tworzenie sytuacji dających możliwość przeżyć wewnętrznych, bezinteresownego działania, procesu twórczego — wysiłku i radości towarzyszących twórczej aktywności.
2. Umożliwienie kontaktu z wielkimi dziełami sztuki.
3. Kształtowanie postaw.

Treści nauczania

1. Kontakt z dziełami sztuki plastycznej — pomniki, galerie, muzea.
2. Środki wyrazu plastycznego i działania plastyczne w różnych materiałach, technikach i formach.
3. Sztuka ludowa i zdobnictwo charakterystyczne dla danego regionu.
4. Różnorodne sposoby komunikowania (komunikacja pozawerbalna — język przestrzeni, koloru, ciała).
5. Krajobraz kulturowy.
6. Kształtowanie otoczenia i form użytkowych (racjonalność, funkcjonalność, estetyka).

Osiągnięcia

1. Posługiwanie się prostymi technikami plastycznymi.
2. Dbanie o estetyczny wygląd własny i otoczenia.

TECHNIKA

Cele edukacyjne

1. Osiągnięcie elementarnej orientacji i kultury ogólnotechnicznej.
2. Rozwijanie zdolności, zainteresowań i umiejętności związanych z bezpiecznym poruszaniem się po drogach publicznych.

Zadania szkoły

1. Doprowadzenie ucznia do poznania i oceniania swoich cech, możliwości i predyspozycji technicznych.
2. Organizowanie wielostronnej aktywności technicznej ucznia.
3. Tworzenie warunków do kształtowania kultury i bezpiecznego postępowania w środowisku technicznym.
4. Umożliwienie zdobycia karty rowerowej od 10 roku życia.

Treści nauczania

1. Analiza środowiska ucznia z punktu widzenia technicznego (dom, mieszkanie, miejsce pracy i zabawy, miasto, wieś).
2. Teksty, dokumentacje techniczne oraz kalkulacje ekonomiczne (pojęcia, symbole, znaki i rysunki); normalizacja w technice i w życiu codziennym.
3. Różnorodne materiały, ich cechy i zastosowania; zależność właściwości materiałów od surowców i sposobu wytwarzania.
4. Prace wytwórcze z różnych materiałów — planowanie, wykonanie, ocena.
5. Technologie; podstawowe narzędzia, przyrządy pomiarowe stosowane w środowisku ucznia; technologie ekologiczne w środowisku ucznia.
6. Maszyny i instalacje (urządzenia gospodarstwa domowego); bezpieczne, ekonomiczne i ekologiczne postępowanie uczniów w środowisku technicznym.
7. Bezpieczne poruszanie się uczniów w ruchu drogowym jako pieszych, pasażerów i rowerzystów.

Osiągnięcia

1. Racjonalne i bezpieczne postępowanie w środowisku technicznym.
2. Ocenianie swoich umiejętności, nawyków, zainteresowań i zdolności technicznych.
3. Opisywanie i wartościowanie wytworów i działań technicznych (za pomocą obrazów, rysunków, symboli i tekstów; wykorzystywanie technologii informacyjnej) z różnych punktów widzenia (ekologicznego, ekonomicznego, estetycznego).

4. Opracowywanie pomysłów technicznych w formie dokumentacji technicznej (z wykorzystaniem eksperymentowania, modelowania technicznego oraz technologii informacyjnej; dokonywanie podstawowych pomiarów).
5. Planowanie i wykonywanie zadań technicznych indywidualnie i zespołowo; organizowanie miejsca pracy.
6. Bezpieczne posługiwanie się narzędziami oraz urządzeniami gospodarstwa domowego; czytanie ze zrozumieniem różnych instrukcji technicznych.
7. Korzystanie z dróg zgodnie z obowiązującymi zasadami. Stosowanie elementów podnoszących bezpieczeństwo w ruchu drogowym pasażerów, pieszych i rowerzystów. Dbanie o prawidłowy stan techniczny roweru z uwzględnieniem elementów obowiązkowego wyposażenia.

INFORMATYKA

Cele edukacyjne

Nauczenie podstawowych zasad posługiwania się komputerem i technologią informacyjną.

Zadania szkoły

1. Umożliwienie uczniom dostępu do komputera.
2. Przygotowanie uczniów do posługiwania się komputerem i technologią informacyjną.
3. Uwrażliwienie uczniów na zagrożenia wychowawcze związane z niewłaściwym korzystaniem z komputerów i ich oprogramowania (w szczególności z gier).

Treści nauczania

1. Zasady bezpiecznego posługiwania się komputerem.
2. Komputer jako źródło wiedzy i komunikowania się. Zastosowania komputera w życiu codziennym.
3. Opracowywanie za pomocą komputera prostych tekstów, rysunków i motywów.
4. Korzystanie z elementarnych zastosowań komputerów do wzbogacania własnego uczenia się i poznawania różnych dziedzin wiedzy.
5. Poznawanie zastosowań komputerów i opartych na technice komputerowej urządzeń spotykanych przez ucznia w miejscach publicznych.

Osiągnięcia

1. Posługiwanie się komputerem w przystosowanym dla ucznia środowisku sprzętowym i programistycznym.
2. Opracowywanie za pomocą komputera prostych tekstów, rysunków, motywów.

3. Korzystanie z różnorodnych źródeł i sposobów zdobywania informacji oraz jej przedstawiania i wykorzystania.
4. Stosowanie komputerów do wzbogacania własnego uczenia się i poznawania różnych dziedzin.

WYCHOWANIE FIZYCZNE

Cele edukacyjne

1. Wspomaganie harmonijnego rozwoju psychofizycznego uczniów.
2. Rozwijanie i doskonalenie sprawności ruchowej i tężyzny fizycznej uczniów.
3. Rozwijanie poczucia odpowiedzialności za zdrowie własne i innych.

Zadania szkoły

1. Stymulowanie i umożliwianie uczniom podejmowania aktywności ruchowej i wyrażania własnych przeżyć w zabawach, grach, tańcach.
2. Tworzenie warunków do doskonalenia sprawności i kondycji fizycznej.
3. Zapoznavanie uczniów z podstawowymi formami rekreacji, turystyki oraz z podstawowymi zasadami uprawiania wybranych przez uczniów dyscyplin sportowych.
4. Dokonywanie oceny postawy ciała i poziomu sprawności ucznia wraz z monitorowaniem rozwoju psychomotorycznego.

Treści nauczania

1. Ćwiczenia kształtujące postawę ciała oraz stymulujące rozwój układów: ruchowego, oddechowego, krążeniowego, nerwowego.
2. Formy ruchu stwarzające możliwości doskonalenia koordynacji wzrokowo-ruchowej oraz wzmocnienia kondycji fizycznej.
3. Ćwiczenia zwinnościowo-akrobatyczne oraz skoki.
4. Podstawowe elementy techniki i taktyki gier zespołowych, konkurencji lekkoatletycznych, gier rekreacyjnych, tańców, pływania oraz wybranych sportów zimowych.
5. Ćwiczenia i zabawy według inwencji uczniów uwzględniające zasady współdziałania, respektowania przepisów, zasad i ustaleń.
6. Przepisy i zasady organizacji zajęć ruchowych uwzględniające troskę o zdrowie.
7. Badanie i ocena rozwoju oraz sprawności funkcjonowania organizmu.
8. Zasady sportowego współzawodnictwa.
9. Propozycje spędzania czasu wolnego z wykorzystaniem gier, zabaw, form turystycznych i sportowych.

Osiągnięcia

Organizowanie i uczestniczenie w rekreacji, turystyce, zawodach sportowych z przestrzeganiem obowiązujących zasad (zasada czystej gry w sporcie).

JĘZYK MNIEJSZOŚCI NARODOWEJ LUB ETNICZNEJ ORAZ JĘZYK REGIONALNY — JĘZYK KASZUBSKI

Przedmiot jest realizowany w szkołach (oddziałach) z nauczaniem języka mniejszości narodowych lub etnicznych albo społeczności posługującej się językiem regionalnym — językiem kaszubskim, zgodnie z odrębnymi przepisami.

Cele edukacyjne

Wspomaganie umiejętności komunikowania się uczniów i wprowadzenie ich w świat kultury, zwłaszcza poprzez:

- 1) kształcenie sprawności mówienia, słuchania, czytania, pisania w zróżnicowanych sytuacjach komunikacyjnych prywatnych i publicznych; rozwijanie zainteresowania uczniów językiem jako składnikiem dziedzictwa kulturowego,
- 2) poszukiwanie korzeni kultury rodzimej,
- 3) poznanie kraju ojczystego (ewentualnie regionu) danego języka i pogłębianie więzi uczuciowej z nim,
- 4) uczenie istnienia w kulturze, zwłaszcza w jej wymiarze symbolicznym i aksjologicznym, tak aby stawała się wewnętrzną i osobistą własnością młodego człowieka,
- 5) ujawnianie zainteresowań, możliwości i potrzeb oraz językowych i czytelniczych umiejętności uczniów po to, by wyznaczać stosowne dla nich cele, dobierać treści i materiały, projektować odpowiednie działania gwarantujące skuteczność edukacji,
- 6) rozbudzanie motywacji czytania i rozwijanie umiejętności odbioru dzieł literackich i innych tekstów kultury (także audiowizualnych), a przez nie przybliżanie rozumienia człowieka i świata; wprowadzanie w tradycję kultury narodowej danej mniejszości lub kultury regionu grupy etnicznej.

Zadania szkoły

1. Doskonalenie umiejętności mówienia, słuchania, czytania, pisania, odbioru różnorodnych tekstów.
2. Tworzenie sytuacji, w których uczenie się języka następuje przez świadome i refleksyjne jego używanie.
3. Motywowanie do poznawania literatury oraz różnorodnych tekstów kultury narodowej (w tym regionalnej) wzbogacających wiedzę ucznia o człowieka, życie i świecie z perspektywy współczesności i z odniesieniem do przeszłości.

4. Integrowanie różnych zakresów doświadczeń kulturowych.

5. Tworzenie warunków do oceniania własnych zachowań, uczuć, postaw i umiejętności wynikających z doświadczeń związanych z uczestnictwem w życiu środowiska i kulturze.

6. Rozwijanie w uczniach postaw ciekawości, otwartości i poszanowania innych kultur.

Treści nauczania

1. Podstawowe struktury gramatyczne.
2. Podstawowe zasady wymowy i ortografii.
3. Rozumienie pojęć i czynne posługiwanie się terminami: fikcja literacka, świat przedstawiony, nadawca, odbiorca, podmiot mówiący, przenośnia, rytm, bohater, akcja, autor, narrator, epitet, porównanie, rym, zwrotka, refren, baśń, opowiadanie, proza, poezja.
4. Posługiwanie się terminami związanymi z przekazami ikonicznymi, radiem, telewizją, filmem, teatrem, prasą (wyjaśnianie pojęć w razie potrzeby).
5. Posługiwanie się słownikami oraz stosownymi materiałami uzupełniającymi.

Osiągnięcia

1. Mówienie:

- 1) na tematy: otaczającej rzeczywistości, własnych zainteresowań, literatury ze świadomością emocjonalnego nacechowania wypowiedzi oraz próbami ich oceny (zwłaszcza etycznej),
- 2) płynne, z poprawną i wyraźną artykulacją oraz dykcją, akcentowaniem, intonacją, pauzowaniem i tempem (w tym wygłaszanie tekstów z pamięci).

2. Słuchanie:

- 1) uważne i skuteczne,
- 2) różnych wypowiedzi, w różnych celach i sytuacjach.

3. Czytanie:

- 1) ciche ze zrozumieniem,
- 2) głośne i wyraziste z uwzględnieniem zasad kultury żywego słowa.

4. Pisanie:

- 1) w związku z potrzebami codziennej komunikacji, w związku z czytaną literaturą, z zachowaniem reguł kompozycyjnych, stylistycznych, gramatycznych i estetycznych,
- 2) w różnych prostych formach,
- 3) krótkich tekstów kierowanych do różnych adresatów (list, zaproszenie, pozdrowienia).

Lektura

1. Utwory zaproponowane przez uczniów i nauczyciela.
2. Baśnie, legendy, opowiadania i utwory poetyckie (w tym pochodzące z regionu).
3. Fragmenty narodowej klasyki dziecięcej i młodzieżowej przy systematycznym motywowaniu uczniów do samodzielnego poznawania całych tekstów.
4. Utwory prozatorskie i poetyckie wprowadzające w tradycję narodową i współczesność literacką — stosownie do możliwości i potrzeb uczniów.
5. Teksty reprezentatywne dla różnych rodzajów literackich, ze szczególnym uwzględnieniem utworów epickich.

ETYKA¹⁾**Cele edukacyjne**

1. Kształtowanie refleksyjnej postawy wobec człowieka, jego natury, powinności moralnych oraz wobec różnych sytuacji życiowych.
2. Przygotowanie do rozpoznawania podstawowych wartości i dokonywania właściwej ich hierarchizacji.

Zadania szkoły

1. Wspieranie uczniów w poszukiwaniu wartości.
2. Ukazywanie uczniom konieczności doskonalenia samego siebie.
3. Ukazywanie sensu praw i obowiązków, zasad i reguł, nakazów i zakazów obowiązujących w różnych sytuacjach społecznych: w grupie rówieśniczej, w szkole, w rodzinie, w społeczności lokalnej.
4. Uczenie szacunku dla siebie i innych.

Treści nauczania

1. Poznawanie siebie, dostrzeganie cech indywidualnych własnych i najbliższych osób.
2. Wyjaśnianie prawdziwego znaczenia własnych zachowań oraz ich przyczyn i konsekwencji.
3. Człowiek jako osoba, godność człowieka.
4. Przyjmowanie odpowiedzialności za siebie.
5. Prawa i obowiązki, zasady i reguły postępowania, w tym także w ruchu drogowym.
6. Uczestnictwo w grupie, porozumiewanie się z innymi.
7. Wolność i jej różne rozumienie, autorytety i wzory osobowe.

¹⁾ Nauczanie religii jest realizowane zgodnie z odrębnymi przepisami.

8. Praca i jej wartość dla człowieka.

9. Uzasadnianie opinii, wydawanie sądów, kryteria ocen, między innymi w odniesieniu do zjawisk społecznych na poziomie małej grupy, społeczności szkolnej i społeczności lokalnej.

Osiągnięcia

1. Dostrzeganie różnorodności postaw i zachowań ludzi.
2. Rozpoznawanie swoich obowiązków wobec najbliższego otoczenia, rodziny i szkoły.
3. Wyrażanie opinii i wartościowanie zjawisk społecznych na poziomie społeczności szkolnej i społeczności lokalnej.

**ŚCIEŻKI EDUKACYJNE
EDUKACJA CZYTELNICZA I MEDIALNA****Cele edukacyjne**

1. Przygotowanie do samodzielnego poszukiwania potrzebnych informacji i materiałów, w tym w językach obcych.
2. Przygotowanie do odbioru informacji rozposzechnianych przez media.
3. Przygotowanie do świadomego i odpowiedzialnego korzystania ze środków masowej komunikacji (telewizji, komputerów, prasy).
4. Kształtowanie postawy szacunku dla polskiego dziedzictwa kulturowego w związku z globalizacją kultury masowej.

Zadania szkoły

1. Rozwijanie i utrwalanie zainteresowań, potrzeb i nawyków czytelniczych z uwzględnieniem indywidualnych uzdolnień uczniów.
2. Kształcenie umiejętności samodzielnego korzystania ze zbiorów bibliotecznych.
3. Kształcenie i utrwalanie nawyków kulturalnego obcowania z książką i innymi nośnikami informacji.
4. Przygotowanie do odróżniania fikcji od rzeczywistości w przekazach medialnych.
5. Wprowadzanie w świat mediów oraz podstawowe sposoby i procesy komunikowania się ludzi. Przygotowanie do rozpoznawania różnych komunikatów medialnych i rozumienia języka mediów.
6. Wprowadzenie do samodzielnego posługiwania się narzędziami medialnymi.

Treści nauczania

1. Dzieje pisma, książki, prasy i przekazów medialnych.

2. Wydawnictwa informacyjne, literatura popularno-naukowa, czasopisma dziecięce i młodzieżowe.
3. Katalogi, kartoteki, zautomatyzowany system wyszukiwania danych.
4. Proces porozumiewania się, jego składniki i kontekst społeczny.
5. Komunikacja werbalna i niewerbalna, bezpośrednia i medialna.
6. Rodzaje mediów, ich istota i zasady funkcjonowania.
7. Funkcje i charakterystyka komunikatów medialnych: drukowanych, obrazowych, dźwiękowych, audiowizualnych i multimedialnych.
8. Podstawowe elementy języka poszczególnych rodzajów mediów. Rodzaje i gatunki przekazów medialnych.
9. Teatr jako źródło przekazów medialnych.
10. Wydarzenia z życia osobistego i społecznego jako inspiracja do samodzielnych rejestracji i twórczości medialnej.
11. Selektywność doboru informacji w środkach masowego przekazu. Stronniczość przekazu.
12. Informacja czy perswazja? Jawne i niejawne funkcje środków masowej komunikacji we współczesnym społeczeństwie informacyjnym.

Osiągnięcia

1. Czytanie dla zdobycia wiadomości i zaspokajania potrzeb poznawczych.
2. Umiejętność poszukiwania i wykorzystywania informacji z encyklopedii, słowników, innych wydawnictw i dokumentów pozaksiążkowych (medialnych), w tym w językach obcych.
3. Umiejętność wyszukiwania materiałów na określony temat za pomocą katalogów i kartotek.
4. Rozpoznawanie elementów języka mediów w różnych rodzajach komunikatów.
5. Rozróżnianie komunikatów przedstawiających rzeczywistość realną i fikcję. Rozróżnianie obiektywnej relacji i komentarza.
6. Posługiwanie się podstawowymi urządzeniami medialnymi.
7. Umiejętność krytycznej analizy wartości oferty mediów i dokonywania właściwego wyboru w korzystaniu ze środków masowej komunikacji.

EDUKACJA EKOLOGICZNA

Cele edukacyjne

1. Dostrzeganie zmian zachodzących w otaczającym środowisku oraz ich wartościowanie.
2. Rozwijanie wrażliwości na problemy środowiska.

Zadania szkoły

1. Ukazanie zależności stanu środowiska od działalności człowieka.
2. Ukazywanie mechanizmów i skutków niepożądanych zmian.

Treści nauczania

1. Wpływ codziennych czynności i zachowań w domu, szkole, miejscu zabawy i pracy na stan środowiska naturalnego.
2. Style życia i ich związek z wyczerpywaniem się zasobów naturalnych.
3. Przykłady miejsc (w najbliższym otoczeniu), w których obserwuje się korzystne i niekorzystne zmiany zachodzące w środowisku przyrodniczym.
4. Degradacja środowiska — przyczyny, wpływ na zdrowie człowieka oraz jej związek z formami działalności ludzi.
5. Obszary chronione oraz ich znaczenie w zachowaniu różnorodności biologicznej; zasady zachowania się na obszarach chronionych.

Osiągnięcia

1. Prowadzenie obserwacji w najbliższej okolicy.
2. Wskazywanie pozytywnych i negatywnych aspektów ingerencji człowieka w środowisko.

EDUKACJA PROZDROWOTNA

Cele edukacyjne

Kształtowanie umiejętności dbania o swoje zdrowie i bezpieczeństwo.

Zadania szkoły

1. Tworzenie warunków do kształtowania zachowań sprzyjających zdrowiu i bezpieczeństwu.
2. Rozbudzanie zainteresowania dziecka własnym zdrowiem i rozwojem, ułatwianie nabywania podstawowych umiejętności dbania o swoje zdrowie.
3. Wskazywanie zagrożeń, w tym cywilizacyjnych i społecznych.
4. Tworzenie warunków do kształtowania umiejętności właściwego zachowania się podczas:
 - 1) kontaktu z przedmiotami niebezpiecznymi, toksycznymi, łatwo palnymi, wybuchowymi, niewybuchami i niewypałami,
 - 2) gier zespołowych i zabaw ruchowych,
 - 3) konfliktu w relacjach społecznych.

Treści nauczania

1. Higiena ciała, odzieży, obuwia, miejsca pracy i wypoczynku.

2. Bezpieczeństwo na drodze, podczas gier i zabaw ruchowych; pierwsza pomoc w niektórych urazach.
3. Urozmaicenie i regularność posiłków, estetyka ich spożywania, zabezpieczenie żywności przed zanieczyszczeniem i zepsuciem.
4. Zabawy ruchowe i rekreacja, organizacja odrabiania lekcji i czasu wolnego; prawidłowa postawa ciała.
5. Rozpoznawanie własnych mocnych i słabych stron, zalet i wad; kształtowanie właściwego stosunku do własnych pozytywnych i negatywnych emocji; radzenie sobie w sytuacjach trudnych i umiejętność szukania pomocy; zachowania sprzyjające i zagrażające zdrowiu.
6. Podstawowe zasady i reguły obowiązujące w relacjach międzyludzkich.
7. Problemy i potrzeby kolegów niepełnosprawnych, osób chorych i starszych.
8. Poznawanie zagrożeń cywilizacyjnych oraz nabywanie umiejętności właściwego zachowania się w przypadku kontaktu z przedmiotami niebezpiecznymi, toksycznymi, łatwo palnymi, wybuchowymi, niewybuchami i niewypałami.
9. Ochrona przed zagrożeniami naturalnymi (powódź, pożarem, huraganem, śnieżycą, mrozem, suszą, trzęsieniem ziemi), cywilizacyjnymi i społecznymi (molestowanie seksualne, przypadki nierządu wśród nieletnich).
10. Przyczyny (namawianie i presja ze strony osób) i skutki używania środków psychoaktywnych i nadużywania leków oraz innych nałogów, odpowiedzialność małoletniego wobec prawa.

Osiągnięcia

1. Dbanie o zdrowie i bezpieczeństwo własne oraz współpraca z dorosłymi w tym zakresie.
2. Rozróżnianie czynników i sytuacji wpływających pozytywnie lub negatywnie na bezpieczeństwo, zdrowie i rozwój.
3. Prawidłowe organizowanie czasu wolnego i nauki w domu.
4. Rozpoznawanie zagrożeń i umiejętność reagowania na nie.

WYCHOWANIE DO ŻYCIA W SPOŁECZEŃSTWIE

Ścieżka ta składa się z trzech odrębnych modułów:

- 1) wychowanie do życia w rodzinie,
- 2) edukacja regionalna — dziedzictwo kulturowe w regionie,
- 3) wychowanie patriotyczne i obywatelskie.

1. Wychowanie do życia w rodzinie²⁾

Cele edukacyjne

Celem wychowania do życia w rodzinie jest ukazywanie wartości rodziny w życiu osobistym człowieka oraz pomoc w przygotowaniu się do zrozumienia i akceptacji przemian okresu dojrzewania.

Zadania szkoły

1. Integrowanie wychowawczych działań szkoły i rodziny.
2. Wzmacnianie prawidłowych relacji dziecka z rodziną.
3. Współpraca z rodzicami w przygotowaniu uczniów do okresu dojrzewania i pozytywnego przyjęcia przejawów związanych z rozwojem fizycznym i psychicznym dziecka.
4. Pomoc w kształtowaniu pozytywnego stosunku do płciowości.
5. Wspieranie prawidłowego rozwoju emocjonalnego i społecznego, w tym koleżeństwa i przyjaźni.

Treści nauczania

1. Podstawowe funkcje rodziny z podkreśleniem miejsca dziecka w rodzinie.
2. Przekaz wartości i tradycji w rodzinie, wspólne świętowanie, spędzanie wolnego czasu.
3. Więź rodzinna, związki uczuciowe i inne relacje w rodzinie; konflikty i ich rozwiązywanie.
4. Macierzyństwo i ojcostwo. Podstawowa wiedza dotycząca budowy i funkcjonowania układu rodziczego człowieka.
5. Ciąża, rozwój płodu, poród, przyjęcie dziecka jako nowego członka rodziny.
6. Różnice i podobieństwa między chłopcami i dziewczętami. Identyfikacja z własną płcią. Akceptacja i szacunek dla ciała.
7. Zmiany fizyczne i psychiczne okresu dojrzewania. Zróżnicowane, indywidualne tempo rozwoju.
8. Higiena okresu dojrzewania.
9. Prawo człowieka do intymności i ochrona tego prawa; postawy asertywne.

²⁾ Sposób nauczania szkolnego i zakres treści zajęć edukacyjnych „Wychowanie do życia w rodzinie” określa rozporządzenie ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania, wydane na podstawie art. 4 ust. 3 ustawy z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży (Dz. U. Nr 17, poz. 78, z 1995 r. Nr 66, poz. 334, z 1996 r. Nr 139, poz. 646, z 1997 r. Nr 141, poz. 943 i Nr 157, poz. 1040, z 1999 r. Nr 5, poz. 32 oraz z 2001 r. Nr 154, poz. 1792).

10. Istota koleżeństwa i przyjaźni, wzajemny szacunek, udzielanie sobie pomocy, współpraca, empatia.
11. Mass media — zasady i kryteria wyboru czasopism, książek, filmów i programów telewizyjnych.
12. Instytucje działające na rzecz dziecka i rodziny.
13. Odpowiedzialność za własny rozwój. Samowychowanie.

Osiągnięcia

1. Prawidłowe komunikowanie, rozwiązywanie konfliktów; empatia.
2. Dostrzeganie potrzeb własnych i innych ludzi; wyrażanie uczuć, asertywność.
3. Rozpoznawanie i rozumienie psychofizycznych przejawów dojrzewania.
4. Akceptowanie i poszanowanie własnego ciała.
5. Aktywny udział w życiu rodziny.
6. Umiejętne korzystanie z mass mediów.

2. Edukacja regionalna — dziedzictwo kulturowe w regionie

Cele edukacyjne

1. Poznanie najbliższego środowiska i specyfiki swojego regionu.
2. Rozwijanie wartości rodzinnych związanych z wartościami kulturowymi wspólnoty lokalnej.
3. Rozwijanie postaw patriotycznych związanych z kulturą regionalną.

Zadania szkoły

1. Umożliwianie poznania regionu i jego kultury.
2. Wprowadzanie uczniów w życie kulturalne wspólnoty lokalnej.
3. Kształtowanie tożsamości narodowej w powiązaniu z tożsamością regionalną.

Treści nauczania

1. Najbliższe otoczenie domu rodzinnego, sąsiedztwa i szkoły.
2. Ogólna charakterystyka geograficzna i kulturowa regionu oraz jego podstawowe nazewnictwo; główne symbole regionalne.
3. Język regionu, gwara i nazewnictwo.
4. Elementy historii regionu i ich związki z historią i tradycją własnej rodziny.
5. Lokalne i regionalne tradycje, święta, obyczaje i zwyczaje.

6. Miejscowe podania, przysłowia, muzyka, architektura, plastyka, tradycyjne rzemiosło, sztuka ludowa i folklor.
7. Sylwetki osób zasłużonych dla środowiska lokalnego, regionu i kraju ze szczególnym uwzględnieniem wartości, które uosabiają.

Osiągnięcia

1. Odczytywanie związków łączących tradycję rodzinną z tradycjami regionu.
2. Dostrzeganie wpływu wartości związanych z kulturą regionu na życie poszczególnych ludzi.
3. Świadome i aktywne uczestnictwo w życiu wspólnoty lokalnej, w zachowaniu i pomnażaniu dziedzictwa kulturowego.

3. Wychowanie patriotyczne i obywatelskie

Cele edukacyjne

1. Kształtowanie więzi z krajem ojczystym i świadomości obywatelskiej.
2. Rozwijanie poszanowania postaw prospołecznych i dobra wspólnego.
3. Kształtowanie szacunku dla własnego państwa.

Zadania szkoły

1. Tworzenie sytuacji wyzwalających emocjonalny związek z krajem ojczystym (spotkań, uroczystości, inscenizacji, wycieczek).
2. Zapoznanie uczniów z symbolami, ważnymi dla kraju rocznicami, zasadami i instytucjami, które posiadają istotne znaczenie dla funkcjonowania narodu i państwa polskiego.
3. Przygotowywanie uczniów do świadomego, aktywnego i odpowiedzialnego uczestnictwa w życiu publicznym.
4. Przekazywanie tradycji narodowej.

Treści nauczania

1. Godło i hymn państwowy.
2. Pieśni patriotyczne. Utwory literackie (obrazy i filmy) o tematyce historyczno-patriotycznej.
3. Lokalne miejsca pamięci narodowej.
4. Sylwetki wielkich Polaków (artystów, uczonych, polityków, żołnierzy) — wzory postaw.
5. Jednostka i grupa. Życie w grupie (więzi, wartości, role, podejmowanie decyzji, konflikty, negocjacje).
6. Szkolny samorząd uczniowski. Normy i wartości związane z pełnieniem funkcji publicznych w samorządzie uczniowskim.

7. Samorząd terytorialny. Normy życia publicznego związane z pełnieniem funkcji radnego, burmistrza (wójta, prezydenta).
8. Formy kontroli władz samorządowych przez społeczność lokalną.
9. Jednostka, społeczeństwo, naród, państwo.
10. Prawa i obowiązki obywatelskie.
11. Wartości i normy życia społecznego. Kategoria dobra wspólnego. Patriotyzm. Kultura społeczna i polityczna.

Osiągnięcia

1. Znajomość hymnu narodowego oraz symboli narodowych i państwowych.
2. Umiejętność odróżniania i opisywania postaw etycznych, zgodnych z zasadami współżycia społecznego na poziomie społeczności szkolnej i społeczności lokalnej.
3. Odpowiednie zachowanie się w czasie uroczystości szkolnych i państwowych.
4. Umiejętność dostrzegania i rozwiązywania problemów i zadań w najbliższym otoczeniu i środowisku lokalnym oraz działania na ich rzecz.
5. Znajomość systemu pomocy społecznej w najbliższym środowisku (dla różnych kategorii osób niepełnosprawnych).
6. Umiejętność podejmowania decyzji dotyczących grupy.
7. Umiejętność przeprowadzenia wyborów do samorządu szkolnego.
8. Znajomość instytucji państwa demokratycznego.
9. Próby określenia współczesnej postawy obywatelskiej i patriotycznej.

GIMNAZJUM III ETAP EDUKACYJNY

W gimnazjum nauczyciele wprowadzają uczniów w świat wiedzy naukowej, wdrażają ich do samodzielności, pomagają im w podejmowaniu decyzji dotyczącej kierunku dalszej edukacji i przygotowują do aktywnego udziału w życiu społecznym.

Edukacja w gimnazjum, wspomagając rozwój ucznia jako osoby i wprowadzając go w życie społeczne, ma na celu przede wszystkim:

- 1) wprowadzać ucznia w świat nauki przez poznanie języka, pojęć, twierdzeń i metod właściwych dla wybranych dyscyplin naukowych, w tym w językach obcych, na poziomie umożliwiającym dalsze kształcenie,
- 2) rozbudzać i rozwijać indywidualne zainteresowania ucznia,

- 3) wprowadzać ucznia w świat kultury i sztuki,
- 4) rozwijać umiejętności społeczne ucznia przez zdobywanie prawidłowych doświadczeń we współżyciu i współdziałaniu w grupie rówieśniczej,
- 5) zainteresować rozwojem środków transportu oraz budzić refleksje związane z odpowiedzialnością za bezpieczeństwo na drogach publicznych.

Ścieżki edukacyjne

W gimnazjum, obok przedmiotów, wprowadza się następujące ścieżki edukacyjne:

- 1) edukacja czytelnicza i medialna,
- 2) edukacja ekologiczna,
- 3) edukacja europejska,
- 4) edukacja filozoficzna,
- 5) edukacja prozdrowotna,
- 6) edukacja regionalna — dziedzictwo kulturowe w regionie,
- 7) kultura polska na tle cywilizacji śródziemnomorskiej,
- 8) edukacja obronna.

Dyrektor szkoły zapewnia uwzględnienie problematyki ścieżek edukacyjnych w szkolnym zestawie programów nauczania. Realizację ścieżek edukacyjnych zapewniają nauczyciele wszystkich przedmiotów, którzy do własnego programu włączają odpowiednio treści danej ścieżki.

Częściowej realizacji tych treści można dokonać w czasie odrębnych, modułowych, kilkugodzinnych zajęć.

PRZEDMIOTY

JĘZYK POLSKI

Cele edukacyjne

Wspomaganie umiejętności komunikowania się uczniów i wprowadzanie ich w świat kultury, zwłaszcza przez:

- 1) kształcenie sprawności mówienia, słuchania, czytania i pisanie w zróżnicowanych sytuacjach komunikacyjnych prywatnych i publicznych, ważnych dla życia w państwie demokratycznym i obywatelskim; rozwijanie zainteresowania uczniów językiem jako składnikiem dziedzictwa kulturowego,
- 2) ujawnianie zainteresowań, możliwości i potrzeb oraz językowych i czytelniczych umiejętności uczniów po to, by wyznaczać stosowne dla nich cele, dobierać treści i materiały, projektować odpowiednie działania gwarantujące skuteczność edukacji,

- 3) rozbudzenie motywacji czytania i rozwijanie umiejętności odbioru dzieł literackich i innych tekstów kultury (także audiowizualnych), a przez nie przybliżanie rozumienia człowieka i świata; wprowadzanie w tradycję kultury europejskiej i narodowej,
- 4) uczenie istnienia w kulturze, przede wszystkim w jej wymiarze symbolicznym i aksjologicznym, tak by stawała się wewnętrzną i osobistą własnością młodego człowieka.

Zadania szkoły

1. Doskonalenie umiejętności mówienia, słuchania, czytania, pisania, odbioru różnorodnych tekstów kultury; opis języka wspomagający umiejętności ucznia.
2. Motywowanie do poznawania literatury oraz różnorodnych tekstów kultury wzbogacających wiedzę ucznia o człowieku, życiu i świecie z perspektywy współczesności i z odniesieniem do przeszłości.
3. Tworzenie sytuacji, w których uczenie się języka następuje przez świadome i refleksyjne jego używanie (bez nawarstwiania teoretycznej, abstrakcyjnej wiedzy o systemie językowym).
4. Pobudzanie postaw kreatywnych ucznia w procesie zdobywania umiejętności i gromadzenia wiedzy.
5. Integrowanie różnych zakresów doświadczeń kulturowych; przybliżanie uczniom różnorodnych tekstów kultury w perspektywie wiedzy o człowieku i świecie, uczestnictwa w kulturze współczesnej i praktyce społecznej komunikacji oraz obcowania z tradycją.
6. Wspomaganie uczniów w procesie rozpoznawania i rozumienia wartości oraz w osobistym wysiłku tworzenia wewnętrznie akceptowanej ich hierarchii.
7. Wprowadzanie uczniów w technikę uczenia się i wyposażanie ich w narzędzia samodzielnej pracy umysłowej.

Treści nauczania

1. Oficjalne i nieoficjalne sytuacje mówienia.
2. Wyżej zorganizowane formy wypowiedzi, w szczególności rozprawka, reportaż, recenzja, wywiad.
3. Pojęcia związane z retoryką i wypowiedziami o strukturze logicznej: teza, argument, przesłanka, wniosek, pogląd, ocena.
4. Składniowe funkcje części mowy oraz części zdania, a także budowa wypowiedzi złożonych (w związku z interpunkcją).
5. Słowotwórcze i fleksyjne cząstki budowy wyrazów oraz posługiwanie się wiadomościami na ten temat w analizie znaczeń.

6. Pojęcia służące omawianiu znaczeń wyrazów: treść i zakres, wyrazy abstrakcyjne i konkretne, ogólne i szczegółowe.
7. Pojęcia dotyczące stylistyki: neologizm, archaizm, dialektyzm, stylizacja.
8. Mechanizm upodobnień fonetycznych (głównie pod względem dźwięczności) i znaczenia tego zjawiska dla praktyki wymawiania i zapisywania wyrazów.
9. Pojęcia (bez konieczności definiowania pojęcia i używania terminów): myśl przewodnia, sens symboliczny i metaforyczny utworu, realizm, fantastyka, groteska, narracja (pierwszo- i trzecioosobowa), symbol, alegoria, ironia, apostrofa, antyteza, kontrast.
10. Rodzaje literackie oraz gatunki związane z epiką, dramatem i liryką.
11. Posługiwanie się w czynnym języku terminami: wiersz sylabiczny i wolny, średniówka, przerzutnia, przenośnia, obraz poetycki, pytanie retoryczne, rodzaj i gatunek literacki, teatr, komedia, tragedia, fraszka, bajka, ballada, hymn, satyra, sonet, nowela, przypowieść, fabuła, akcja, biografia.

Osiągnięcia

Wyrównywanie poziomu i rozwijanie umiejętności nabytych w szkole podstawowej, a ponadto:

- 1) mówienie, słuchanie, czytanie i pisanie:
 - a) budowanie wypowiedzi mówionych i pisanych zgodnie z intencją i okolicznościami (w związku z sytuacjami żywymi i lekturą),
 - b) rozpoznawanie i tworzenie wypowiedzi informujących, opisujących, wartościujących oraz służących wyrażaniu opinii, przekonywaniu i uzasadnianiu poglądów,
 - c) posługiwanie się różnymi odmianami polszczyzny (zwłaszcza ogólną — mówioną i pisaną) w zależności od sytuacji,
 - d) rozpoznawanie i rozumienie założeń komunikacji (sytuacje, emocje, oceny) oraz przewidywanie skutków wypowiedzi i dyskusowanie ich etycznego wymiaru (szczerłość — nieszczerłość, kłamstwo, manipulacja, agresja słowna, brutalność w zachowaniach językowych),
 - e) dokonywanie celowych zabiegów redakcyjnych w zakresie poprawiania i parafrazowania tekstów własnych i cudzych (w szczególności streszczania, skracania, rozwijania, przekształcania stylistycznego),
 - f) dokonywanie intersemiotycznego przekładu treści obrazowych i akustycznych na wypowiedzi ustne i pisemne,
 - g) operowanie strukturami gramatycznymi odpowiednio do sytuacji i kontekstu wypowiedzi oraz wyjaśnianie wpływu użytych form na jej klarowność i spójność,

h) usprawnianie operacji zdaniotwórczych; celowe i dwukierunkowe przekształcanie wypowiedzi: zdanie — równoważnik, zdanie pojedyncze — złożone, konstrukcje czynne — bierne,

2) samokształcenie:

- poszukiwanie informacji w różnych źródłach,
- dokumentowanie, notowanie, selekcja i przechowywanie informacji,
- rozumne korzystanie ze środków masowego przekazu,

3) odbiór tekstów kultury:

- dostrzeganie i komentowanie swoistych właściwości poznawanych utworów literackich i tekstów kultury oraz określanie funkcji zaobserwowanych środków wyrazu,
- posługiwanie się w sposób naturalny i funkcjonalny w trakcie rozważania problematyki utworów poznawanymi pojęciami i terminami literackimi i kulturowymi,
- dostrzeganie uniwersalności doświadczeń, przemyśleń, uczuć i aspiracji wpisanych w dzieła z różnych okresów i kręgów kulturowych (zwłaszcza tradycji biblijnej, antycznej, dworsko-rycerskiej, patriotycznej, społecznikowskiej),
- porównywanie tworzywa literatury i innych dzieł sztuki,
- omawianie i interpretowanie utworów w różnych zestawieniach kontekstualnych,
- twórcze, wyrastające z postaw ludycznych, emocjonalnych i estetycznych wykonywanie utworów (bądź ich fragmentów) w żywym słowie lub w formach teatralnych,
- rozpoznawanie wartości w utworach oraz próby ich oceny na tle własnego świata wartości,
- samodzielne, krytyczne ustosunkowanie się do obserwowanych zjawisk kultury; formułowanie, uzasadnianie i obrona w dyskusji (także na piśmie) własnych punktów widzenia, pomysłów interpretacyjnych i opinii o utworach,
- dostrzeganie związku utworów z biografiami twórców i czasem historycznym.

Lektura

1. Wybrane utwory z klasyki światowej:

Biblia (w tym *Pieśń nad Pieśniami*, *Hymn św. Pawła o miłości*, *Apokalipsa* — fragmenty); Homer — *Iliada* lub *Odyseja* (fragmenty); Sofokles — *Antygona*; *Pieśń o Rolandzie*; William Szekspir — *Romeo i Julia*; Miguel Cervantes — *Don Kichote* (fragmenty); Karol Dickens — *Opowieść wigilijna*; Antoni Czechow — *Śmierć urzędnika*; Antoine de Saint Exupéry — *Mały Książę*; Ernest Hemingway — *Stary człowiek i morze*.

2. Wybrane utwory z klasyki polskiej:

Bogurodzica; Arkady Fiedler — *Dywizjon 303*; Aleksander Kamiński — *Kamienie na szaniec*; Melchior Wańkowicz — *Ziele na kraterze*; Miron Białoszewski — *Pamiętnik z powstania warszawskiego* (fragmenty); Jan Kochanowski — pieśń *Czego chcesz od nas, Panie...* oraz wybrane fraszki i treny; Ignacy Krasicki — wybrane bajki i jedna z satyr; Adam Mickiewicz — *Ballady i romanse*, *Dziady* cz. II, *Pan Tadeusz* (fragmenty); Henryk Sienkiewicz — *Krzyżacy*; Aleksander Fredro — *Zemsta*; Bolesław Prus — *Kamizelka*; Juliusz Słowacki — *Balladyna*; Stefan Żeromski — *Szyfrowe prace*; Zofia Kossak-Szczucka — *Bursztyny*.

3. Wybór liryki XIX wieku, wybór poezji XX wieku (w tym utwory Krzysztofa Kamila Baczyńskiego, Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego, Zbigniewa Herberta, Marii Pawlikowskiej-Jasnorzewskiej, Kazimierza Wierzyńskiego, Jana Lechonia, Tadeusza Różewicza, Wisławy Szymborskiej, Czesława Miłosa, ks. Jana Twardowskiego).

4. Wybór nowelistyki XIX i XX wieku (w tym co najmniej jeden utwór pozytywistyczny).

5. Wybrane utwory współczesnej prozy polskiej i dramatu.

6. Wybrane utwory o dorastaniu, w tym powieści dla młodzieży (np. Małgorzaty Musierowicz lub Ireny Jurgielewiczowej).

7. Przykłady literatury regionalnej, wkład literatury regionalnej do ogólnopolskiej skarbnicy literackiej.

8. Przykłady literatury biograficznej i pamiętnikarskiej (Paweł Zuchniewicz — *Wujek Karol. Kaptańskie lata Papieża*; Karolina Lanckorońska — *Wspomnienia wojenne*).

9. Wybrane z czasopism i prasy codziennej teksty publicystyczne, informacyjne, reklamowe.

10. Utwory zaproponowane przez uczniów i nauczyciela, w tym literatura popularna (co najmniej jeden w każdej klasie).

11. Inne składniki kultury (przedstawienia teatralne, filmy, słuchowiska radiowe, programy telewizyjne, przekazy ikonoczne, poezja śpiewana).

HISTORIA

Cele edukacyjne

- Rozwijanie i pogłębianie zainteresowań przeszłością, zachodzącymi w niej procesami i wydarzeniami.
- Rozwijanie myślenia historycznego i krytycyzmu.
- Pogłębianie umiejętności powiązania dziejów Polski z dziejami Europy i świata.
- Rozwijanie umiejętności pozwalających na samodzielną pracę intelektualną z materiałem historycznym.

5. Pogłębianie rozumienia pojęć i wartości niezbędnych do zrozumienia życia politycznego, gospodarczego i społecznego.
6. Dostrzeganie zmian, jakim ulegały wartości i normy życia publicznego na przestrzeni dziejów.
7. Rozwijanie umiejętności dostrzegania złożoności związków przyczynowo-skutkowych.
8. Pogłębianie i umacnianie postawy patriotyzmu.

Zadania szkoły

1. Przekazywanie wiedzy o najważniejszych etapach dziejów Polski, Europy i świata.
2. Uczenie umiejętności analizy i syntezy materiału historycznego.
3. Uczenie zasad odczytywania i interpretowania źródła historycznego.
4. Ukazywanie możliwości różnorodnych interpretacji źródeł, wydarzeń i postaci historycznych.
5. Uczenie rzetelności badawczej.
6. Doskonalenie różnorodnych form wypowiedzi ustnej i pisemnej.
7. Rozwijanie umiejętności poszukiwania, porządkowania, wykorzystywania i przechowywania różnych rodzajów informacji.

Treści nauczania

1. Periodyzacja dziejów i pojęcie czasu w historii.
2. Warunki życia człowieka w czasach najdawniejszych.
3. Cywilizacje starożytne — dorobek kultury i jego trwałość (Egipt, Izrael, Grecja, Rzym).
4. Powstanie chrześcijaństwa i pierwsze wieki jego rozwoju.
5. Europa i świat śródziemnomorski w wiekach średnich: państwa, religie, społeczeństwa, kultury (Bizancjum, Arabowie, państwo Karolingów, cesarstwo Ottonów, uniwersalizm cesarski i papieski, ruch krucjatowy, gospodarka średniowieczna, jedność i różnorodność kultury średniowiecza).
6. Polska pierwszych Piastów; statut Bolesława Krzywoustego i rozbięcie dzielnicowe Polski; zjednoczenie państwa polskiego; Polska Kazimierza Wielkiego.
7. Pierwsi Jagiellonowie na tronie Polski; gospodarka i społeczeństwo Polski średniowiecznej — zjawiska i procesy; specyfika kultury polskiego średniowiecza.
8. Wielkie odkrycia geograficzne. Europejczycy a Nowy Świat w XV — XVIII wieku.

9. Europa w XVI i XVII wieku: renesans, reformacja i reforma katolicka; barok; powstanie systemów absolutystycznych (Francja, Rosja); Rzeczpospolita szlachecka w XVI i XVII wieku — kraj wielu kultur i religii.
10. Przełom oświeceniowy w Europie i w Polsce — przemiany ustrojowe, gospodarcze i cywilizacyjne; powstanie Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej; rewolucja francuska — znaczenie dziejowe; Polska u schyłku XVIII wieku (odrodzenie kulturalne, próby ratowania Rzeczypospolitej, rozbiory, powstanie kościuszkowskie).
11. Przemiany społeczne i cywilizacyjne XIX wieku: epoka napoleońska; tworzenie podstaw nowoczesnej demokracji w Europie i Ameryce Północnej; przemiany na mapie politycznej Europy i świata; kolonializm; rozwój ekonomiczny i społeczny w XIX wieku.
12. Losy i postawy Polaków w warunkach braku niepodległości: powstania narodowe, koncepcje pracy organicznej, losy Polaków na emigracji.
13. I wojna światowa; rewolucje rosyjskie.
14. Świat między wojnami: kryzys demokracji (systemy totalitarne, hitleryzm i komunizm); najistotniejsze problemy gospodarcze, społeczne i polityczne świata.
15. Odrodzone państwo polskie: budowa państwowości, walka o granice; ewolucja ustrojowa; główne problemy gospodarcze i społeczne; polityka zagraniczna i miejsce Polski w Europie międzywojennej.
16. II wojna światowa; pakt Ribbentrop-Mołotow i jego realizacja, momenty przełomowe wojny, budowa koalicji antyhitlerowskiej; eksterminacja narodów na terenach okupowanych; obozy koncentracyjne i łagry; Holocaust.
17. Polska w latach 1939—1945: dwie okupacje; Katyń; formy i miejsca walki o niepodległość; polskie państwo podziemne; Powstanie Warszawskie; losy Polaków w kraju i na obczyźnie.
18. Świat powojenny; postęp cywilizacyjny, przemiany polityczne i kulturowe; konflikt Wschód — Zachód, nowe zjawiska polityczno-społeczne i przyspieszenie cywilizacyjne, dekolonizacja; nowe zjawiska w kulturze masowej.
19. Polska po 1945 roku: walka o kształt państwa, polski stalinizm; przemiany gospodarczo-społeczne w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej; kryzysy polityczne lat 1956, 1968, 1970; wybór Polaka na papieża, rok 1980 i powstanie „Solidarności”, stan wojenny i lata osiemdziesiąte; przełom roku 1989, proces budowy III Rzeczypospolitej w oparciu o wartości demokratyczne i normy demokratycznego państwa prawa.

Osiągnięcia

1. Rozpoznawanie miejsca człowieka w czasie historycznym, jego relacji z przyrodą, społecznością lokalną, ojczyzną, kręgiem kulturowym, innymi narodami i religiami.
2. Operowanie podstawowymi kategoriami historycznymi: czasem, przestrzenią, ciągłością, zmiennością.
3. Wykorzystywanie podstawowej wiedzy o najważniejszych etapach dziejów do powiązania zjawisk historycznych z zakresem dziejów powszechnych z historią Polski.
4. Ujmowanie treści historycznych w związkach przyczynowo-skutkowych.
5. Ocenianie faktów i wydarzeń historycznych.
6. Interpretacja różnego rodzaju źródeł historycznych.
7. Docieranie do różnych źródeł informacji historycznej, integracja wiedzy uzyskanej z różnych źródeł informacji.

WIEDZA O SPOŁECZEŃSTWIE

Przedmiot ten składa się z trzech odrębnych modułów:

- 1) wychowanie do życia w rodzinie,
- 2) wychowanie obywatelskie,
- 3) wychowanie do aktywnego udziału w życiu gospodarczym.

1. Wychowanie do życia w rodzinie²⁾**Cele edukacyjne**

1. Przyjęcie integralnej wizji osoby; wybór i urzeczywistnianie wartości służących osobowemu rozwojowi.
2. Rozwiązywanie problemów i pokonywanie trudności okresu dorastania.

Zadania szkoły

1. Stymulowanie procesu samowychowania.
2. Współpraca z rodzicami w zakresie prawidłowych relacji między nimi a dzieckiem.
3. Pomoc we właściwym przeżywaniu okresu dojrzewania.
4. Wzmacnianie procesu identyfikacji z własną płcią.
5. Wspieranie rozwoju moralnego i kształtowania hierarchii wartości.
6. Promowanie integralnej wizji seksualności człowieka; ukazanie jedności pomiędzy aktywnością seksualną a miłością i odpowiedzialnością.

7. Tworzenie klimatu dla koleżeństwa, przyjaźni oraz szacunku dla człowieka.
8. Pomoc w poszukiwaniu odpowiedzi na podstawowe pytania egzystencjalne.
9. Informowanie o możliwościach pomocy — system poradnictwa dla dzieci i młodzieży.

Treści nauczania

1. Rozwój człowieka: faza prenatalna, narodziny, faza niemowlęca, wczesnodziecięca, przedpokwitaniowa, dojrzewania, młodości, wieku średniego, wieku późnego. Życie jako fundamentalna wartość.
2. Budowa prawidłowych relacji z rodzicami. Konflikt pokoleń; przyczyny i sposoby rozwiązywania konfliktów. Odpowiedzialność wszystkich za atmosferę panującą w rodzinie. Rodzina niepełna.
3. Rola autorytetów w życiu człowieka.
4. Relacje międzysobowe i ich znaczenie. Przyjaźń, zakochanie, miłość; pierwsze fascynacje, miłość platoniczna, miłość młodzieńcza, miłość dojrzała.
5. Zachowania asertywne.
6. Podstawowe informacje o rozwoju seksualnym człowieka: tożsamość płciowa — kobiecość i męskość.
7. Dojrzewanie. Rozumienie i akceptacja kryteriów dojrzałości biologicznej, psychicznej i społecznej.
8. Problemy i trudności okresu dojrzewania (napięcia seksualne, masturbacja), sposoby radzenia sobie z nimi, pomoc w rozeznaniu sytuacji wymagających porady lekarza lub innych specjalistów.
9. Różnice w rozwoju psychoseksualnym dziewcząt i chłopców; postawy i wzajemne oczekiwania.
10. Zagrożenia okresu dojrzewania: presja seksualna, uzależnienia, pornografia, prostytucja nieletnich.
11. Główne funkcje płciowości: wyrażanie miłości, budowanie więzi i rodzicielstwo.
12. Inicjacja seksualna; związek pomiędzy aktywnością seksualną a miłością i odpowiedzialnością; dysfunkcje związane z przedmiotowym traktowaniem człowieka w dziedzinie seksualnej. Ryzyko związane z wczesną inicjacją.
13. Kształtowanie i akceptacja tożsamości płciowej. Możliwości pomocy w pokonywaniu trudności związanych z tożsamością płciową.
14. Płodność — wspólną sprawą kobiety i mężczyzny.
15. Planowanie rodziny. Metody rozpoznawania płodności. Antykoncepcja. Aspekt zdrowotny, psychologiczny i etyczny.
16. Infekcje przenoszone drogą płciową. AIDS: drogi przenoszenia zakażenia, profilaktyka, aspekt społeczny.

17. Wartości związane z seksualnością człowieka: męskość, kobiecość, miłość, małżeństwo, rodzicielstwo. Znaczenie odpowiedzialności w przeżywaniu własnej płciowości oraz budowaniu trwałych i szczęśliwych więzi.
18. Wpływ sposobu spędzania wolnego czasu (w tym korzystania ze środków masowego przekazu) na człowieka.

Osiągnięcia

1. Znajomość organizmu ludzkiego i zachodzących w nim zmian oraz akceptacja własnej płciowości.
2. Poznawanie, analizowanie i wyrażanie uczuć.
3. Kierowanie własnym rozwojem, podejmowanie wysiłku samowychowawczego zgodnie z uznawanymi normami i wartościami.
4. Przyjęcie integralnej wizji ludzkiej seksualności.
5. Umiejętność obrony własnej intymności i nietykalości seksualnej oraz szacunek dla ciała innej osoby.
6. Korzystanie ze środków przekazu w sposób selektywny, umożliwiający obronę przed ich destrukcyjnym oddziaływaniem.
7. Wnoszenie pozytywnego wkładu w życie swojej rodziny.
8. Okazywanie szacunku innym ludziom, docenianie ich wysiłku i pracy, przyjęcie postawy szacunku wobec siebie.
9. Umiejętność korzystania z systemu poradnictwa dla dzieci i młodzieży.

2. Wychowanie obywatelskie

Cele edukacyjne

1. Pogłębianie poczucia przynależności do wspólnoty obywateli państwa polskiego.
2. Świadomość istnienia obowiązków wobec własnej ojczyzny, w tym w szczególności obowiązku jej obrony oraz dbałości o jej dobre imię.
3. Rozumienie znaczenia norm i wartości demokratycznych dla funkcjonowania społeczności szkolnej, społeczności lokalnej i państwa.
4. Poczucie wartości i przydatności indywidualnego i grupowego działania na rzecz społeczności lokalnej.
5. Rozumienie ważnych wydarzeń życia społecznego, politycznego oraz gospodarczego w kraju i na świecie. Ocenianie ich na podstawie norm i wartości demokratycznych.
6. Pogłębianie szacunku dla własnego państwa.

Zadania szkoły

1. Stawianie wymagań w zakresie właściwej postawy uczniów wobec godła i hymnu państwowego oraz w czasie uroczystości szkolnych i państwowych.
2. Pomoc w rozpoznaniu własnych praw i obowiązków, a także norm i wartości demokratycznych stosowanych w życiu społecznym na poziomie grupy rówieśniczej, społeczności szkolnej i społeczności lokalnej.
3. Ukazywanie praktycznych zastosowań zasad i procedur demokratycznych w społeczności szkolnej, a także destrukcyjnego charakteru zachowań naruszających normy życia publicznego (korupcja, przedkładanie interesu partii czy grupy interesów nad interes państwa).
4. Kształtowanie poczucia odpowiedzialności za siebie i innych.
5. Wspieranie samorządności uczniowskiej.

Treści nauczania

1. Człowiek — istota społeczna.
2. Grupa i więzi społeczne. Normy i wartości jako jedna z podstaw tych więzi w demokracji.
3. Naród i państwo. Tożsamość narodowa.
4. Monarchie konstytucyjne i republiki we współczesnej Europie.
5. Obywatel a władza publiczna w systemach totalitarnych, autorytarnych i demokratycznych. Normy i wartości obowiązujące w systemie totalitarnym i autorytarnym a normy i wartości demokratyczne.
6. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (ustrój polityczny i instytucje Rzeczypospolitej Polskiej, prawa i obowiązki obywatela). Reguły działalności publicznej zapisane w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej i innych aktach prawnych.
7. Samorząd terytorialny a władza centralna.
8. Ustrój, zadania, instytucje, struktura władzy samorządów terytorialnych.
9. Służba cywilna i jej rola w utrwalaniu etosu służby publicznej.
10. Przykłady procedur obowiązujących w załatwianiu spraw w urzędzie gminnym.
11. Kultura polityczna i formy życia publicznego (świadomość obywatelska, cnoty obywatelskie, stowarzyszenia, partie polityczne, związki zawodowe).
12. Niezbywalny charakter praw człowieka, ich katalog i systemy ochrony.
13. Etyka w życiu publicznym.

14. Życie szkoły — samorządność, procedury demokratyczne, regulacje prawne.

Osiągnięcia

1. Godne zachowanie w czasie obchodów świąt i uroczystości narodowych.
2. Rozpoznawanie własnych praw i obowiązków.
3. Wykorzystywanie wiedzy o zasadach ustroju Rzeczypospolitej Polskiej do interpretacji wydarzeń życia publicznego.
4. Uczestniczenie w dyskusji, prezentacja i obrona własnego stanowiska, branie pod uwagę argumentów strony przeciwnej.
5. Współpraca w grupie z uwzględnieniem podziału zadań oraz norm i wartości obowiązujących w życiu społecznym.
6. Podporządkowanie się wymogom procedur demokratycznych we wspólnym działaniu. Rozumienie konsekwencji łamania tych procedur.
7. Załatwianie prostych spraw urzędowych: pisanie podań, życiorysu, wypełnianie druków urzędowych.
8. Znajomość najważniejszych etycznych zasad życia publicznego.
9. Ocena wydarzeń politycznych z punktu widzenia zasad życia publicznego obowiązujących w państwie demokratycznym. Rozpoznawanie zachowań naruszających te zasady. Projektowanie działań przeciwstawiających się naruszaniu zasad życia publicznego na poziomie szkoły i społeczności lokalnej.

3. Wychowanie do aktywnego udziału w życiu gospodarczym

Cele edukacyjne

1. Wszechstronny rozwój ucznia ukierunkowany na przygotowanie do aktywnej obecności w życiu społeczno-gospodarczym kraju.
2. Rozumienie przez uczniów zjawisk i zmian gospodarczych w kraju.
3. Zdolność uczniów do odnajdywania swojego miejsca w życiu gospodarczym w warunkach gospodarki rynkowej i zmiennego rynku pracy.
4. Wstępne przygotowanie uczniów do aktywności zawodowej i odnalezienia się na rynku pracy.
5. Rozumienie przez uczniów norm i wartości związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej w państwie demokratycznym.

Zadania szkoły

1. Dostarczenie elementarnej wiedzy ekonomicznej.

2. Rozwijanie ducha przedsiębiorczości w zgodzie z zasadami uczciwej konkurencji i poszanowania prawa.

3. Rozbudzanie wyobraźni, pomysłowości na temat przyszłej aktywności zawodowej i gospodarczej.

4. Pomoc w świadomym kształtowaniu orientacji i kariery zawodowej.

5. Kształtowanie postaw pracowitości, szacunku dla pracy innych oraz odpowiedzialności za swoją przyszłą karierę zawodową.

6. Budzenie refleksji nad etyką pracy zawodowej.

Treści nauczania

1. Gospodarstwo domowe — zarządzanie własnymi pieniędzmi.

2. Najważniejsze zasady racjonalnego gospodarowania.

3. Elementarne pojęcia ekonomiczne z zakresu gospodarki rynkowej.

4. Krótka historia pieniądza i jego najważniejsze funkcje.

5. Przedsiębiorca i przedsiębiorczość (małe firmy, potrzebne umiejętności, zasady prawa, źródła informacji).

6. Orientacja zawodowa (lokalny i ponadlokalny rynek pracy).

7. Odkrywanie i rozwijanie indywidualnych kwalifikacji zawodowych, podejmowanie decyzji zawodowych. Rodzaje zawodów i umiejętności zawodowych.

8. Przykłady procedur obowiązujących w ubieganiu się o pracę lub rozpoczynaniu działalności gospodarczej.

9. Wybór zawodu. System poradnictwa zawodowego i kształcenia ustawicznego.

10. Mobilność zawodowa jako zjawisko cywilizacyjne. Rynek pracy. Problem bezrobocia: przyczyny, skutki, sposoby rozwiązywania.

11. Ubieganie się o pracę — list motywacyjny, życiorys zawodowy, kwestionariusz osobowy, rozmowa kwalifikacyjna, cechy dobrego pracownika.

12. Mobbing w miejscu pracy, sposoby przeciwdziałania.

13. Normy etyczne obowiązujące pracodawcę i pracownika. Specjalne wymagania etyczne wobec niektórych zawodów (lekarz, nauczyciel, sędzia).

14. Człowiek w gospodarce. Praca zespołowa. Wybrane zagadnienia z etyki życia gospodarczego. Korupcja i jej wpływ na rozwój gospodarczy.

15. Przekształcenia ustroju gospodarczego w Polsce po 1989 r.: osiągnięcia i problemy, w tym problemy natury etycznej.

Osiągnięcia

1. Znajomość elementarnych pojęć i praw ekonomicznych.
2. Umiejętność planowania rozwoju własnego wykształcenia i kwalifikacji zawodowych.
3. Trafne rozpoznawanie własnych predyspozycji, kwalifikacji i realnych możliwości z punktu widzenia rynku pracy.
4. Umiejętność sporządzania dokumentów niezbędnych przy ubieganiu się o pracę (list motywacyjny, życiorys zawodowy, kwestionariusz osobowy) oraz umiejętność odbycia rozmowy kwalifikacyjnej.
5. Umiejętność aktywnego znalezienia się na rynku pracy i podejmowania działalności gospodarczej.
6. Znajomość podstawowych zasad etycznych życia gospodarczego i umiejętność stosowania ich w życiu szkolnym (rzetelna praca, punktualność, dotrzymywanie danego słowa, uczciwość, odpowiedzialność za skutki, prawdomówność).
7. Rozpoznawanie zachowań naruszających zasady etyczne przez pracodawców i pracowników.
8. Umiejętność zarządzania własnymi pieniędzmi.

JĘZYK OBCY

Cele edukacyjne

1. Osiągnięcie poziomu opanowania języka obcego zapewniającego w miarę sprawną komunikację językową.
2. Lepsze poznanie kultury i spraw życia codziennego kraju języka nauczanego.

Zadania szkoły

1. Rozwijanie w uczniach poczucia własnej wartości oraz wiary we własne możliwości językowe, między innymi przez pozytywną informację zwrotną dotyczącą indywidualnych umiejętności językowych.
2. Stopniowe przygotowanie ucznia do samodzielności w procesie uczenia się języka obcego.
3. Zapewnienie uczniom możliwości stosowania języka jako narzędzia przy wykonywaniu zespołowych projektów, zwłaszcza interdyscyplinarnych.
4. Rozwijanie w uczniach postawy ciekawości, otwartości i tolerancji wobec innych kultur.

Treści nauczania

1. Rozwijanie sprawności rozumienia ze słuchu i mówienia.

2. Rozwijanie sprawności czytania i pisania.

3. Poszerzenie repertuaru funkcji językowych umożliwiających posługiwanie się językiem obcym w sytuacjach życia codziennego.

4. Opanowanie bardziej rozwiniętych struktur gramatycznych stosowanych do wyrażania teraźniejszości, przeszłości i przyszłości.

5. Wzbogacenie słownictwa dotyczącego życia codziennego, ze szczególnym uwzględnieniem realiów kraju ojczystego oraz kraju/obszaru języka docelowego na podstawie oryginalnych materiałów językowych.

6. Rozszerzenie komponentu kulturowo-cywilizacyjnego, z ukierunkowaniem na styl życia i zachowania w kraju języka docelowego.

7. Rozróżnianie formalnego i nieformalnego stylu języka.

8. Rozwój indywidualnych strategii uczenia się.

Osiągnięcia

1. Sprawność rozumienia ze słuchu:

- 1) rozumienie ogólnego sensu oraz głównych punktów dialogów i wypowiedzi rodzimych użytkowników języka,
- 2) rozumienie sensu prostych wypowiedzi w różnych warunkach odbioru (na przykład rozmowa przez telefon, komunikat na dworcu),
- 3) rozumienie sensu wypowiedzi zawierającej niezrozumiałe elementy, których znaczenia uczeń może domyślić się z kontekstu.

2. Sprawność mówienia:

- 1) formułowanie krótkich, płynnych i spójnych wypowiedzi na określone tematy z zastosowaniem form gramatycznych odpowiednich do wyrażania teraźniejszości, przeszłości i przyszłości,
- 2) wykorzystanie znajomości fonetyki w stopniu zapewniającym zrozumiałość wypowiedzi dla rodzimego użytkownika języka,
- 3) inicjowanie, podtrzymywanie i kończenie prostej rozmowy,
- 4) wyrażanie własnych opinii oraz relacjonowanie wypowiedzi innych osób,
- 5) właściwa reakcja językowa na wypowiedź rozmówcy.

3. Sprawność czytania:

- 1) rozumienie dłuższych i bardziej złożonych tekstów,
- 2) rozumienie prostego tekstu narracyjnego,
- 3) rozumienie ogólnego sensu tekstu, który zawiera fragmenty niezrozumiałe,

- 4) rozumienie ogólnego sensu obszerniejszego tekstu przy pobieżnym czytaniu,
 - 5) wyszukiwanie żądanej informacji lub szczegółu z częściowo niezrozumianego tekstu.
4. Sprawność pisania:
- 1) formułowanie, w miarę zróżnicowanej pod względem morfosyntaktycznym i leksykalnym, wypowiedzi pisemnej,
 - 2) sformułowanie i zapisanie własnego oraz otrzymanego komunikatu,
 - 3) napisanie krótkiego listu,
 - 4) sporządzenie prostej i spójnej notatki z czyjejś wypowiedzi,
 - 5) prawidłowe stosowanie zasad ortografii i podstaw interpunkcji.
5. Inne umiejętności:
- 1) klasyfikowanie faktów i informacji, selekcjonowanie informacji,
 - 2) korzystanie ze słownika jedno- i dwujęzycznego oraz innych źródeł informacji.

MATEMATYKA

Cele edukacyjne

1. Przystwojenie podstawowych pojęć i technik matematycznych w stopniu umożliwiającym rozpoznawanie ich przydatności i wykorzystanie w sytuacjach z życia codziennego, w szczególności:
 - 1) usystematyzowanie wiedzy o liczbach wymiernych oraz nabycie sprawności wykonywania obliczeń na liczbach wymiernych, potęgach i pierwiastkach,
 - 2) posługiwanie się procentami w sytuacjach praktycznych,
 - 3) wprowadzenie do rachunku algebraicznego, w szczególności nabycie umiejętności posługiwania się wzorami,
 - 4) umiejętność rozwiązywania równań i nierówności stopnia pierwszego oraz układów dwóch równań liniowych oraz ich stosowania do problemów praktycznych,
 - 5) odczytywanie z danego wykresu funkcji jej podstawowych własności,
 - 6) posługiwanie się klasycznymi własnościami figur płaskich (twierdzenia Talesa i Pitagorasa, symetria); rozwój wyobraźni przestrzennej,
 - 7) wprowadzenie do porządkowania, czytania i interpretacji danych; zapoznanie z doświadczeniami losowymi.
 2. Uświadomienie potrzeby i przygotowanie do krytycznej oceny przeprowadzonego rozumowania bądź otrzymanego wyniku obliczeń. Przyzwyczajanie do korzystania z definicji i twierdzeń.
 3. Wyrobienie nawyku samodzielnego poszukiwania informacji oraz łącznej analizy informacji pochodzących z różnych źródeł.
 4. Kształtowanie umiejętności argumentowania i jasnego formułowania wypowiedzi.
- Zadania szkoły
1. Zapewnienie kształcenia promującego samodzielne, krytyczne i twórcze myślenie; ograniczenie do minimum działań schematycznych i odtwórczych.
 2. Zapewnienie każdemu uczniowi warunków do rozwoju zdolności matematycznych na miarę jego możliwości poznawczych.
 3. Przygotowanie uczniów do samodzielnego zdobywania wiedzy na dalszych etapach edukacji.
 4. Wdrożenie uczniów do korzystania z nowoczesnych narzędzi (kalkulatory, komputery, multimedia) i źródeł informacji (podręczniki, atlasy, encyklopedie, zasoby sieciowe).
- Treści nauczania
1. Liczby wymierne:
 - 1) pojęcie liczby wymiernej,
 - 2) działania na liczbach wymiernych, również w zapisie dziesiętnym,
 - 3) rozwinięcia dziesiętne liczb wymiernych,
 - 4) ułamki dziesiętne okresowe.
 2. Potęgi o wykładniku naturalnym i całkowitym:
 - 1) pojęcie potęgi,
 - 2) mnożenie i dzielenie potęg o jednakowych podstawach,
 - 3) mnożenie i dzielenie potęg o jednakowych wykładnikach,
 - 4) potęgowanie potęg,
 - 5) pojęcie potęgi o wykładniku całkowitym ujemnym,
 - 6) zapis liczb w notacji wykładniczej: $a \cdot 10^k$, gdzie k jest liczbą całkowitą i $1 \leq a < 10$.
 3. Pierwiastki:
 - 1) pojęcie pierwiastka kwadratowego z liczby nieujemnej,
 - 2) pojęcie pierwiastka sześciennego z dowolnej liczby,
 - 3) wyłączanie czynnika przed znak pierwiastka,
 - 4) mnożenie i dzielenie pierwiastków kwadratowych i sześciennych,
 - 5) szacowanie wartości wyrażeń zawierających pierwiastki.

4. Procenty:

- 1) obliczenia procentowe,
- 2) praktyczne zastosowania procentów.

5. Wyrażenia algebraiczne:

- 1) budowanie wyrażeń algebraicznych,
- 2) obliczanie wartości liczbowej wyrażeń algebraicznych,
- 3) przekształcanie wyrażeń algebraicznych i wzorów.

6. Równania i nierówności:

- 1) równania i nierówności pierwszego stopnia z jedną niewiadomą,
- 2) zapisywanie i rozwiązywanie układów równań liniowych z dwiema niewiadomymi,
- 3) zastosowanie równań stopnia pierwszego z jedną niewiadomą oraz układów równań pierwszego stopnia z dwiema niewiadomymi do rozwiązywania zadań osadzonych w kontekście praktycznym.

7. Wykresy funkcji:

- 1) układ współrzędnych kartezjańskich,
- 2) funkcja liczbowa i jej wykres,
- 3) przykłady zależności funkcyjnych występujących w przyrodzie, gospodarce i życiu codziennym, m.in. proporcjonalność prosta,
- 4) odczytywanie informacji z wykresu funkcji opisującej sytuację praktyczną.

8. Statystyka opisowa i wprowadzenie do prawdopodobieństwa:

- 1) zbieranie, porządkowanie, przedstawianie i interpretowanie danych (w tabeli, za pomocą diagramów),
- 2) średnia arytmetyczna,
- 3) przykłady prostych doświadczeń losowych (np. rzut kostką, rzut monetą, wyciąganie losu).

9. Figury płaskie:

- 1) proste równoległe przecięte trzecią prostą,
- 2) wzajemne położenie prostej i okręgu; prosta styczna,
- 3) długość okręgu; pole koła,
- 4) twierdzenie Pitagorasa i jego zastosowania,
- 5) cechy przystawania trójkątów,
- 6) oś symetrii figury; środek symetrii figury; symetralna odcinka i dwusieczna kąta,
- 7) okrąg opisany na trójkącie; okrąg wpisany w trójkąt,
- 8) twierdzenie Talesa,
- 9) cechy podobieństwa trójkątów.

10. Bryły:

- 1) graniastostupy,
- 2) ostrostupy,
- 3) bryły obrotowe: walce, stożki, kule,
- 4) pola powierzchni i objętości brył.

Osiągnięcia

1. Nabycie sprawności w wykonywaniu obliczeń na liczbach wymiernych, potęgach i pierwiastkach. Szacowanie wyniku obliczeń.
2. Wykonywanie obliczeń procentowych w sytuacjach praktycznych.
3. Postugiwanie się wyrażeniami algebraicznymi oraz rozwiązywanie układów dwóch równań liniowych z dwiema niewiadomymi.
4. Odczytywanie z danego wykresu funkcji jej podstawowych własności. Interpretowanie związków wyrażonych za pomocą wzorów, wykresów, schematów, diagramów, tabel.
5. Stosowanie podstawowych własności figur geometrycznych w sytuacjach praktycznych.
6. Przeprowadzanie nieskomplikowanych rozmów matematycznych.

FIZYKA I ASTRONOMIA

Cele edukacyjne

1. Budzenie zainteresowań prawidłowościami świata przyrody.
2. Umiejętność prezentowania wyników własnych obserwacji, eksperymentów i przemysłów.
3. Poznanie podstawowych praw opisujących przebieg zjawisk fizycznych i astronomicznych w przyrodzie.
4. Wykorzystanie wiedzy fizycznej w praktyce życia codziennego.

Zadania szkoły

1. Zapoznanie uczniów z podstawowymi prawami przyrody.
2. Stworzenie możliwości przeprowadzania doświadczeń fizycznych.
3. Zapoznanie z metodami obserwowania, badania i opisywania zjawisk fizycznych i astronomicznych.
4. Ukazanie znaczenia odkryć w naukach przyrodniczych dla rozwoju cywilizacji i rozwiązywania problemów współczesnego świata.
5. Kształcenie umiejętności krytycznego korzystania ze źródeł informacji.

Treści nauczania

1. Właściwości materii.
2. Stany skupienia materii. Kinetyczny model budowy materii.
3. Ruch i siły.
4. Opis ruchów prostoliniowych. Ruch drgający (jakościowo), ruchy krzywoliniowe. Oddziaływania mechaniczne i ich skutki. Równowaga mechaniczna. Zasada zachowania pędu. Zasady dynamiki. Oddziaływania grawitacyjne. Loty kosmiczne.
5. Praca i energia.
6. Rodzaje energii mechanicznej. Zasada zachowania energii. Moc. Pierwsza zasada termodynamiki.
7. Przesyłanie informacji.
8. Fale dźwiękowe. Fale elektromagnetyczne. Rozchodzenie się światła — zjawiska odbicia i załamania. Barwy. Obrazy optyczne. Natura światła. Urządzenia do przekazywania informacji.
9. Elektryczność i magnetyzm.
10. Ładunki elektryczne i ich oddziaływanie. Pole elektryczne.
11. Obwód prądu stałego. Prawa przepływu prądu stałego. Źródła napięcia. Pole magnetyczne. Zjawisko indukcji elektromagnetycznej (jakościowo). Wytwarzanie i przesyłanie energii elektrycznej.
12. Mikroskopowy model zjawisk elektrycznych.
13. Budowa atomu. Energia jądrowa. Promieniowanie jądrowe.
14. Układ Słoneczny. Elementy kosmologii.

Osiągnięcia

1. Umiejętność obserwowania i opisywania zjawisk fizycznych i astronomicznych.
2. Umiejętność posługiwania się metodami badawczymi typowymi dla fizyki i astronomii.
3. Umiejętność wykonywania pomiarów prostych i złożonych.
4. Opisywanie zjawisk fizycznych i rozwiązywanie problemów fizycznych i astronomicznych z zastosowaniem modeli i technik matematycznych.

CHEMIA

Cele edukacyjne

1. Nabycie umiejętności obserwacji i opisu zjawisk chemicznych zachodzących w otaczającym świecie.
2. Poznanie znaczenia wiedzy chemicznej w procesach przetwarzania materii przez człowieka.
3. Nabycie umiejętności i nawyku postępowania zgodnego z zasadami dbałości o własne zdrowie i ochronę środowiska.

Zadania szkoły

1. Ukształtowanie myślenia prowadzącego do zrozumienia poznanej wiedzy chemicznej i posługiwania się nią w różnych sytuacjach życiowych.
2. Zapoznanie uczniów z właściwościami substancji chemicznych i bezpiecznym obchodzeniem się z nimi.
3. Umożliwienie uczniom zdobycia wiadomości i umiejętności zarówno praktycznych, jak i stanowiących podstawę do kształcenia na kolejnych etapach.

Treści nauczania

1. Substancje i przemiany chemiczne w otoczeniu człowieka.
Metale i niemetale, mieszaniny, powietrze jako mieszanina gazów, tlen i azot — właściwości, tlenki, zanieczyszczenia powietrza.
2. Budowa atomu: jądro i elektrony, składniki jądra, izotopy. Promieniotwórczość i jej różnorodne konsekwencje. Atomy, jony i cząsteczki, pierwiastki i związki chemiczne, symbole chemiczne, wartościowość pierwiastków. Wiązania chemiczne — jonowe i atomowe.
3. Teoria atomistyczno-cząsteczkowa — nieciągłość budowy materii.
Układ okresowy pierwiastków chemicznych — sposób usystematyzowania pierwiastków.
4. Wagowe stosunki stechiometryczne w związkach chemicznych i reakcjach chemicznych — masa atomowa i cząsteczkowa, prawo stałości składu, prawo zachowania masy.
5. Reakcje chemiczne i równania reakcji chemicznych.
6. Woda i roztwory wodne — zagrożenia cywilizacyjne wynikające z jej zanieczyszczeń.
7. Roztwory, rozpuszczalność, stężenia procentowe roztworów — podstawowe obliczenia.
8. Typy związków nieorganicznych: kwasy, zasady, wodorotlenki, dysocjacja jonowa, odczyn roztworu, pH — w ujęciu jakościowym. Sole: reakcje substancji o właściwościach kwasowych z substancjami o właściwościach zasadowych, podstawowe właściwości i zastosowania wybranych soli.
9. Surowce i tworzywa pochodzenia mineralnego: węgiel kamienny, ropa naftowa, gaz ziemny, wapień, gips, szkło.
10. Węgiel i jego związki.
Proste węglowodory nasycone i nienasycone, alkohole, kwasy karboksylowe, mydła, estry, tłuszcze, cukry, białka jako podstawowe składniki organizmów żywych, tworzywa sztuczne.
11. Działanie niektórych substancji na organizm człowieka: leki, trucizny, alkohole, narkotyki, nawozy, środki ochrony roślin.

Osiągnięcia

1. Określanie właściwości różnorodnych substancji oraz ich powiązanie z zastosowaniem i wpływem na środowisko naturalne.
2. Wyjaśnianie przebiegu prostych procesów chemicznych i zapisywanie poznanych reakcji chemicznych w postaci równań.
3. Projektowanie i przeprowadzanie prostych doświadczeń chemicznych.
4. Bezpieczne posługiwanie się prostym sprzętem laboratoryjnym, substancjami i wyrobami o poznany składzie chemicznym.
5. Dostrzeganie przemian chemicznych w otoczeniu oraz czynników wpływających na ich przebieg.
6. Wykonywanie prostych obliczeń stechiometrycznych.

BIOLOGIA**Cele edukacyjne**

1. Rozwijanie zainteresowań biologicznych i skłanianie do samodzielnego poznawania świata żywego.
2. Poznanie różnorodności świata żywego i środowisk życia organizmów.
3. Poznanie i zrozumienie podstawowych procesów życiowych organizmów.
4. Zrozumienie zasad funkcjonowania organizmu człowieka i kształtowanie zachowań prozdrowotnych.
5. Kształcenie zachowań ukierunkowanych na ochronę środowiska przyrodniczego.

Zadania szkoły

1. Umożliwienie projektowania i prowadzenia obserwacji i doświadczeń biologicznych.
2. Ukazywanie różnorodności i złożoności świata żywego.
3. Ukazywanie uwarunkowań i prawidłowości przebiegu procesów i zjawisk biologicznych.
4. Motywowanie do przestrzegania zasad higieny osobistej i podejmowania odpowiedzialności za zdrowie i życie własne i innych.
5. Umożliwienie podejmowania działań na rzecz najbliższego środowiska przyrodniczego i rozwijania szacunku dla zwierząt.

Treści nauczania

1. Struktura organizmu i funkcje, jakim ona służy (komórki, tkanki, organy).
2. Przykłady różnych sposobów pełnienia tych samych funkcji życiowych przez organizmy zależnie od warunków środowiska.

3. Budowa i funkcjonowanie układów organizmu człowieka.
4. Stan zdrowia i choroby. Przykłady chorób zakaźnych oraz patologii w działaniu narządów; elementy epidemiologii, profilaktyki i leczenia omawianych chorób.
5. Etapy biologicznego i psychicznego rozwoju człowieka i potrzeby z nimi związane.
6. Informacja dziedziczna; cechy organizmu wynikające z wpływu genów i oddziaływań środowiskowych.
7. Relacje wewnątrz- i międzygatunkowe w przyrodzie. Krążenie materii i przepływ energii w różnych układach przyrodniczych.
8. Działania człowieka w środowisku przyrodniczym i ich konsekwencje.

Osiągnięcia

1. Formułowanie hipotez. Analizowanie i interpretowanie wyników obserwacji i doświadczeń, wraz z oceną ich wiarygodności.
2. Gromadzenie, integrowanie, opracowywanie i interpretowanie wiedzy z różnych dziedzin niezbędnej do wyjaśnienia procesów życiowych.
3. Interpretowanie zależności między budową i funkcją układów i narządów w organizmie człowieka. Postrzeganie funkcjonowania organizmu ludzkiego jako integralnej całości.
4. Interpretowanie zależności między środowiskiem życia organizmu a jego budową i funkcjonowaniem.
5. Analizowanie struktury i funkcjonowania wybranych ekosystemów.
6. Ocenianie zmian zachodzących w środowisku przyrodniczym w wyniku oddziaływania człowieka i ich wpływu na jakość życia i umiejętności znajdowania środków zaradczych.
7. Analizowanie przyczyn zakłóceń stanu zdrowia człowieka, przewidywanie skutków własnych decyzji w tym zakresie. Prowadzenie zdrowego trybu życia.

GEOGRAFIA**Cele edukacyjne**

1. Budzenie zainteresowania szeroko rozumianą przestrzenią geograficzną (własnym regionem, terytorium Polski, Europy, świata) oraz przygotowanie do swobodnego poruszania się w niej.
2. Kształtowanie w uczniach:
 - 1) poszanowania innych narodów, systemów wartości i sposobów życia,
 - 2) poczucia odpowiedzialności za swoje środowisko życia (geograficzne i społeczne), gotowości uczestniczenia w rozwiązywaniu problemów swojej społeczności.

3. Uświadomienie wartości, jaką jest własny region i kraj oraz ich dziedzictwo kulturowe.
4. Przyswojenie informacji podstawowych umożliwiających realizację celów wymienionych w ust. 1—3.

Zadania szkoły

Tworzenie uczniom sprzyjających warunków do:

- 1) korzystania z możliwie różnorodnych źródeł wiedzy geograficznej, w tym z własnych obserwacji terenowych, ze szczególnym uwzględnieniem swojej gminy (powiatu),
- 2) uczenia się czynnego, kształtującego dociekliwość, refleksyjność, zdrowy krytycyzm, chęć działania,
- 3) kształtowania postawy szacunku dla przyrody.

Treści nauczania

1. Ziemia jako część wszechświata.
2. Ziemia jako środowisko życia, jej historia i obraz współczesny.
3. Interakcja ziemia — człowiek.
4. Gospodarowanie zasobami naturalnymi ziemi.
5. Współczesne przemiany gospodarcze, społeczne i polityczne na kontynentach i w wybranych państwach.
6. Problemy etyczne związane z nierównomiernym rozwojem gospodarczym różnych części świata.
7. Źródła konfliktów i próby ich rozwiązywania (na wybranych przykładach).
8. Potencjał naturalny, ludnościowy, gospodarczy i kulturowy Polski (na treści dotyczące Polski należy przeznaczyć nie mniej niż 1/3 czasu przewidzianego na zajęcia geografii w gimnazjum).
9. Polska na tle Europy i świata.
10. Problemy integracyjne na świecie, w Europie i w Polsce.
11. Przykłady ochrony krajobrazu na świecie i w Polsce.

Osiągnięcia

1. Całościowe widzenie regionów i miejsc (Polski i świata).
2. Lokalizowanie miejsc na powierzchni ziemi i orientowanie się w ich wzajemnym położeniu za pomocą map.
3. Gromadzenie, interpretowanie i prezentowanie wiedzy geograficznej.
4. Ocenianie w kategoriach geograficznych działalności gospodarczej, społecznej i politycznej oraz działań własnych.
5. Przewidywanie zmian w przyrodzie i w działaniach ludzi na podstawie uzyskanych informacji.
6. Korzystanie z możliwie różnych źródeł informacji.
7. Stosowanie wiedzy geograficznej w życiu.

MUZYKA

Cele edukacyjne

1. Kształtowanie zainteresowań i zamiłowań muzycznych.
2. Wyposażenie uczniów w niezbędne umiejętności muzyczne, a także w wiedzę z tego zakresu.
3. Umożliwienie uczniom przeżycia różnych doświadczeń muzycznych.
4. Kształtowanie kultury muzycznej (umiejętność włączania sztuki we własne, osobiste życie).
5. Uczenie wartościowania obecnych wokół ucznia zjawisk z zakresu muzyki.

Zadania szkoły

1. Umożliwienie kontaktu z wielkimi dziełami sztuki prowadzącego do przeżyć estetycznych.
2. Ukazanie wielkiego bogactwa świata sztuki.
3. Tworzenie sytuacji dających możliwość przeżyć wewnętrznych, doświadczania tajemnicy, kontemplacji, a także autorefleksji.
4. Ukazanie różnych funkcji sztuki — estetycznej, poznawczej, wspólnotowej, emocjonalno-terapeutycznej, religijnej.

Treści nauczania

1. Słuchanie muzyki.
2. Śpiew.
3. Muzykowanie na instrumentach.
4. Działania muzyczno-ruchowe.
5. Wiedza niezbędna do rozumienia muzyki.
6. Różnorodność muzyki ojczystej, w tym regionalnej, muzyki innych narodów i regionów świata.
7. Wartości muzyki ludowej, muzyki artystycznej i muzyki popularnej.
8. Podstawowa wiedza o teatrze i filmie.

Osiągnięcia

1. Rozpoznawanie wybitnych dzieł muzycznych.
2. Własna aktywność muzyczna.

PLASTYKA

Cele edukacyjne

1. Kształtowanie zainteresowań i zamiłowań plastycznych.
2. Wyposażenie uczniów w niezbędne umiejętności plastyczne, a także wiedzę z tego zakresu.

3. Umożliwienie uczniom przeżycia różnych doświadczeń plastycznych.
4. Kształtowanie kultury plastycznej (umiejętność włączania sztuki we własne, osobiste życie).
5. Uczenie wartościowania obecnych wokół ucznia zjawisk z zakresu plastyki.

Zadania szkoły

1. Umożliwienie kontaktu z wielkimi dziełami sztuki prowadzącego do przeżyć estetycznych.
2. Ukazanie wielkiego bogactwa świata sztuki.
3. Tworzenie sytuacji dających możliwość przeżyć wewnętrznych, doświadczania tajemnicy, kontemplacji, a także autorefleksji.
4. Ukazanie różnych funkcji sztuki — estetycznej, poznawczej, wspólnotowej, emocjonalno-terapeutycznej, religijnej.

Treści nauczania

1. Kontakt z dziełami sztuki plastycznej — pomniki, galerie, muzea.
2. Środki wyrazu plastycznego. Działania plastyczne w różnych materiałach, technikach i formach.
3. Sztuka ludowa i zdobnictwo charakterystyczne dla danego regionu.
4. Różnorodne sposoby komunikowania (komunikacja pozawerbalna — język przestrzeni, koloru, ciała).
5. Krajobraz kulturowy.
6. Kształtowanie otoczenia i form użytkowych (racjonalność, funkcjonalność, estetyka).
7. Podstawowa wiedza o teatrze i filmie.

Osiągnięcia

1. Rozpoznawanie wybitnych dzieł plastycznych.
2. Własna aktywność plastyczna.
3. Dbanie o estetyczny wygląd własny i otoczenia.

TECHNIKA

Cele edukacyjne

1. Przygotowanie do życia w cywilizacji technicznej.
2. Kształtowanie postawy szacunku dla uczestników ruchu drogowego.

Zadania szkoły

1. Zorganizowanie warunków do samodzielnego i bezpiecznego działania technicznego z wykorzystaniem typowych metod stosowanych w podstawowych dziedzinach techniki.
2. Umożliwienie zdobycia karty motorowerowej od 13. roku życia.

Treści nauczania

1. Prezentacja wybranych wielkich polskich i zagranicznych wynalazców w dziedzinie techniki.
2. Związki techniki z rozwojem kultury i różnych dyscyplin wiedzy technicznej.
3. Projektowanie i konstruowanie; ochrona praw autorskich, wynalazczość, ochrona patentowa; młodzieżowy ruch twórczości technicznej.
4. Materiały konstrukcyjne; wymagania użytkowe, bezpieczeństwa, ekonomiczne i ekologiczne.
5. Planowanie pracy indywidualnej i zespołowej, podział pracy, koordynacja działań, rachunek ekonomiczny.
6. Technologie — narzędzia i urządzenia techniczne stosowane do przetwarzania różnych materiałów; pomiary i regulacje techniczne.
7. Problemy bezpiecznego wykorzystania wytworów współczesnej techniki; urządzenia techniczne stosowane w środowisku życia ucznia.
8. Problemy związane z bezpieczeństwem ruchu drogowego.

Osiągnięcia

1. Samodzielne rozwiązywanie prostych zadań organizacyjnych i technologicznych z przygotowaniem potrzebnej dokumentacji.
2. Określanie i ocenianie własnych możliwości ujawnianych w działaniach technicznych indywidualnych i zespołowych; ocenianie własnych możliwości sprostania wymaganiom wstępnie wybranego zawodu (stanowiska pracy).
3. Stosowanie różnorodnych metod i środków (symboli, rysunków, kodów i zdjęć) w porozumiewaniu się na temat zagadnień technicznych.
4. Czytanie i sporządzanie prostych dokumentacji technicznych.
5. Bezpieczne posługiwanie się podstawowymi narzędziami, przyrządami i urządzeniami; dobieranie narzędzi oraz utrzymywanie ich w stanie sprawności.
6. Eksploatacja urządzeń technicznych związanych z życiem codziennym, z uwzględnieniem zasad i reguł bezpieczeństwa.
7. Bezpieczne korzystanie z dróg i pojazdów.

INFORMATYKA

Cele edukacyjne

Przygotowanie do aktywnego i odpowiedzialnego życia w społeczeństwie informacyjnym.

Zadania szkoły

1. Stworzenie warunków do osiągnięcia umiejętności posługiwania się komputerem, jego oprogramowaniem i technologią informacyjną.

2. Zainteresowanie uczniów rozwojem wiedzy informacyjnej oraz nowymi możliwościami dostępu do informacji i komunikowania się.
3. Wspomaganie uczniów w rozpoznaniu własnych uzdolnień i zainteresowań w celu świadomego wyboru kierunku dalszego kształcenia.

Treści nauczania

1. Postugiwanie się sprzętem i korzystanie z usług systemu operacyjnego. Podstawowe elementy komputera i ich funkcje. Zasady bezpiecznej pracy z komputerem. Podstawowe usługi systemu operacyjnego. Podstawowe zasady pracy w sieci lokalnej i globalnej.
2. Rozwiązywanie problemów za pomocą programów użytkowych. Formy reprezentowania i przetwarzania informacji przez człowieka i komputer. Redagowanie tekstów i tworzenie rysunków za pomocą komputera. Tworzenie dokumentów zawierających tekst, grafikę i tabele. Wykorzystanie arkusza kalkulacyjnego do rozwiązywania zadań z programu nauczania gimnazjum i codziennego życia. Korzystanie z multimedialnych źródeł informacji. Przykłady różnych form organizacji danych. Przykłady wyszukiwania i zapisywania informacji w bazach danych. Przykłady zastosowań komputera jako narzędzia dostępu do rozproszonych źródeł informacji i komunikacji na odległość.
3. Rozwiązywanie problemów w postaci algorytmicznej. Algorytmy wokół nas, przykłady algorytmów rozwiązywania problemów praktycznych i szkolnych. Ścisłe formułowanie sytuacji problemowych. Opisywanie algorytmów w języku potocznym. Zapisywanie algorytmów w postaci procedur, które może wykonać komputer. Przykłady algorytmów rekurencyjnych. Rozwiązywanie umiarkowanie złożonych zadań metodą zstępującą. Przykłady testowania i oceny algorytmów.
4. Modelowanie i symulacja za pomocą komputera. Symulowanie zjawisk o znanych prostych modelach. Modelowanie a symulacja. Przykłady tworzenia prostych modeli.
5. Społeczne, etyczne i ekonomiczne aspekty rozwoju informatyki. Pożytki wynikające z rozwoju informatyki i powszechnego dostępu do informacji. Konsekwencje dla osób i społeczeństw. Zagrożenia wychowawcze: szkodliwe gry, deprawujące treści, uzależnienie. Zagadnienia etyczne i prawne związane z ochroną własności intelektualnej i ochroną danych.

Osiągnięcia

1. Wybieranie, łączenie i celowe stosowanie różnych narzędzi informatycznych do rozwiązywania typowych praktycznych i szkolnych problemów ucznia.
2. Korzystanie z różnych, w tym multimedialnych i rozproszonych, źródeł informacji dostępnych za pomocą komputera.

3. Rozwiązywanie umiarkowanie złożonych problemów przez stosowanie poznanych metod algorytmicznych.
4. Dostrzeganie korzyści i zagrożeń związanych z rozwojem zastosowań komputerów.

WYCHOWANIE FIZYCZNE

Cele edukacyjne

1. Zrozumienie powodów i sensu starań o własne ciało, sprawność, zdrowie i urodę.
2. Zrozumienie potrzeby racjonalnej troski o witalną gotowość organizmu warunkującą osiągnięcia życiowe.
3. Doskonalenie sprawności kondycyjnej i koordynacyjnej.

Zadania szkoły

1. Przekazywanie wiedzy niezbędnej dla podtrzymania aktywności fizycznej i nawyków zdrowego stylu życia.
2. Stymulowanie różnorodnych form aktywności fizycznej uczniów, wspierającej ich rozwój, szczególnie w okresie stabilizacji postawy ciała.
3. Organizowanie zajęć w wybranych dziedzinach rekreacyjno-sportowych i turystycznych.
4. Organizowanie zajęć fakultatywnych z zakresu „sportów całego życia”.

Treści nauczania

1. Ćwiczenia kształtujące i korygujące postawę ciała, oddechowe, kompensacyjne.
2. Ćwiczenia z obciążeniem na zmiennych dystansach, z wykorzystaniem przyborów i przyrządów.
3. Marsze, biegi, wspinanie, dźwiganie, skoki, gimnastyka, gry sportowo-rekreacyjne.
4. Organizowanie i sędziowanie zawodów sportowych, organizowanie imprez rekreacyjnych i turystycznych.
5. Zasady funkcjonowania organizmu, regeneracji sił i czynnego odpoczynku, zapobieganie chorobom i uzależnieniom.

Osiągnięcia

1. Diagnozowanie własnej sprawności fizycznej i umiejętności ruchowych.
2. Hartowanie organizmu i dbałość o higienę i zdrowie.
3. Dbałość o prawidłową postawę ciała.
4. Aktywność ruchowa o charakterze rekreacyjno-sportowym w dwóch wybranych formach indywidualnych i dwóch zespołowych.
5. Pełnienie roli organizatora, widza i sędziego w wybranych dyscyplinach rekreacyjnych i sportowych.

**JĘZYK MNIEJSZOŚCI NARODOWEJ LUB ETNICZNEJ
ORAZ JĘZYK REGIONALNY — JĘZYK KASZUBSKI**

Przedmiot jest realizowany w szkołach (oddziałach) z nauczaniem języka mniejszości narodowych lub etnicznych albo społeczności posługującej się językiem regionalnym — językiem kaszubskim, zgodnie z odrębnymi przepisami.

Cele edukacyjne

1. Opanowanie języka zapewniające sprawną komunikację językową w różnych sytuacjach prywatnych i publicznych.
2. Uczestniczenie w kulturze, szczególnie w wymiarze symbolicznym, tak by stawała się osobistą własnością młodego człowieka.
3. Wszechstronny rozwój ucznia jako przygotowanie do aktywnej obecności w społeczeństwie.
4. Zdolność ucznia do odnajdywania swojego miejsca w warunkach wielokulturowości.

Zadania szkoły

1. Rozwijanie w uczniach poczucia własnej wartości, tożsamości narodowej (etnicznej) oraz wiary we własne możliwości językowe.
2. Kształcenie i doskonalenie umiejętności mówienia, słuchania, czytania, pisania, odbioru różnorodnych tekstów kultury.
3. Tworzenie sytuacji, w których uczenie się języka następuje poprzez świadome i refleksyjne jego używanie (bez obciążenia wiedzą teoretyczną).
4. Rozwijanie w uczniach postawy ciekawości, otwartości i poszanowania innych kultur.
5. Integrowanie różnych płaszczyzn kulturowych, stwarzanie możliwości uczestnictwa w kulturze współczesnej na bazie obcowania z tradycją.
6. Ukazywanie wkładu danej mniejszości w kulturę polską i rozwój Polski.

Treści nauczania

1. Rozwijanie sprawności rozumienia ze słuchu, mówienia oraz czytania i pisania.
2. Utrwalenie i poszerzenie funkcji językowych umożliwiających posługiwanie się językiem w sytuacjach życia codziennego.
3. Opanowanie funkcjonalnych struktur gramatycznych.
4. Wzbogacanie słownictwa dotyczącego życia codziennego w oparciu o materiały językowe.
5. Wielopłaszczyznowe wykorzystanie tekstu literackiego; akcentowanie wartości ideowych, moralnych, estetycznych; wprowadzenie pojęć z zakresu historii i teorii literatury (kompozycja, narracja, podmiot liryczny, symbol, kontrast, środki wyrazu artystycznego).

6. Stosowanie różnych form wypowiedzi pisemnej (opowiadanie, streszczenie, opis, charakterystyka, sprawozdanie).
7. Wprowadzanie uczniów w technikę uczenia się i wyposażenie ich w narzędzia samodzielnej pracy umysłowej.

Osiągnięcia

Najistotniejszym osiągnięciem jest rozbudzenie zainteresowania do języka, historii i kultury ojczystej.

1. Wyrównywanie poziomu i rozwijanie umiejętności wyniesionych ze szkoły podstawowej w zakresie mówienia, słuchania, czytania i pisania:
 - 1) budowanie wypowiedzi mówionych i pisanych zgodnie z intencją i okolicznościami (w związku z sytuacjami życiowymi i lekturą),
 - 2) rozpoznawanie i tworzenie wypowiedzi informujących, opisujących, wartościujących oraz służących wyrażaniu opinii, przekonywaniu i uzasadnianiu poglądów,
 - 3) dokonywanie celowych zabiegów redakcyjnych w zakresie poprawiania i parafrazowania tekstów własnych i cudzych,
 - 4) operowanie strukturami gramatycznymi odpowiednio do sytuacji i kontekstu wypowiedzi.
2. Samokształcenie:
 - 1) poszukiwanie informacji z różnych źródeł i ich porządkowanie,
 - 2) umiejętne i rozumne korzystanie ze środków masowego przekazu; klasyfikowanie i selekcjonowanie informacji.
3. Odbiór tekstów kultury:
 - 1) dostrzeganie i omawianie swoistych właściwości poznawanych utworów i tekstów kultury,
 - 2) rozpoznawanie wartości w utworach oraz próby ich oceny na tle wartości uniwersalnych,
 - 3) twórcze wykonywanie utworów w żywym słowie lub innych formach artystycznych.

Lektura

1. Utwory prozatorskie i poetyckie wprowadzające w tradycję i współczesność literacką — stosownie do możliwości i potrzeb.
2. Teksty reprezentatywne dla różnych rodzajów, gatunków i form artystycznego wyrazu, ze szczególnym uwzględnieniem utworów epickich, w tym odmian prozy fabularnej i historycznej.
3. Teksty użytkowe, publicystyczne, popularnonaukowe oraz inne teksty kultury wysokiej i masowej.

ETYKA¹⁾**Cele edukacyjne**

1. Kształtowanie refleksyjnej postawy wobec człowieka, jego natury, powinności moralnych oraz wobec różnych sytuacji życiowych.
2. Rozpoznawanie podstawowych wartości i dokonywanie właściwej ich hierarchizacji.
3. Poznanie specyficznych norm i wartości leżących u podstaw działalności publicznej w szkole (samorząd uczniowski), społeczności lokalnej i państwie demokratycznym. Rozpoznawanie sytuacji naruszających te normy i wartości (korupcja).
4. Podjęcie odpowiedzialności za siebie i innych oraz za dokonywane wybory moralne.

Zadania szkoły

1. Uświadamianie ważnych problemów moralnych i sposobów ich rozwiązywania.
2. Ukazywanie znaczenia zasad moralnych dla rozwoju osobistego człowieka, kształtowania się relacji między ludźmi oraz życia społecznego, gospodarczego i politycznego.
3. Ułatwianie nawiązywania więzi z własną rodziną, krajem oraz jego kulturą, umożliwiających rzeczywiste otwieranie się na różnorodność kultur w otaczającym świecie.
4. Umożliwienie rozwijania umiejętności prezentacji własnego stanowiska w dialogu z innymi i demokratycznego współdecydowania.

Treści nauczania

1. Człowiek jako osoba; natura i godność człowieka.
2. Rola i znaczenie sumienia w ocenie moralnej i dla wewnętrznego rozwoju człowieka.
3. Samowychowanie jako droga rozwoju.
4. Główne problemy współczesnej etyki.
5. Człowiek wobec wartości; człowiek wobec cierpienia i śmierci.
6. Moralność a religia, wiedza i polityka.
7. Wskazania moralne w religii chrześcijańskiej. Normy społeczne wynikające z nauki społecznej Kościoła.
8. Wskazania moralne w innych religiach świata.
9. Normy i wartości demokratyczne leżące u podstaw aktywności społecznej na poziomie małej grupy, szkoły, społeczności lokalnej.
10. Moralne aspekty stosunku człowieka do świata przyrody.
11. Praca i jej wartość dla człowieka, znaczenie etyki zawodowej.

Osiągnięcia

1. Dokonywanie wyboru wartości i tworzenie ich hierarchii.
2. Rozstrzyganie wątpliwości i problemów moralnych zgodnie z przyjętą hierarchią wartości i dobrem wspólnym.
3. Rozpoznawanie zachowań naruszających normy i wartości w życiu społecznym, politycznym i gospodarczym. Podejmowanie działań zgodnych z tymi normami i wartościami w grupie rówieśniczej i szkole.
4. Stosowanie zasad harmonijnego współistnienia i współdziałania ze środowiskiem społecznym i przyrodniczym.

ŚCIEŻKI EDUKACYJNE**EDUKACJA CZYTELNICZA I MEDIALNA****Cele edukacyjne**

1. Przygotowanie do korzystania z różnych źródeł informacji, w tym w językach obcych.
2. Umiejętność segregowania informacji i krytycznego ich odbioru.
3. Rozbudzanie potrzeb czytelniczych.
4. Przygotowanie do pracy samokształceniowej i wykorzystywania mediów jako narzędzi pracy intelektualnej.
5. Kształtowanie postawy szacunku dla polskiego dziedzictwa kulturowego w związku z globalizacją kultury masowej.

Zadania szkoły

1. Rozpoznanie i umiejętne kierowanie zainteresowaniami literackimi uczniów.
2. Tworzenie warunków do zdobywania informacji z różnych źródeł, w tym w językach obcych.
3. Rozwijanie wiedzy o komunikowaniu się ludzi bezpośrednio i przez media.
4. Ukazywanie zależności między formą i językiem mediów a zamierzeniami, postawami i kulturą twórców komunikatów artystycznych, informacyjnych, reklamowych i propagandowych.
5. Uświadomienie roli mass mediów i stosowanych przez nie środków i zabiegów socjotechnicznych.
6. Wprowadzenie uczniów w zasady procesu twórczego w produkcji medialnej.
7. Zapoznanie z fundamentalnymi dziełami medialnymi: fotografii, radia, filmu, telewizji i teatru, polskimi i zagranicznymi.

Treści nauczania

1. Dokumenty gromadzone w bibliotece i ich wartość informacyjna.
2. Opis i spis bibliograficzny; zestawienie tematyczne.
3. Pojęcia komunikacji medialnej: znak, symbol, kod, język, denotacja, konotacja.
4. Drogi, formy i kanały komunikowania się ludzi, funkcje komunikatów — psychologiczne podstawy komunikowania się ludzi.
5. Formy komunikatów medialnych: słownych, pisemnych, obrazowych, dźwiękowych, filmowych i multimedialnych.
6. Kody ikoniczne i symboliczne. Języki poszczególnych mediów. Formy i środki obrazowe. Fikcja w mediach.
7. Słowo, gest i ruch jako forma wypowiedzi w życiu i w teatrze, gry dramatyczne, inscenizacje, teatr szkolny.
8. Media jako środki poznania historii i współczesności. Komunikaty informacyjne i perswazyjne (reklamowe i propagandowe, public relations).
9. Wpływ mediów na kształtowanie norm i wartości związanych z działalnością publiczną. Rola mediów w zwalczaniu zjawiska korupcji.
10. Podstawy projektowania i wykonywania różnych form komunikatów medialnych.

Osiągnięcia

1. Korzystanie ze zbiorów i warsztatu informacyjnego biblioteki, także za pomocą automatycznych systemów wyszukiwawczych.
2. Sporządzanie opisów bibliograficznych i bibliografii załącznikowej do własnych opracowań.
3. Sprawne, szybkie czytanie, notowanie i selekcjonowanie wiadomości.
4. Analizowanie komunikatów medialnych, odczytywanie znaków i kodów dosłownych i kontekstowych.
5. Rozpoznawanie użytych środków formalnych i ich słuźebność względem zamierzeń twórców w różnych formach przekazów medialnych.
6. Wykorzystywanie mediów jako źródeł informacji i opinii w samodzielnym dochodzeniu do wiedzy.
7. Postępowanie się różnymi formami komunikatów i narzędzi medialnych w procesie komunikowania, zdobywania, dokumentowania i prezentowania wiedzy.
8. Rozróżnianie komunikatów informacyjnych i perswazyjnych, przekazów przedstawiających rzeczywistość i interpretujących i fikcyjnych.

9. Umiejętność krytycznej analizy wartości oferty mediów i dokonywania właściwego wyboru w korzystaniu ze środków masowej komunikacji.

EDUKACJA EKOLOGICZNA**Cele edukacyjne**

1. Uświadamianie zagrożeń środowiska przyrodniczego, występujących w miejscu zamieszkania.
2. Budzenie szacunku do przyrody.

Zadania szkoły

1. Tworzenie warunków do poznawania współzależności między różnymi składnikami środowiska oraz rozumienia przyczyn i skutków ingerencji człowieka w świat przyrody.
2. Kształtowanie proekologicznej motywacji uczniów.

Treści nauczania

1. Przyczyny i skutki niepożądanych zmian w atmosferze, biosferze, hydrosferze i litosferze.
2. Różnorodność biologiczna (gatunkowa, genetyczna oraz ekosystemów) — znaczenie jej ochrony.
3. Żywność — oddziaływanie produkcji żywności na środowisko.
4. Zagrożenia dla środowiska wynikające z produkcji i transportu energii; energetyka jądrowa — bezpieczeństwo i składowanie odpadów.

Osiągnięcia

1. Dostrzeganie, opisywanie i wyjaśnianie związków między naturalnymi składnikami środowiska, człowiekiem i jego działalnością.
2. Krytyczna analiza relacji między działalnością człowieka a stanem środowiska.
3. Organizowanie działań służących poprawie stanu środowiska w najbliższym otoczeniu.
4. Podejmowanie działań ekologicznych w najbliższym otoczeniu i we własnym życiu.
5. Umiejętność przestrzegania zasad ładu i porządku w miejscach publicznych.

EDUKACJA EUROPEJSKA**Cele edukacyjne**

Określenie miejsca i roli Polski i Polaków w integrującej się Europie.

1. Rozwijanie tożsamości europejskiej budowanej na gruncie miłości do małej i wielkiej ojczyzny.
2. Ukazywanie procesu integracji jako środka prowadzącego do przyśpieszenia transformacji ustrojowej i osiągnięcia warunków do długofalowego rozwoju kraju.

Zadania szkoły

1. Ukazanie zasad funkcjonowania najważniejszych organizacji europejskich.
2. Zapoznanie z celami, podstawami ustrojowymi i instytucjonalnymi Unii Europejskiej.
3. Wskazywanie konkretnych form i możliwości współpracy młodzieżowej oraz uczestnictwa w życiu publicznym zintegrowanej Europy.

Treści nauczania

1. Polska w Europie. Przykłady najważniejszych wzajemnych związków między Polską a innymi państwami europejskimi w przeszłości.
2. Zasady ładu europejskiego opartego na wspólnej, historycznej podstawie cywilizacyjnej: filozofii greckiej, prawie rzymskim i Biblii.
3. Twórcy Wspólnot Europejskich: R. Schuman, A. de Gasperi, K. Adenauer i inni.
4. Cele i założenia Wspólnot Europejskich. Krótka historia traktatów.
5. Wielość koncepcji rozwoju Unii Europejskiej.
6. Rada Europejska, Rada Unii Europejskiej, Komisja Europejska, Parlament Europejski, Europejski Trybunał Sprawiedliwości, Trybunał Obrachunkowy.
7. Jednolity Rynek Europejski (swobodny przepływ osób, towarów, kapitału i usług). Waluta europejska.
8. Polityka edukacyjna Unii Europejskiej: między odrębnością programową a formami współdziałania. Programy współpracy i wymiany młodzieży. Uznanie kwalifikacji i wykształcenia. Mobilność pracowników. Edukacja międzykulturowa.
9. Proces integracji Polski z Unią Europejską. Procedury negocjacyjne. Koszty i korzyści wynikające z członkostwa w Unii Europejskiej dla polskiego obywatela.
10. Bezpieczeństwo europejskie. NATO, OBWE.
11. Rada Europy.
12. Grupa Wyszehradzka. Inne organizacje regionalne.
13. Prawa człowieka.
14. Duchowy wymiar wspólnoty europejskiej (przesłanie Jana Pawła II).

Osiągnięcia

1. Rozumienie procesów integracyjnych zachodzących w Europie.
2. Postawa otwartości i dialogu wznosząca się ponad uprzedzenia i stereotypy etniczne.
3. Znajomość najważniejszych instytucji europejskich.

4. Wybrane przykłady umiejętności potrzebnych w nawiązaniu współpracy europejskiej na poziomie indywidualnym, grupowym i państwowym. Europejskie wartości i standardy etyczne w działalności publicznej.
5. Przyczynianie się do powstawania świadomości „jestem Polakiem, więc jestem Europejczykiem”.

EDUKACJA FILOZOFICZNA**Cele edukacyjne**

1. Wdrażanie do logicznego myślenia i uporządkowania namysłu nad światem.
2. Kształtowanie wrażliwości moralnej.
3. Zachęcanie do głębszego poznania samego siebie.

Zadania szkoły

1. Ukazanie filozofii jako:
 - 1) „umiotowienia mądrości”,
 - 2) zachęty do zadawania zasadniczych pytań,
 - 3) drogi wiodącej do krytycznego osiągnięcia prawdy,
 - 4) jednego z fundamentów kultury klasycznej.
2. Sprzyjanie intelektualnemu rozwojowi ucznia.
3. Zwracanie uwagi na specyfikę myślenia filozoficznego.
4. Ukazywanie roli zdziwienia jako początku filozoficznego poznania.
5. Pomaganie w odpowiedzi na podstawowe pytania, szczególnie dotyczące sensu życia ludzkiego.
6. Zaprezentowanie przykładów najważniejszych osiągnięć filozofii starożytnej.
7. Pomoc uczniom w odkrywaniu własnej tożsamości.

Treści nauczania

1. Starożytne wezwanie: „Poznaj samego siebie” a zawsze aktualne pytania: Kim jestem? Skąd przychodzę? Dokąd zmierzam? Jaki jest sens życia ludzkiego?
2. Filozofia jako umiowanie mądrości.
3. Starożytna Grecja jako miejsce narodzenia filozofii. Chrześcijaństwo a filozofia starożytna.
4. Najwybitniejsi przedstawiciele filozofii starożytnej: Sokrates, Platon, Arystoteles, Epikur, stoicy, św. Augustyn.
5. Klasyczna definicja prawdy. Spory filozoficzne jako wyraz poszukiwania prawdy.
6. Przykłady wykorzystania klasycznej wiedzy filozoficznej do analizy współczesnych problemów, zwłaszcza moralnych. Etyka a życie publiczne.

7. Ogólna prezentacja dyscyplin filozoficznych i ich problematyki.
8. Koncepcja człowieka jako osoby, a więc istoty rozumnej i wolnej, otwartej na takie wartości, jak: prawda, dobro.
9. Przykłady ponadczasowych idei filozoficznych jako części duchowego dziedzictwa ludzkości.

Osiągnięcia

1. Znajomość najważniejszych pytań i pojęć filozoficznych.
2. Rozumienie człowieka jako bytu osobowego.
3. Lepsze rozumienie siebie i drugiego człowieka.
4. Umiejętność przedstawienia krótkiej charakterystyki dokonań Sokratesa, Platona i Arystotelesa, Epikura, stoików, św. Augustyna.
5. Umiejętność filozoficznego określenia takich pojęć, jak: osoba, prawda, dobro.

EDUKACJA PROZDROWOTNA

Cele edukacyjne

Kształtowanie zdrowego stylu życia i inspirowanie harmonijnego rozwoju.

Zadania szkoły

1. Tworzenie warunków do kształtowania zdrowego stylu życia oraz harmonijnego rozwoju.
2. Uświadamianie własnej odpowiedzialności za ochronę swojego zdrowia i bezpieczeństwo.
3. Wskazanie osób, instytucji i organizacji służących pomocą w przypadku zagrożenia uzależnieniami, prostytutką, molestowaniem seksualnym.
4. Uświadamianie współzależności między wymiarami zdrowia (wymiar fizyczny, psychiczny i duchowy).

Treści nauczania

1. Higiena osobista i otoczenia:
 - 1) zasady pielęgnacji skóry,
 - 2) hałas, nadmierne nasłonecznienie.
2. Bezpieczeństwo i pierwsza pomoc:
 - 1) zasady bezpieczeństwa w domu, szkole, miejscu publicznym; potrzeby w zakresie bezpieczeństwa dzieci, osób starszych i niepełnosprawnych,
 - 2) ryzyko związane z różnymi rodzajami aktywności i sytuacjami życiowymi, jego ocena i odpowiedzialność za jego podejmowanie,
 - 3) pierwsza pomoc w najczęstszych przypadkach zagrożenia życia; wzywanie pomocy w nagłych wypadkach; zachowanie w sytuacjach katastrof.

3. Żywność i żywienie:

- 1) skład żywności, układanie jadłospisów, ich różnice ze względu na kulturę, wiek, stan zdrowia, rodzaj pracy,
- 2) higiena produkcji i przechowywania, przenoszenie i przechowywanie żywności, prawa konsumenta, reklama żywności.

4. Aktywność ruchowa i umysłowa:

- 1) aktywność fizyczna w różnych okresach życia i stanach zdrowia,
- 2) wypoczynek bierny i czynny,
- 3) higiena pracy umysłowej i snu,
- 4) osoby niepełnosprawne i ich potrzeby.

5. Zachowania sprzyjające i zagrażające zdrowiu — podejmowanie odpowiedzialnych wyborów.

6. Korzystanie z pomocy medycznej.

7. Poczucie własnej wartości, dawanie i przyjmowanie wsparcia, asertywność.

8. Przyczyny i skutki używania między innymi środków psychoaktywnych; formy pomocy dla osób eksperymentujących i uzależnionych; sposoby radzenia sobie w sytuacjach trudnych.

Osiągnięcia

1. Rozpoznawanie czynników chroniących i czynników ryzyka wpływających na zdrowie i rozwój.
2. Podejmowanie działań na rzecz ochrony zdrowia.

EDUKACJA REGIONALNA — DZIEDZICTWO KULTUROWE W REGIONIE

Cele edukacyjne

1. Rozwijanie wiedzy o kulturze własnego regionu i jej związkach z kulturą narodową.
2. Nawiązanie kontaktu ze środowiskiem lokalnym i regionalnym w celu wytworzenia bliskich więzi i zrozumienia różnorodnych przynależności człowieka.
3. Ugruntowanie poczucia tożsamości narodowej przez rozwój tożsamości regionalnej.
4. Rozwijanie wiedzy o historii regionu w powiązaniu z tradycjami własnej rodziny.

Zadania szkoły

1. Wprowadzanie w świat tradycji regionu i należących do niej wartości.
2. Wskazywanie przykładów umożliwiających integrację z kulturą regionu.
3. Wspieranie kontaktów z osobami i instytucjami zajmującymi się ochroną i pomnażaniem dziedzictwa kulturowego w regionie.

Treści nauczania

1. Położenie i zróżnicowanie przestrzenne elementów środowiska geograficznego regionu.
2. Rola regionu i jego związki z innymi regionami Polski.
3. Charakterystyka i pochodzenie społeczności regionalnej.
4. Elementy historii regionu i jego najwybitniejsi przedstawiciele.
5. Język regionalny, gwary i nazewnictwo regionalne, miejscowe nazwy, imiona i nazwiska.
6. Elementy dziejów kultury regionalnej, regionalne tradycje, obyczaje i zwyczaje, muzyka.
7. Główne zabytki przyrody i architektury w regionie.
8. Historia i tradycja własnej rodziny na tle historii i tradycji regionu.

Osiągnięcia

1. Odnajdywanie wartości, jaką stwarza wspólnota lokalna i jej kultura w życiu człowieka.
2. Prezentowanie własnego regionu i jego walorów oraz cech wyróżniających.
3. Działanie na rzecz ochrony regionalnego dziedzictwa kulturowego.
4. Udział w lokalnych inicjatywach kulturalnych.
5. Wybrane umiejętności regionalne (tańce, śpiewy).

**KULTURA POLSKA NA TLE TRADYCJI
ŚRÓDZIEMNOMORSKIEJ**

Cele edukacyjne

1. Rozumienie ciągłości rozwoju kultury i trwałości ludzkich osiągnięć.
2. Wiązanie aktualnych wydarzeń społecznych, politycznych i kulturalnych z przeszłością.
3. Dostrzeganie w kulturze antycznej korzeni tożsamości kulturowej Polski i Europy.

Zadania szkoły

Uświadomienie uczniom związków współczesnej kultury (przede wszystkim polskiej) z kulturą grecką, rzymską i chrześcijańską.

1. Przygotowanie uczniów do samodzielnego poszukiwania źródeł i przyczyn konkretnych zjawisk naszej cywilizacji i kultury.
2. Ułatwienie rozumienia aktualnych wydarzeń społecznych, politycznych i kulturalnych przy wykorzystaniu szeroko rozumianej wiedzy o świecie starożytnym.

3. Ułatwienie rozumienia i stosowania popularnych zwrotów, sentencji, powiedzeń i wyrażenia tacińskich, z czasów starożytnych i późniejszych, obecnych w kulturze i języku polskim.
4. Ułatwienie posługiwania się terminologią współczesną opartą na językach klasycznych i nowożytnych.

Treści nauczania

1. Chronologia starożytności.
2. Elementy historii i geografii świata starożytnego.
3. Wybrane zagadnienia z życia codziennego Greków i Rzymian.
4. Znaczenie mitologii, misterii, obrzędów, świąt i uroczystości.
5. Rola igrzysk olimpijskich i widowisk teatralnych.
6. Podstawowe wiadomości o dziejach języka, alfabetu, pisma.
7. Przykłady literatury i sztuki starożytnej Grecji i Rzymu.
8. Powstawanie kultury chrześcijańskiej i jej związki z kulturą Grecji i Rzymu.
9. Obecność wartości świata starożytnego w średniowieczu i nowożytnej Europie.
10. Rola filozofii greckiej, prawa rzymskiego i Biblii w kulturze polskiej.

Osiągnięcia

1. Dostrzeganie związków między kulturą współczesną a starożytną kulturą Grecji i Rzymu oraz chrześcijaństwem pierwszych wieków.
2. Posługiwanie się słownikami w celu zrozumienia i interpretacji popularnych zwrotów, sentencji, pojęć i terminów pochodzących z języków klasycznych.
3. Wykorzystywanie wiedzy o kulturze śródziemnomorskiej w kolejnych etapach edukacji oraz w życiu społecznym i zawodowym.
4. Poszukiwanie, gromadzenie i wykorzystywanie informacji pozwalających na interpretację współczesnych wydarzeń w świetle początków kultury śródziemnomorskiej.

EDUKACJA OBRONNA

Cele edukacyjne

Przygotowanie do prawidłowego działania i współdziałania w przypadku wystąpienia zagrożenia bezpieczeństwa życia, zdrowia, mienia oraz środowiska.

Zadania szkoły

1. Uświadomienie znaczenia ochrony cywilnej (ludzi, środowiska i dóbr materialnych) i wykształcenia właściwego zachowania w sytuacji zagrożenia.

2. Przekazywanie uczniom wiedzy o zasadach zachowania się w stanach zagrożenia bezpieczeństwa życia i zdrowia.
3. Kształcenie umiejętności postępowania w nagłych wypadkach.
4. Uświadomienie zasad związanych z respektowaniem prawa, w szczególności przepisów dotyczących praw człowieka, jego bezpieczeństwa, życia i zdrowia.
7. Czynniki szkodliwe substancji toksycznych (wybranych według katalogu ONZ) i ich sposoby znakowania.
8. Zasady pierwszej pomocy w nagłych wypadkach.
9. Wybrane zagadnienia prawne dotyczące zachowania w sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa życia i zdrowia (w szczególności obrona konieczna).

Treści nauczania

1. Główne zadania i organizacja sił i środków ochrony cywilnej.
2. Ostrzeganie i alarmowanie ludności o zagrożeniach.
3. Ochrona przed skutkami powodzi, pożaru i innych zagrożeń.
4. Powszechny obowiązek obrony.
5. Katastrofy komunikacyjne, techniczne i budowlane — zasady zachowania się.
6. Źródła promieniowania jądrowego i jego skutki.
10. Źródła prawa zawierające przepisy odpowiedzialności prawnej za dokonanie czynów prawnie zabronionych.
11. Organy odpowiedzialne za porządek i bezpieczeństwo wewnętrzne państwa.

Osiągnięcia

1. Ocenianie wydarzeń zagrażających życiu i ujmowanie ich w związku przyczynowo-skutkowe.
2. Opisywanie i ocenianie sytuacji wymagających od ludzi wspólnego działania oraz podporządkowania się pewnym rygorom (zarządzeniom).
3. Przyjmowanie odpowiedzialności za bezpieczeństwo, zdrowie (życie) własne i innych.
4. Udzielanie pierwszej pomocy poszkodowanym.

Załącznik nr 3

PODSTAWA PROGRAMOWA KSZTAŁCENIA OGÓLNEGO DLA LICEÓW OGÓLNOKSZAŁCĄCYCH, LICEÓW PROFILOWANYCH, TECHNIKÓW, UZUPEŁNIAJĄCYCH LICEÓW OGÓLNOKSZAŁCĄCYCH I TECHNIKÓW UZUPEŁNIAJĄCYCH

Ze względu na konieczność zachowania ciągłości i spójności między poszczególnymi etapami kształcenia należy stosować odpowiednio zasady ogólne kształcenia i wychowania przyjęte dla szkoły podstawowej i gimnazjum, a w przypadku uzupełniającego liceum ogólnokształcącego i technikum uzupełniającego — dla zasadniczej szkoły zawodowej. Nauczanie i wychowanie na kolejnym etapie kształcenia stanowią naturalną konsekwencję nauczania i wychowania na poprzednim etapie kształcenia.

Nadrzędnym celem pracy edukacyjnej każdego nauczyciela jest dążenie do wszechstronnego rozwoju ucznia. Konieczna jest harmonijna realizacja zadań w zakresie nauczania, kształcenia umiejętności i wychowania. Zadania te tworzą wzajemnie uzupełniające się i równoważne wymiary pracy każdego nauczyciela.

Szkoła w zakresie nauczania, co stanowi jej zadanie specyficzne, zapewnia uczniom w szczególności:

- 1) naukę poprawnego i swobodnego wypowiedzania się w mowie i na piśmie w języku ojczystym oraz w językach obcych z wykorzystaniem różnorodnych środków wyrazu,
- 2) poznawanie wymaganych pojęć i zdobywanie rzetelnej wiedzy w zakresie umożliwiającym podjęcie studiów wyższych bądź ułatwiający zdobycie zawodu,
- 3) dochodzenie do rozumienia, a nie tylko do pamięciowego opanowania przekazywanych treści,
- 4) rozwijanie zdolności dostrzegania różnego rodzaju związków i zależności (przyczynowo-skutkowych, funkcjonalnych, czasowych i przestrzennych),
- 5) rozwijanie zdolności myślenia analitycznego i syntetycznego,
- 6) traktowanie wiadomości przedmiotowych, stanowiących wartość poznawczą samą w sobie, w sposób integralny, prowadzący do lepszego rozumienia świata, ludzi i siebie,
- 7) poznawanie zasad rozwoju osobowego i życia społecznego,
- 8) poznawanie dziedzictwa kultury narodowej postrzeganej w perspektywie kultury europejskiej i światowej.

W liceum ogólnokształcącym, liceum profilowanym, technikum, uzupełniającym liceum ogólnokształcącym i technikum uzupełniającym uczniowie kształcą swoje umiejętności w celu wykorzystania zdobytej wiedzy we współczesnym świecie. Szczególnie istotnym zadaniem jest odpowiednie przygotowanie uczniów do podjęcia pracy.

Nauczyciele tworzą uczniom warunki do nabywania następujących umiejętności:

- 1) planowania, organizowania i oceniania własnej nauki, przyjmowania za nią odpowiedzialności,
- 2) skutecznego porozumiewania się w różnych sytuacjach, prezentacji własnego punktu widzenia i uwzględniania poglądów innych ludzi, poprawnego posługiwania się językiem ojczystym, językami obcymi oraz przygotowywania do publicznych wystąpień,
- 3) efektywnego współdziałania w zespole, budowania więzi międzyludzkich, podejmowania indywidualnych i grupowych decyzji, skutecznego działania na gruncie zachowania obowiązujących norm,
- 4) rozwiązywania problemów w twórczy sposób,
- 5) poszukiwania, porządkowania i wykorzystywania informacji z różnych źródeł, efektywnego posługiwania się technologiami informacyjnymi i komunikacyjnymi,
- 6) odnoszenia do praktyki zdobytej wiedzy oraz tworzenia potrzebnych doświadczeń i nawyków,
- 7) rozwijania sprawności umysłowych oraz osobistych zainteresowań,
- 8) przyswajania sobie metod i technik negocjacyjnego rozwiązywania konfliktów i problemów społecznych.

W swojej pracy wychowawczej nauczyciele wspierają rodziców w realizacji ich zadań wychowawczych, tak aby umożliwić uczniom przejmowanie odpowiedzialności za własne życie i rozwój osobowy. Nauczyciele tworzą w szkole środowisko sprzyjające zarówno wszechstronnemu rozwojowi osobowemu uczniów (w wymiarze fizycznym — w tym zdrowotnym, psychicznym, intelektualnym, moralnym i duchowym), jak i ich rozwojowi społecznemu, wspierając przy tym:

- 1) rozwijanie dociekliwości poznawczej, ukierunkowanej na poszukiwanie prawdy, dobra i piękna w świecie,
- 2) poczucie użyteczności zarówno poszczególnych przedmiotów nauczania, jak i całej edukacji na danym etapie,
- 3) dążenie do dobra w jego wymiarze indywidualnym i społecznym, umiejętne godzenie dobra własnego z dobrem innych, odpowiedzialności za siebie z odpowiedzialnością za innych, wolności własnej z wolnością innych,

4) poszukiwanie, odkrywanie i dążenie na drodze rzetelnej pracy do osiągnięcia wielkich celów życiowych i wartości ważnych dla odnalezienia własnego miejsca w świecie,

5) przygotowywanie się do życia w rodzinie, w społeczności lokalnej i w państwie,

6) dążenie do rozpoznawania wartości moralnych, dokonywania wyborów i hierarchizacji wartości,

7) kształtowanie w sobie postawy dialogu, umiejętności słuchania innych i rozumienia ich poglądów.

Uczniowie liceów ogólnokształcących, liceów profilowanych, techników, a także uzupełniających liceów ogólnokształcących i techników uzupełniających są przygotowywani w szczególności do podejmowania wyzwań współczesnego świata, takich jak: integracja, globalizacja, wymiana informacji, postęp naukowo-techniczny.

Wszechstronny rozwój ucznia oraz zrównoważony rozwój kraju wymagają, aby osnowę programów nauczania i programów wychowania w liceach ogólnokształcących, liceach profilowanych, technicach, uzupełniających liceach ogólnokształcących i technicach uzupełniających stanowiły równocześnie: otwartość na świat, ale i tożsamość oparta na dziedzictwie kultury własnej ojczyzny; wiedza ogólna i umiejętność jej praktycznego wykorzystywania, ale także zdolność rozumienia i definiowania zmiennej rzeczywistości; śmiałość poszukiwania wśród tego, co nowe i nieznanne, ale i wierność zasadom etycznym.

Nauczyciele w pracy wychowawczej wskazują ideał, zgodnie z którym uczeń dojrzały, dobrze przygotowany do życia w społeczeństwie to człowiek uczciwy, umiejący żyć z innymi i dla innych.

Ścieżki edukacyjne

W liceum ogólnokształcącym, liceum profilowanym i technikum oprócz przedmiotów wprowadza się następujące ścieżki edukacyjne:

- 1) edukacja czytelnicza i medialna,
- 2) edukacja ekologiczna,
- 3) edukacja europejska,
- 4) edukacja filozoficzna,
- 5) edukacja prozdrowotna,
- 6) edukacja regionalna — dziedzictwo kulturowe w regionie,
- 7) wychowanie do życia w rodzinie.

W uzupełniającym liceum ogólnokształcącym i technikum uzupełniającym oprócz przedmiotów wprowadza się następujące ścieżki edukacyjne:

- 1) edukacja czytelnicza i medialna,
- 2) edukacja ekologiczna,

- 3) edukacja europejska,
- 4) edukacja filozoficzna,
- 5) edukacja prozdrowotna,
- 6) edukacja regionalna — dziedzictwo kulturowe w regionie.

Dyrektor szkoły zapewnia uwzględnienie problematyki ścieżek edukacyjnych w szkolnym zestawie programów nauczania. Realizację ścieżek edukacyjnych zapewniają nauczyciele wszystkich przedmiotów, którzy do własnego programu włączają odpowiednio treści danej ścieżki.

Częściowej realizacji treści ścieżek edukacyjnych można dokonać w czasie odrębnych, modułowych, kilkugodzinnych zajęć.

Działalność edukacyjna liceum ogólnokształcącego, liceum profilowanego, technikum, uzupełniającego liceum ogólnokształcącego i technikum uzupełniającego jest określona przez:

- 1) szkolny zestaw programów nauczania, który uwzględniając wymiar wychowawczy, obejmuje całą działalność szkoły z punktu widzenia dydaktycznego,
- 2) program wychowawczy szkoły, obejmujący wszystkie treści i działania o charakterze wychowawczym skierowane do uczniów, realizowany przez nauczycieli,
- 3) program profilaktyki dostosowany do potrzeb rozwojowych uczniów oraz potrzeb danego środowiska, obejmujący wszystkie treści i działania o charakterze profilaktycznym skierowane do uczniów, nauczycieli i rodziców.

Szkolny zestaw programów nauczania, program wychowawczy szkoły oraz program profilaktyki tworzą spójną całość. Ich przygotowanie i realizacja są zadaniem zarówno całej szkoły, jak i każdego nauczyciela.

Podstawa programowa zakłada kształcenie w zakresie podstawowym. Przewiduje również w wypadku wybranych, zgodnie z odrębnymi przepisami, przedmiotów dodatkowo kształcenie w zakresie rozszerzonym.

KSZTAŁCENIE W ZAKRESIE PODSTAWOWYM

PRZEDMIOTY

JĘZYK POLSKI

Cele edukacyjne

1. Poznanie dzieł literackich wchodzących w skład dziedzictwa polskiej, europejskiej i światowej kultury.
2. Osiąganie dojrzałości intelektualnej, emocjonalnej i moralnej.
3. Kształtowanie tożsamości osobowej, narodowej i kulturowej.

4. Wzmacnianie wiary w swoje możliwości oraz poczucia odpowiedzialności za własny rozwój i samodzielne decyzje dotyczące dalszej nauki i wyboru zawodu.
5. Kształtowanie hierarchii wartości w oparciu o wybitne dzieła kultury.
6. Rozwijanie postaw tolerancji i eliminowanie postaw ksenofobicznych.

Zadania szkoły

1. Rozbudzanie zainteresowań wybitnymi dziełami literatury i sztuki oraz tworzenie warunków sprzyjających pogłębionemu poznawaniu i przeżywaniu ich treści.
2. Wprowadzenie ucznia w dziedzictwo literackie i kulturowe, w tradycję narodową i dziedzictwo kulturowe krajów europejskich; pomoc w rozpoznawaniu obecności tradycji we współczesnej kulturze.
3. Przybliżanie literatury współczesnej i ukazywanie jej miejsca w dzisiejszej kulturze.
4. Przygotowanie ucznia do świadomego i krytycznego odbioru dzieł kultury (także masowej).
5. Pomoc w kształtowaniu umiejętności interpretowania arcydzieł literackich i rozpoznawania ich w kontekście egzystencjalnym, aksjologicznym i historycznym; pomoc w rozpoznawaniu w nich wartości i ich hierarchizacji.
6. Pomoc w rozwijaniu sprawności komunikacyjnych stosownie do sytuacji; kształtowanie świadomości mocy języka i możliwości rozszerzania granic własnego świata poprzez język.
7. Wzbogacanie wiedzy o języku traktowanym jako historycznie rozwijający się system i jako wsparcie w podejmowaniu refleksji porządkującej obserwacje językowej praktyki.
8. Uczenie syntetyzowania i porządkowania poznanego materiału.
9. Pomoc w utrwalaniu nawyków samokształceniowych.
10. Wspomaganie rozwoju kultury językowej i uwrażliwianie na piękno mowy ojczystej.

Treści nauczania

1. Język jako zjawisko semiotyczne:
 - 1) pojęcie znaku, rodzaje znaków,
 - 2) podstawowe funkcje znaku językowego: komunikowanie, informowanie, ekspresja, impresja,
 - 3) język jako system znakowy; mówiona i pisana wersja języka.
2. Budowa języka:
 - 1) brzmieniowa warstwa języka i wypowiedzi,
 - 2) sposoby wzbogacania zasobu leksykalnego (konstrukcje słowotwórcze, neologizmy, zapożyczenia),

- 3) zasób leksykalny i frazeologiczny języka; semantyczna i niesemantyczna wartość słowa,
 - 4) budowa wypowiedzi (zdań) i tekstów; leksykalna i składniowa spójność tekstu.
3. Wypowiedź językowa:
- 1) wypowiedzi monologiczne i dialogowe,
 - 2) podstawowe gatunki wypowiedzi językowych (przemówienie, referat, artykuł, dyskusja, negocjacje),
 - 3) wartościowanie wypowiedzi językowych: poprawność, błąd językowy, prawdziwość — fałszywość, szczerłość — kłamstwo, wartość estetyczna wypowiedzi,
 - 4) etyka mówienia: uczciwość, agresja językowa, wulgarność, manipulacja językowa.
4. Retoryczne użycie języka:
- 1) werbalne i niewerbalne środki komunikacji,
 - 2) retoryczne środki perswazji i ekspresji,
 - 3) stosowność i skuteczność retoryczna,
 - 4) retoryczny aspekt wieloznaczności słowa i wypowiedzi (homonimia, znaczenie nieostre, elipsa, anakolut, paradoks),
 - 5) etykieta językowa.
5. Miejsce języka w społeczeństwie:
- 1) pochodzenie i rozwój języka; podstawowe zmiany historyczne w polszczyźnie,
 - 2) społeczne i terytorialne zróżnicowanie języka: dialekt, gwara, żargon, zróżnicowanie pokoleniowe.
6. Stylowe odmiany języka:
- 1) style indywidualne i funkcjonalne (styl potoczny, artystyczny, publicystyczny, naukowy); podstawowe typy stylizacji (archaizacja, stylizacja potoczna, gwarowa),
 - 2) stylowa stosowność wypowiedzi wobec sytuacji komunikacyjnej,
 - 3) języki specjalistyczne i terminologia.
7. Pojęcia kultury:
- 1) dzieło literackie i jego wyróżniki,
 - 2) kultura masowa i elitarna; popkultura i kultura wysoka,
 - 3) społeczne środki przekazu (prasa, radio, telewizja, Internet),
 - 4) uczestnictwo w kulturze: twórcy i odbiorcy,
 - 5) arcydzieło, kicz.
8. Tradycje literackie:
- 1) staropolska i oświeceniowa,
 - 2) romantyczna i pozytywistyczna,
 - 3) młodopolska i awangardowa,
 - 4) konteksty biblijne i antyczne,
 - 5) kontynuacje i nawiązania.
9. Proces historycznoliteracki:
- 1) gatunki i rodzaje literackie,
 - 2) konwencja literacka i typowe dla niej środki artystyczne,
 - 3) konteksty utworu: historyczne i biograficzne,
 - 4) prąd artystyczny,
 - 5) epoka i następstwo epok.
10. Tematy, motywy, wątki:
- 1) miłość, dom, rodzina, śmierć, droga, wędrówka, pielgrzymka,
 - 2) natura a cywilizacja; motywy franciszkańskie w kulturze.
11. Wartości, kategorie estetyczne i filozoficzne:
- 1) prawda, dobro, piękno,
 - 2) komizm, humor, ironia, tragizm, patos,
 - 3) sacrum i profanum,
 - 4) wolność, odpowiedzialność, sprawiedliwość, tolerancja,
 - 5) ojczyzna, mała ojczyzna,
 - 6) naród, społeczeństwo.
- Osiągnięcia
1. Słuchanie i mówienie:
- 1) rozpoznawanie aktów mowy i ich intencji (odróżnianie prośby od rozkazu, pytania od żądania, spostrzeganie ironii, sarkazmu, rubaszości, prowokacji, aprobaty, negacji); sprawne wypowiadanie się ze świadomością intencji,
 - 2) stosowanie zabiegów perswazyjnych wraz z rozpoznawaniem ich wartości (zwłaszcza odróżnianie szczerości od nieszczerości, prawdy od nieprawdy, podchwytliwości, eufemizmów, agresji, brutalności i wulgaryzmów w zachowaniach językowych),
 - 3) sprawne i świadome posługiwanie się różnymi odmianami polszczyzny mówionej (zwłaszcza ogólną i potoczną) w zależności od sytuacji komunikacyjnej,
 - 4) poprawne formułowanie pytań i odpowiedzi; rozpoznawanie pytań sugestywnych, źle postawionych, podchwytliwych, retorycznych,
 - 5) operowanie bogatym repertuarem semantycznym i frazeologicznym w rozmaitych wypowiedziach,
 - 6) skuteczne uczestniczenie w dialogu, dyskusji i negocjacjach; słuchanie wypowiedzi partnerów (dostrzeganie kontrowersji w dyskusji i negocjacjach),
 - 7) aktywne i krytyczne słuchanie (z empatią, ze wspomaganiami, z korygowaniem, ze sprzeciwem) wystąpień publicznych; odróżnianie faktów od opinii.

2. Pisanie i redagowanie tekstów:

- 1) sprawne posługiwanie się różnymi odmianami polszczyzny w odmianie pisanej (zwłaszcza ogólnej i fachowej) w zależności od sytuacji komunikacyjnej,
- 2) komponowanie dłuższych, spójnych wypowiedzi: analiza tematu, układanie planów i konspektów; nadawanie tytułów i śródtytułów,
- 3) praca redakcyjna nad tekstem własnym i cudzym, w tym z użyciem edytora tekstu: poprawianie, adiustacja, podział na części składowe (rozdziały, paragrafy, akapity), wyróżnienia w tekście,
- 4) przekształcanie tekstu własnego i cudzego: streszczanie, skracanie, rozwijanie, cytowanie,
- 5) eliminowanie niewłaściwego użycia środków powodujących niejednoznaczność wypowiedzi (homonimie, anakoluty, elipsy, paradoksy),
- 6) prowadzenie korespondencji, stosowanie zwrotów adresatywnych, etykiety językowej; pisanie życiorysu, listu intencyjnego i motywacyjnego,
- 7) wypowiadanie się w podstawowych (szkolnych) formach gatunkowych: rozprawka, recenzja, referat, interpretacja utworu literackiego lub fragmentu.

3. Czytanie:

- 1) rozumienie różnych kodów w przekazach kultury masowej,
- 2) odróżnianie cech swoistych i rozumienie funkcji gatunków publicystycznych i popularnonaukowych, tekstów prasowych (informacja, komentarze, artykuły, reportaże, wystąpienia publiczne),
- 3) umiejętność czytania ze zrozumieniem dzieł literackich.

4. Odbiór dzieł sztuki:

- 1) w wymiarze interpretacyjnym:
 - a) wyraziste czytanie utworów literackich ze zrozumieniem sensu, z troską o estetykę czytania, właściwą dykcję, akcent, intonację,
 - b) recytacja z pamięci wybranych tekstów poetyckich,
 - c) stosowanie podstawowych pojęć z poetyki w analizie utworów literackich; pojmowanie działań analitycznych jako podstawy interpretacji; umiejętność przywołania właściwego kontekstu,
 - d) rozumienie tekstów o różnym stopniu komplikacji; odbiór znaczeń metaforycznych, rozpoznawanie aluzji literackich, toposów, symboli kulturowych,
 - e) odbiór i porównywanie różnych dzieł sztuki, rozumienie korespondencji sztuk,
- 2) w wymiarze historycznym:
 - a) rozpoznawanie stylów w sztuce (zwłaszcza romańskiego, gotyckiego, renesansowego, barokowego i secesyjnego),
 - b) wyjaśnianie powiązań czytanych utworów z historią cywilizacji (zwłaszcza Polski i Europy),

- c) porównywanie utworów literackich (z różnych epok) o podobnych motywach,
- d) dostrzeganie wartości charakterystycznych dla różnych epok,

- e) rozpoznawanie przybliżonego czasu powstania utworów na podstawie obrazu kultury materialnej, obyczaju, konwencji, stylu i języka,

3) w wymiarze aksjologiczno-egzystencjalnym:

- a) rozpoznawanie wartości i ich hierarchii w dziełach literackich: wskazywanie w literaturze i sztuce wartości aprobowanych przez siebie,

- b) odróżnianie spontanicznych i osobistych przeżyć literackich od ponadindywidualnych, utrwalonych w tradycji i krytyce kodów odbioru; zrozumienie formacyjnych i terapeutycznych wartości czytanych dzieł dla pojedynczego czytelnika i wspólnoty pokoleniowej czy kulturowej.

5. Samokształcenie:

- 1) syntetyzowanie poznanego materiału: scalanie zebranych informacji w problemowe całości,
- 2) korzystanie z literatury fachowej: notowanie, relacjonowanie; opis bibliograficzny,
- 3) korzystanie z różnych źródeł informacji (dokumentów, leksykonów, encyklopedii, słowników, baz danych, nagrań magnetofonowych i magnetowidowych, Internetu).

Lektura

1. Literatura polska:

Bogurodzica w kontekście poezji średniowiecznej; Jan Kochanowski — pieśni, treny (wybór); poezja baroku (wybór); Piotr Skarga — *Kazania sejmowe* (wybór); Ignacy Krasicki — *Pieśń: Hymn do miłości Ojczyzny*, satyry i liryki (wybór); Stanisław Staszic — *Przestrogi dla Polski* (fragmenty); Adam Mickiewicz — *Konrad Wallenrod*, *Pan Tadeusz*, *Dziady* cz. III; Juliusz Słowacki — *Kordian*; Zygmunt Krasiński — *Nie-Boska komedia* (wybrane sceny), *Listy* (wybór); wybór poezji romantycznej (w tym utwory Adama Mickiewicza, Juliusza Słowackiego, Cypriana Kamila Norwida); Bolesław Prus — *Lalka*; Eliza Orzeszkowa — *Nad Niemnem*; Henryk Sienkiewicz — *Quo vadis*, *Potop*; wybór poezji młodopolskiej; Stanisław Wyspiański — *Wesele*; Władysław Stanisław Reymont — *Chłopi*, tom I: *Jesień*; Stefan Żeromski — *Ludzie bezdomni*, *Przedwiośnie*; Maria Dąbrowska — *Noce i dnie*; Brunon Schulz — *Sklepy cyjamonowe* (wybrane opowiadania); Zofia Nałkowska — *Granica*; Stawomir Mrozek — *Tango*; Zofia Kossak-Szczucka — *Pożoga*; Tadeusz Borowski — *Pożegnanie z Marią* (wybrane opowiadania); Gustaw Herling-Grudziński — *Inny świat*; wybór poezji XX wieku (w tym utwory Bolesława Leśmiana, Leopolda Staffa, Juliana Tuwima, Marii Pawlikowskiej-Jasnorzewskiej, Czesława Miłosa, Krzysztofa Kamila Baczyńskiego, Zbigniewa Herberta, Tadeusza Różewicza,

Mirona Białoszewskiego, Wistawy Szymborskiej, Stanisława Barańczaka, ks. Jana Twardowskiego); Jan Paweł II — *Pamięć i tożsamość*; Ryszard Kapuściński — *Cesarz*; abp Kazimierz Majdański — *Będziecie Moimi świadkami...* lub kardynał Stefan Wyszyński — *Zapiski więzienne*; inne wybrane fragmenty prozy dokumentalnej (reportaż, dziennik, pamiętnik) i eseistycznej; inne utwory zaproponowane przez uczniów i nauczyciela; teksty kultury (adaptacje filmowe powieści i inne filmy, spektakle teatralne, utwory muzyczne, obrazy, słuchowiska, programy telewizyjne, teksty prasowe).

2. Literatura powszechna:

Sofokles — *Król Edyp*; Horacy — wybór pieśni; William Szekspir — *Makbet*; Molier — *Świętoszek*; Johann Wolfgang von Goethe — *Cierpienia młodego Wertera*; Daniel Defoe — *Robinson Crusoe*; Fiodor Dostojewski — *Zbrodnia i kara*; Joseph Conrad — *Lord Jim*; C. S. Lewis — *Listy starego diabła do młodego*; George Orwell — *Folwark zwierzęcy*.

JĘZYKI OBCE

A. Dotyczy nauki języka obcego nowożytnego jako pierwszego, stanowiącej kontynuację nauczania tego języka w gimnazjum albo gimnazjum i zasadniczej szkole zawodowej

Cele edukacyjne

1. Osiągnięcie umiejętności językowych na poziomie zaawansowanym, zapewniających swobodne posługiwanie się w kraju nauczanego języka lub w kontaktach z dość wymagającymi użytkownikami, a także w przyszłej nauce i pracy.
2. Przygotowanie do egzaminu maturalnego z języka obcego na poziomie rozszerzonym.

Zadania szkoły

1. Pomoc uczniom w rozwijaniu poczucia własnej wartości oraz wiary we własne możliwości, między innymi przez pozytywną informację zwrotną, dotyczącą indywidualnych umiejętności językowych.
2. Zapewnienie dostępu do materiałów autentycznych, w tym, w miarę możliwości, multimedialnych, których wybór odpowiada obowiązującym normom wychowawczym.
3. Dążenie do zapewnienia uczniom maksimum kontaktu z językiem obcym, w szczególności poprzez wymianę ze szkołami z innych krajów lub uczestnictwo w programach międzynarodowych.
4. Wdrażanie uczniów do samodzielności w procesie uczenia się języka obcego.
5. Zapewnienie uczniom możliwości wykorzystywania znajomości języka przy wykonywaniu zespołowych, zwłaszcza interdyscyplinarnych, projektów.
6. Wspieranie uczniów w rozwijaniu postawy ciekawości, otwartości i tolerancji wobec innych kultur.

Treści nauczania

1. Ugruntowanie wiadomości i umiejętności nabytych na poprzednich etapach nauki.
2. Rozwijanie integracji sprawności językowych.
3. Uzyskanie szerokich umiejętności językowych, pozwalających na swobodne operowanie językiem w bogatym repertuarze sytuacyjno-tematycznym, z uwzględnieniem tematyki kraju ojczystego.
4. Uzyskanie umiejętności językowych poprzez kontakt z autentycznymi wypowiedziami ustnymi i pisemnymi, z uwzględnieniem różnych rejestrów językowych, stylu formalnego i nieformalnego, fragmentów tekstów literackich obszaru języka nauczanego.
5. Zapoznanie z głównymi odmianami nauczanego języka.
6. Poszerzenie komponentu kulturowego obszaru języka nauczanego, z uwzględnieniem tematyki integracji europejskiej.
7. Korzystanie z wiedzy i umiejętności nabytych w trakcie nauki innego języka obcego oraz pozostałych przedmiotów.
8. Zapoznanie z elementami języka i normami socjokulturowymi, które pozwalają funkcjonować na rynku pracy.

Osiągnięcia

1. Praktyczne posługiwanie się językiem na poziomie zaawansowanym.
2. Ogólne rozumienie autentycznych przekazów słownych, odbieranych za pośrednictwem mediów (audycja radiowa, telewizyjna, film) oraz tekstowych (prasa, opracowania popularnonaukowe, fragmenty tekstów literackich, wybrane przekazy internetowe).
3. Umiejętność wyszukiwania, selekcji, porządkowania szczegółowych informacji w autentycznych przekazach słownych oraz tekstowych.
4. Umiejętność uczestniczenia w dyskusji, w tym argumentowanie, wyrażanie opinii, uzasadnianie i obrona własnych sądów.
5. Rozumienie i stosowanie środków językowych, służących wyrażaniu różnorodnych intencji oraz stanów emocjonalnych (na przykład hipoteza, wątpliwość, zakłopotanie).
6. Posługiwanie się wybranymi środkami stylistycznymi dla wyrażania ironii, żartobliwego charakteru wypowiedzi.
7. Dokonywanie kompozycji tekstów usłyszanych i przeczytanych.
8. Przetwarzanie przeczytanych lub usłyszanych informacji, z uwzględnieniem zmiany rejestru, stylu lub formy.

9. Rozumienie i umiejętność skomentowania faktów socjokulturowych, typowych dla obszaru języka nauczanego, w tym zwyczajów, tradycji i literatury.
 10. Pisanie typowych sformalizowanych tekstów (w szczególności curriculum vitae, podanie o pracę czy stypendium). Umiejętność wykorzystywania Europejskiego Portfolio Językowego i EUROPASS.
 11. Pisanie wybranych tekstów niesformalizowanych (w szczególności listu, komentarza, eseju).
 12. Stosowanie odpowiednich dla języka pisanego środków leksykalnych i morfosyntaktycznych w zakresie określonego typu wypowiedzi pisemnych.
 13. Rozpoznawanie standardowych odmian języka nauczanego.
 14. Dostrzeganie błędów oraz dokonywanie autokorekty.
 15. Opanowanie indywidualnych strategii uczenia się, korzystanie z różnych źródeł informacji (między innymi leksykonów, encyklopedii, słowników specjalistycznych oraz źródeł elektronicznych).
- B. Dotyczy nauki języka obcego nowożytnego jako pierwszego, rozpoczynającej się od poziomu zerowego, lub jako drugiego, gdy nauczanie tego języka stanowi kontynuację nauczania w gimnazjum albo gimnazjum i zasadniczej szkole zawodowej

Cele edukacyjne

1. Opanowanie języka na poziomie zapewniającym w miarę sprawną komunikację w odniesieniu do spraw życia codziennego.
2. Przygotowanie do egzaminu maturalnego z języka obcego na poziomie podstawowym.

Zadania szkoły

1. Pomoc uczniom w rozwijaniu poczucia własnej wartości oraz wiary we własne możliwości, między innymi przez pozytywną informację zwrotną dotyczącą indywidualnych kompetencji językowych.
2. Zapewnienie dostępu do materiałów autentycznych, których wybór odpowiada zadaniom wychowawczym.
3. Zapewnienie uczniom maksimum kontaktu z językiem obcym oraz możliwość aktywnego używania języka mówionego i pisanego.
4. Wspieranie uczniów w rozwijaniu postawy ciekawości, otwartości i tolerancji wobec innych kultur.
5. Umożliwienie uczniom wykorzystywania znajomości języka przy wykonywaniu różnorodnych projektów, w tym pozajęzykowych.
6. Wdrażanie uczniów do samodzielności w procesie uczenia się języka obcego.

Treści nauczania

1. Struktury morfosyntaktyczne umożliwiające formułowanie prostych wypowiedzi w odniesieniu do teraźniejszości, przeszłości i przyszłości oraz relacji przestrzennych.
2. Funkcje językowe umożliwiające posługiwanie się językiem w sytuacjach życia codziennego.
3. Słownictwo dotyczące życia codziennego, uwzględniające realia kraju/obszaru języka nauczanego oraz kraju ojczystego.
4. Ogólne wiadomości kulturowo-cywilizacyjne na temat kraju/obszaru języka nauczanego.
5. Rozwijanie sprawności rozumienia ze słuchu i mówienia, opanowanie zasad wymowy.
6. Rozwijanie sprawności czytania i pisania, opanowanie zasad ortografii.
7. Rozwijanie integracji sprawności językowych.
8. Nabywanie umiejętności językowych poprzez kontakt z autentycznymi wypowiedziami ustnymi i piśmymi.
9. Rozróżnianie formalnego i nieformalnego stylu języka.
10. Korzystanie z technik kompensacyjnych.
11. Korzystanie z wiedzy i umiejętności nabytych w trakcie nauki innego języka obcego oraz pozostałych przedmiotów.
12. Rozwijanie indywidualnych strategii uczenia się, korzystanie z różnych źródeł informacji.

Osiągnięcia

1. W zakresie słuchania:
 - 1) rozumienie ogólnego sensu oraz intencji prostych wypowiedzi osób posługujących się tym językiem jako macierzystym,
 - 2) rozumienie sensu prostych, autentycznych wypowiedzi w różnych warunkach odbioru (na przykład rozmowa przez telefon, komunikat na dworcu),
 - 3) wyszukiwanie informacji szczegółowych w nieskomplikowanych wypowiedziach i dialogach,
 - 4) rozumienie ogólnego sensu prostych wypowiedzi zawierających niezrozumiałe elementy, których znaczenia uczeń może się domyślić (na przykład z kontekstu).
2. W zakresie mówienia:
 - 1) uzyskiwanie i udzielanie informacji dotyczących życia codziennego,
 - 2) formułowanie w miarę płynnych, krótkich i spójnych wypowiedzi na określone tematy, z zastosowaniem form gramatycznych odpowiednich do wyrażania teraźniejszości, przeszłości i przyszłości oraz relacji przestrzennych,

- 3) posługiwanie się odpowiednimi środkami językowymi dla wyrażenia intencji, uczuć, emocji w sytuacjach życia codziennego,
- 4) poprawne językowo i logiczne wyrażanie myśli i opinii na określone tematy,
- 5) relacjonowanie wypowiedzi innych osób,
- 6) właściwa reakcja językowa na wypowiedź rozmówcy oraz stosowanie rutynowych zachowań językowych,
- 7) inicjowanie i podtrzymywanie prostej rozmowy,
- 8) prowadzenie prostych negocjacji w sytuacjach życia codziennego,
- 9) opanowanie wymowy w stopniu zapewniającym zrozumiałość wypowiedzi osób posługujących się tym językiem jako macierzystym.

3. W zakresie czytania:

- 1) rozumienie powszechnie spotykanych dokumentów i tekstów autentycznych, takich jak: rozkłady jazdy, ogłoszenia, reklamy, menu, listy i instrukcje,
- 2) rozumienie prostego tekstu narracyjnego,
- 3) rozumienie ogólnego sensu prostego tekstu przy czytaniu pobieżnym,
- 4) rozumienie ogólnego sensu tekstu, który zawiera fragmenty niezrozumiałe,
- 5) wyszukiwanie konkretnych informacji z częściowo niezrozumiałego tekstu.

4. W zakresie pisania:

- 1) sformułowanie i zapisanie własnego oraz otrzymanego prostego komunikatu,
- 2) napisanie prostego tekstu użytkowego (w szczególności zaproszenia, rezerwacji, podania, curriculum vitae, ogłoszenia) oraz wypełnianie formularzy,
- 3) napisanie streszczenia prostego tekstu,
- 4) stosowanie właściwego słownictwa, struktur morfosyntaktycznych i zasad ortografii w prostych tekstach.

5. Inne umiejętności — korzystanie ze słownika jedno- i dwujęzycznego oraz innych źródeł informacji, w tym również elektronicznych. Umiejętność wykorzystywania Europejskiego Portfolio Językowego i EUROPASS.

C. Dotyczy nauki języka obcego nowożytnego jako drugiego, rozpoczynającej się od poziomu zerowego

Cele edukacyjne

Opanowanie języka na poziomie zapewniającym minimum komunikacji językowej.

Zadania szkoły

1. Pomoc uczniom w rozwijaniu poczucia własnej wartości oraz wiary we własne możliwości, między innymi przez pozytywną informację zwrotną, dotyczącą indywidualnych umiejętności językowych.
2. Zapewnienie dostępu do materiałów autentycznych, których wybór odpowiada zadaniom wychowawczym.
3. Zapewnienie uczniom maksimum kontaktu z językiem obcym oraz możliwości aktywnego używania języka mówionego i pisanego.
4. Stopniowe przygotowanie ucznia do samodzielności w procesie uczenia się języka obcego.
5. Wspieranie uczniów w rozwijaniu postawy ciekawości, otwartości i tolerancji wobec innych kultur.

Treści nauczania

1. Podstawowe struktury morfosyntaktyczne umożliwiające formułowanie wypowiedzi w odniesieniu do teraźniejszości, przeszłości i przyszłości oraz relacji przestrzennych.
2. Podstawowe funkcje językowe umożliwiające posługiwanie się językiem w prostych sytuacjach życia codziennego.
3. Podstawowe wiadomości oraz słownictwo dotyczące życia codziennego uwzględniające realia kraju ojczystego oraz kraju/obszaru nauczanego języka.
4. Rozwijanie sprawności rozumienia ze słuchu i mówienia, zaznajomienie z zasadami wymowy.
5. Rozwijanie sprawności czytania i pisania, zaznajomienie z zasadami ortografii.
6. Korzystanie z wiedzy i umiejętności nabytych w trakcie nauki innych języków obcych oraz pozostałych przedmiotów nauczania.

Osiągnięcia

1. W zakresie słuchania:

- 1) rozumienie prostych sytuacji komunikacyjnych, w tym intencji rozmówcy,
- 2) rozumienie instrukcji nauczyciela,
- 3) rozumienie ogólnego sensu oraz wyszukiwanie szczegółowych informacji w nieskomplikowanych wypowiedziach i dialogach.

2. W zakresie mówienia:

- 1) zadawanie prostych pytań oraz udzielanie odpowiedzi,
- 2) uzyskiwanie i udzielanie informacji w typowych sytuacjach życia codziennego,
- 3) formułowanie krótkich wypowiedzi o sobie, swoim otoczeniu, regionie, kraju,

- 4) inicjowanie i podtrzymywanie prostej rozmowy dotyczącej typowych sytuacji życia codziennego,
 - 5) opanowanie wymowy w stopniu zapewniającym zrozumiałość wypowiedzi.
3. W zakresie czytania:
- 1) rozumienie powszechnie spotykanych dokumentów i tekstów autentycznych, takich jak: rozkłady jazdy, ogłoszenia, reklamy, menu, listy i instrukcje,
 - 2) wyszukiwanie szczegółowych informacji w prostych tekstach,
 - 3) rozumienie ogólnego sensu prostych, adaptowanych tekstów.
4. W zakresie pisania:
- 1) wypełnianie typowych formularzy, przekazanie prostej informacji, napisanie krótkiego listu,
 - 2) stosowanie zasad ortografii w zakresie poznanego materiału.
5. Inne umiejętności — korzystanie ze słownika dwujęzycznego i innych źródeł informacji, w tym również elektronicznych. Umiejętność wykorzystywania Europejskiego Portfolio Językowego i EUROPASS.

D. Dotyczy nauki języka łacińskiego i kultury antycznej jako drugiego języka obcego

Cele edukacyjne

1. Znajomość języka na poziomie pozwalającym na rozumienie i samodzielne tłumaczenie (z wykorzystaniem słownika) oryginalnych tekstów łacińskich.
2. Poznanie roli i miejsca kultury śródziemnomorskiej w życiu współczesnym i różnych dziedzinach wiedzy z odwołaniem się do wiedzy uzyskanej na wcześniejszych etapach kształcenia.

Zadania szkoły

1. Zapoznanie uczniów z językiem łacińskim w zakresie umożliwiającym tłumaczenie tekstów oryginalnych i preparowanych.
2. Rozwijanie w uczniach poczucia przynależności do kręgu kultury śródziemnomorskiej; zapoznanie z przekazaną przez starożytność tradycją życia obywatelskiego.
3. Nauczanie posługiwania się poprawną polszczyzną i rozumienia terminologii współczesnej opartej na językach klasycznych; rozwijanie wrażliwości językowej i kształtowanie kultury języka.
4. Doskonalenie ogólnej sprawności językowej; doskonalenie umiejętności jasnego i precyzyjnego formułowania myśli.
5. Kształcenie samodzielności intelektualnej oraz sprawności w porządkowaniu pracy umysłowej.

Treści nauczania

1. Gramatyka, leksyka i frazeologia w zakresie umożliwiającym tłumaczenie i analizę fragmentów dzieł oryginalnych.
2. Wybrane fragmenty dzieł autorów starożytnych i autorów polsko-łacińskich w oryginale.
3. Łacina jako język literatury, środek komunikacji językowej, język sakralny, język tekstów naukowych.
4. Wpływ łaciny i greki na strukturę i zasoby leksykalne współczesnych języków europejskich: łacina jako wspólny język Europejczyków.
5. Kontynuacja kształcenia w zakresie kultury i cywilizacji śródziemnomorskiej, z uwzględnieniem następujących treści:
 - 1) kanon topiki antycznej w literaturze i sztuce (jak odczytywać mity, pojęcia, symbole),
 - 2) elementy wiedzy o językach klasycznych w zakresie pozwalającym zrozumieć podstawowe terminy, pojęcia, powiedzenia i przysłowia oraz etymologię niektórych wyrazów stale obecnych w języku polskim i innych językach nowożytnych,
 - 3) znaczenie dziedzictwa antyku dla kultury polskiej,
 - 4) wybrane fragmenty dzieł autorów greckich i rzymskich w przekładzie — w zakresie istotnym dla zrozumienia kanonu lektur z literatury polskiej i światowej,
 - 5) historia gatunków literackich, przykłady najwybitniejszych dzieł: epos, liryka, sielanka, dramat attycki, komedia stara i nowa, historiografia, retoryka grecka i rzymska, początki piśmiennictwa chrześcijańskiego,
 - 6) inne elementy wiedzy o starożytności niezbędne do przekładu, analizy i interpretacji tekstów.

Osiągnięcia

1. Rozumienie i tłumaczenie (z wykorzystaniem słownika) oryginalnych tekstów łacińskich.
2. Analizowanie, interpretowanie i komentowanie tekstów oryginalnych i w przekładach.
3. Operatywna znajomość gramatyki łacińskiej.
4. Poprawne stosowanie w wypowiedziach wyrażen i terminów pochodzących z języków klasycznych.
5. Wykorzystywanie znajomości języka łacińskiego do lepszego zrozumienia zjawisk językowych zachodzących w języku polskim i innych językach nowożytnych.
6. Poprawne formułowanie myśli i sądów.
7. Dostrzeganie ponadczasowych wartości w dziełach z odległych epok i rozumienie ich znaczenia dla współczesnej kultury polskiej i światowej.

HISTORIA**Cele edukacyjne**

1. Pogłębienie i rozwinięcie wiedzy oraz umiejętności uzyskanych w toku wcześniejszej edukacji celem lepszej znajomości i rozumienia przeszłości własnego regionu i kraju oraz dziejów świata.
2. Pogłębienie rozumienia powiązań między przeszłością, teraźniejszością i przyszłością.
3. Budowanie własnej tożsamości i kształtowanie systemu wartości.
4. Rozwijanie postaw obywatelskich i patriotycznych, poczucia przynależności do wspólnoty rodzinnej, lokalnej, regionalnej, grupy etnicznej i narodowej.
5. Przygotowanie się do udziału w życiu różnych społeczności w oparciu o normy i wartości demokratyczne; kształtowanie postawy zrozumienia i tolerancji wobec odmiennych kultur, obyczajów i przekonań mieszczących się w kanonie wartości cywilizacyjnych.

Zadania szkoły

1. Wspieranie procesu dojrzewania intelektualnego, emocjonalnego oraz systemu wartości uczniów.
2. Stworzenie możliwości kształtowania i rozwoju zainteresowań uczniów wybranymi problemami historii.
3. Umożliwienie uczniom wykorzystywania zdobywanej wiedzy zgodnie z ich zainteresowaniami i zdolnościami.

Treści nauczania**Świat**

1. Różnorodność cywilizacji świata w przeszłości i obecnie.
2. Postęp a kryzysy cywilizacyjne. Konflikty społeczne. Wojny, ludobójstwo, Holocaust.
3. Przemiany form gospodarowania od czasów najdawniejszych po współczesną rewolucję techniczną; historyczny rozwój kultury materialnej.
4. Państwo jako podstawowa forma zorganizowania społeczeństw; przemiany państw.

Europa

1. Fundamenty Europy; jedność i różnorodność; przemiany ideowe. Rola chrześcijaństwa w tworzeniu tożsamości europejskiej.
2. Kształtowanie się narodów Europy; ich wkład w historię; współistnienie i konflikty pomiędzy państwami.
3. Przemiany w obrębie struktur, świadomości i obyczajowości społeczeństw europejskich. Normy i wartości obowiązujące w życiu społecznym, politycznym i gospodarczym.

Polska

1. Państwo polskie i przemiany jego form.
2. Uwarunkowania i przeobrażenia polskiej świadomości narodowej i politycznej.
3. Polska w dziejach gospodarki i struktur społecznych Europy.
4. Postawy jednostek oraz grup społecznych wobec potrzeb epok.
5. Wielokulturowość w dziejach Polski; współistnienie religii i wyznań; znaczenie chrześcijaństwa, w tym kościoła katolickiego.

Region

1. Mała ojczyzna a terytorium państwa polskiego.
2. Odrębność i wkład regionu do wspólnej historii.
3. Dziejowe uwarunkowania specyfiki kulturowej regionu.
4. Zabytki historyczne w regionie.

Rodzina i jednostka

Dzieje jednostki i rodziny na tle szerszych przemian historycznych.

Osiągnięcia

1. Umiejętność zbierania, przedstawiania i interpretowania wiedzy historycznej, z wykorzystaniem różnorodnych źródeł informacji.
2. Umiejętność dokonywania ujęć przekrojowych i problemowych.
3. Rozumienie, że jednostki i grupy społeczne, w przeszłości i obecnie, w zróżnicowany sposób objaśniają i wykorzystują historię.
4. Formułowanie i uzasadnianie opinii historycznych podczas dyskusji oraz w krótkich wypowiedziach ustnych i pisemnych.
5. Wykorzystywanie zdobytej wiedzy i umiejętności w życiu społecznym. Dostrzeganie zmian w systemie norm i wartości obowiązujących w życiu społecznym, politycznym i gospodarczym na przestrzeni dziejów.

WIEDZA O SPOŁECZEŃSTWIE**Cele edukacyjne**

1. Osiągnięcie motywacji i zdolności do indywidualnej i zbiorowej aktywności społecznej na gruncie szacunku dla własnego państwa i prawa oraz rozwijanie poczucia współodpowiedzialności za społeczeństwo i państwo.
2. Rozwijanie cnót społecznych i obywatelskich, patriotyzmu i odpowiedzialności za dobro wspólne.

3. Doskonalenie umiejętności oceny stanowisk i działań uczestników życia publicznego z punktu widzenia podstawowych wartości życia społecznego. Działania zgodne z tymi wartościami, podejmowane w szkole i społeczności lokalnej.
4. Rozumienie i nabywanie umiejętności stosowania przepisów prawa.
5. Pogłębienie tożsamości kulturowej i narodowej.
6. Rozwijanie postaw tolerancji i eliminowania postaw ksenofobicznych.

Zadania szkoły

1. Kształtowanie postaw prospołecznych i obywatelskich, zgodnych z normami i wartościami demokratycznymi.
2. Sprzyjanie angażowaniu się uczniów w indywidualne i zespołowe działania na rzecz wspólnego dobra i dobra innych.
3. Wspieranie samorządności uczniowskiej, zachęcanie do stosowania niektórych demokratycznych procedur, norm i wartości w życiu szkoły.
4. Pomoc uczniom w rozpoznaniu i realizowaniu ich praw i powinności. Standardy postępowania wobec naruszania praw.
5. Tworzenie warunków do wymiany poglądów uczniów — wysłuchiwanie opinii innych i wyrażania własnego zdania.
6. Zapoznanie uczniów z funkcjonowaniem wybranych instytucji władzy państwowej, samorządowej i sądowniczej, organów odpowiedzialnych za porządek i bezpieczeństwo wewnętrzne państwa oraz organizacjami społecznymi (umożliwienie obserwacji ich działalności).

Treści nauczania

Spółeczeństwo

1. Jednostka — grupa — społeczeństwo. Struktura życia społecznego.
2. Prawidłowości życia społecznego. Instytucje.
3. Konflikty społeczne, harmonia społeczna.
4. Samoorganizujące się społeczeństwo. Wzory obywatelskiego działania, rola interesów grupowych.
5. Społeczeństwo polskie we współczesnym świecie i jego problemy. Zagrożenia takie jak sekty, handel ludźmi, uzależnienia, prostytucja nieletnich.
6. Etyka życia społecznego. Postawy prospołeczne (odwaga cywilna, prawdomówność, wrażliwość społeczna, solidarność). Korupcja i inne formy naruszania etyki życia społecznego — rozpoznawanie i przeciwdziałanie.
7. Kultura życia publicznego. Subkultury młodzieżowe.

Polityka

1. Obywatel a władza w systemach totalitarnych, autorytarnych i demokratycznych.
2. Fundamentalne zasady demokracji: antyczne i chrześcijańskie korzenie demokracji.
3. Demokracja i wartości, konflikty wartości w życiu publicznym.
4. Współczesne doktryny polityczne.
5. Prawa i obowiązki, cnoty obywatelskie, kultura polityczna.
6. Formy uczestnictwa obywateli w życiu publicznym.
7. Ustrój państwowy Rzeczypospolitej Polskiej; organy władzy i ich kompetencje, administracja publiczna (służba cywilna), samorząd terytorialny.
8. Obowiązki osób pełniących funkcje publiczne. Pojęcie „dobra wspólnego” i „służby publicznej”.

Prawo

1. Pojęcie prawa, normy prawnej, przepisu prawa.
2. Funkcje i zadania prawa.
3. Rodzaje prawa (prawo międzynarodowe, europejskie i krajowe, prawo kościelne, prawo naturalne i stanowiące; prawo cywilne, karne i administracyjne).
4. Prawa człowieka — źródła, dokumenty, procedury.
5. Tworzenie prawa. Hierarchia norm prawnych.
6. Akty prawne — wyszukiwanie i rozumienie przepisów prawa.
7. Normy prawne regulujące formy udziału w życiu publicznym oraz normy prawne przeciwdziałające korupcji. Kodeksy etyczne różnych grup zawodowych.

Polska, Europa, świat

1. Integracja europejska, Polska w Europie.
2. Ład międzynarodowy — konflikty i systemy bezpieczeństwa.
3. Problemy współczesnego świata.

Osiągnięcia

1. Rozumienie problemów życia publicznego, określanie ich przyczyn i przewidywanie skutków.
2. Krytyczne korzystanie z różnych źródeł informacji dotyczących spraw publicznych.
3. Umiejętność formułowania, uzasadniania i obrony własnego stanowiska na forum publicznym.
4. Umiejętność organizowania działań o charakterze obywatelskim, zgodnych z normami i wartościami demokratycznymi.

5. Znajomość zasad i umiejętność stosowania procedur demokratycznych.
 6. Znajomość podstaw ustroju Polski zawartych w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, w tym praw i obowiązków obywatelskich.
 7. Rozróżnianie kompetencji poszczególnych organów władzy i instytucji państwowych i samorządowych.
 8. Rozumienie stanowisk uczestników debaty publicznej i umiejętność krytycznej analizy ich argumentów.
 9. Analizowanie motywów działań i wyborów dokonywanych przez uczestników życia publicznego z punktu widzenia podstawowych wartości życia społecznego; ocena własnych decyzji i działań.
 10. Orientacja w podstawowych zasadach prawa i polskiego systemu prawnego.
 11. Rozumienie aktów prawnych; umiejętność formułowania argumentów dla poparcia własnego stanowiska.
 12. Wypełnianie druków urzędowych (w szczególności w sprawie dowodu osobistego, prawa jazdy i paszportu), sporządzanie pism do władz publicznych i innych instytucji.
 13. Umiejętność czytania ze zrozumieniem tekstów publicystycznych i popularnonaukowych dotyczących nauk społecznych, polityki i prawa.
4. Wyrobienie umiejętności i potrzeby krytycznej oceny przeprowadzonego rozumowania lub otrzymanego wyniku obliczeń.
 5. Wyrobienie nawyku samodzielnego zdobywania, analizowania i klasyfikowania informacji, stawiania hipotez i poszukiwania metod ich weryfikacji.
 6. Kształtowanie umiejętności jasnego i precyzyjnego formułowania wypowiedzi oraz argumentowania.

Zadania szkoły

1. Zapewnienie kształcenia promującego samodzielne, krytyczne i twórcze myślenie, ograniczenie do minimum działań schematycznych i odtwórczych.
2. Zapewnienie każdemu uczniowi warunków do rozwoju zdolności matematycznych na miarę jego możliwości poznawczych.
3. Przygotowanie uczniów do samodzielnego zdobywania wiedzy na dalszych etapach edukacji oraz w pracy zawodowej.
4. Wdrożenie uczniów do korzystania z nowoczesnych narzędzi (kalkulatory, komputery, multimedia) i źródeł informacji (podręczniki, słowniki, atlasy, encyklopedie, zasoby sieciowe).

Treści nauczania

1. Liczby rzeczywiste:
 - 1) liczby naturalne i całkowite,
 - 2) liczby wymierne; rozwinięcia dziesiętne,
 - 3) liczby niewymierne,
 - 4) oś liczbowa; przedziały osi liczbowej,
 - 5) wartość bezwzględna,
 - 6) procenty i punkty procentowe; lokaty i kredyty,
 - 7) błąd przybliżenia; szacowanie wartości liczbowych,
 - 8) pierwiastki (w tym pierwiastki nieparzystego stopnia z liczb ujemnych),
 - 9) potęgi liczb nieujemnych o wykładniku wymiernym i ich własności; informacja o własnościach potęg o wykładniku rzeczywistym,
 - 10) logarytmy; podstawowe własności logarytmów.
2. Wyrażenia algebraiczne:
 - 1) wzory skróconego mnożenia, w tym $(a \pm b)^3$; $a^3 \pm b^3$,
 - 2) wielomiany; dodawanie, odejmowanie i mnożenie wielomianów,
 - 3) wyrażenia wymierne,
 - 4) dodawanie, odejmowanie, mnożenie i dzielenie wyrażeń wymiernych.

MATEMATYKA

Cele edukacyjne

1. Przygotowanie do świadomego i pełnowartościowego uczestnictwa w świecie, w którym modele matematyczne odgrywają kluczową rolę.
2. Przyswojenie podstawowych struktur matematycznych w stopniu umożliwiającym rozpoznawanie ich przydatności i wykorzystanie w sytuacjach praktycznych, w szczególności:
 - 1) usystematyzowanie wiedzy o liczbach rzeczywistych oraz nabycie sprawności wykonywania obliczeń,
 - 2) opanowanie reguł rachunku algebraicznego,
 - 3) wdrożenie do opisywania oraz analizy zależności i zmienności za pomocą elementarnych funkcji,
 - 4) poznanie struktury otaczającej nas przestrzeni poprzez własności klasycznych obiektów geometrycznych; rozwój wyobraźni przestrzennej,
 - 5) poznanie elementarnych metod analizy zjawisk statystycznych i losowych oraz ich najprostszych opisów kombinatorycznych.
3. Przyzwyczajanie do typowych elementów rozumowań matematycznych, w szczególności do stosowania pojęć takich jak: założenie, wniosek, dowód (także nie wprost), przykład i kontrprzykład.

3. Równania i nierówności:	Osiągnięcia
<ul style="list-style-type: none"> 1) równania i nierówności kwadratowe z jedną niewiadomą, 2) proste równania wielomianowe, 3) proste równania wymierne. 	<ul style="list-style-type: none"> 1. Umiejętność budowania modeli matematycznych zjawisk z różnych dziedzin życia i ich stosowania: <ul style="list-style-type: none"> 1) opisywanie związków pomiędzy wielkościami liczbowymi za pomocą równań i nierówności, 2) wyznaczanie zależności funkcyjnych między wielkościami liczbowymi, 3) wyznaczanie związków metrycznych i miarowych w otaczającej przestrzeni, 4) budowanie modeli zjawisk losowych.
<ul style="list-style-type: none"> 4. Funkcje: <ul style="list-style-type: none"> 1) różne sposoby określania funkcji, 2) odczytywanie własności funkcji z wykresu, 3) proste przekształcenia wykresów funkcji liczbowych, 4) funkcja liniowa, 5) funkcja kwadratowa, 6) funkcja $f(x) = a/x$, 7) funkcja wykładnicza. 	<ul style="list-style-type: none"> 2. Umiejętność wykorzystania podstawowych narzędzi i technik matematycznych: <ul style="list-style-type: none"> 1) przeprowadzanie obliczeń dokładnych i przybliżonych (w tym procentowych), także z wykorzystaniem kalkulatora, 2) opisywanie zbiorów za pomocą równań, nierówności i ich układów, 3) rozwiązywanie pewnych typów równań oraz ich układów, 4) sporządzanie wykresów funkcji oraz odczytywanie własności funkcji z wykresu, 5) wyznaczanie związków miarowych dla figur płaskich i brył, 6) obliczanie prawdopodobieństw zdarzeń.
<ul style="list-style-type: none"> 5. Ciągi: <ul style="list-style-type: none"> 1) przykłady ciągów, 2) ciąg arytmetyczny, 3) ciąg geometryczny. 	<ul style="list-style-type: none"> 3. Umiejętność przeprowadzenia prostego rozumowania dedukcyjnego.
<ul style="list-style-type: none"> 6. Trygonometria: <ul style="list-style-type: none"> 1) funkcje sinus, cosinus i tangens kąta ostrego, 2) proste związki między funkcjami trygonometrycznymi. 	<ul style="list-style-type: none"> 4. Umiejętność zdobywania i krytycznego analizowania informacji, formułowania hipotez oraz ich weryfikacji.
<ul style="list-style-type: none"> 7. Planimetria: <ul style="list-style-type: none"> 1) kąty w okręgu, 2) figury podobne, 3) zastosowania trygonometrii w planimetrii. 	<p>FIZYKA I ASTRONOMIA</p>
<ul style="list-style-type: none"> 8. Geometria na płaszczyźnie kartezjańskiej: <ul style="list-style-type: none"> 1) równanie prostej na płaszczyźnie, 2) interpretacja geometryczna układu równań liniowych, 3) odległość punktów w układzie współrzędnych; równanie okręgu. 	<p>Cele edukacyjne</p> <ul style="list-style-type: none"> 1. Świadomość istnienia praw rządzących mikro- i makroświatem oraz wynikająca z niej refleksja filozoficzno-przyrodnicza. 2. Dostrzeganie natury i struktury fizyki oraz astronomii, ich rozwoju i związku z innymi naukami przyrodniczymi. 3. Przygotowanie do rozumnego odbioru i oceny informacji, a także podejmowania dyskusji i formułowania opinii. 4. Rozumienie znaczenia fizyki dla techniki, medycyny, ekologii, jej związków z różnymi dziedzinami działalności ludzkiej oraz implikacji społecznych i możliwości kariery zawodowej. 5. Zainteresowanie fizyką i astronomią.
<ul style="list-style-type: none"> 9. Stereometria: <ul style="list-style-type: none"> 1) równoległość i prostopadłość w przestrzeni, 2) kąt między prostą i płaszczyzną; kąt dwuścienny, 3) zastosowania trygonometrii w stereometrii. 	<p>Zadania szkoły</p> <ul style="list-style-type: none"> 1. Nauczanie fizyki w sposób kontekstowy — w oparciu o zagadnienia występujące w życiu codziennym, w przyrodzie, w technice.
<ul style="list-style-type: none"> 10. Elementy statystyki opisowej. Teoria prawdopodobieństwa i kombinatoryka: <ul style="list-style-type: none"> 1) średnia arytmetyczna, średnia ważona, mediana, odchylenie standardowe, 2) zliczanie przypadków w prostych sytuacjach kombinatorycznych; zasada mnożenia, 3) obliczanie prawdopodobieństwa w przypadku skończonej liczby zdarzeń elementarnych. 	

2. Rozszerzenie wiedzy fizycznej ucznia w celu pogłębienia rozumienia nauki, jej możliwości i ograniczeń.
3. Ukazanie roli eksperymentu, obserwacji i teorii w poznawaniu przyrody. Zapoznanie uczniów z budowaniem modeli oraz ich rolą w objaśnianiu zjawisk i tworzeniu teorii.
4. Kształcenie umiejętności krytycznego korzystania ze źródeł informacji poprzez analizę treści dotyczących nauki, zawartych w prasie, radiu i telewizji.
5. Wdrażanie uczniów do samodzielnego formułowania wypowiedzi o zagadnieniach fizycznych i astronomicznych, prowadzenia dyskusji w sposób terminologicznie i merytorycznie poprawny oraz rozwiązywania prostych problemów fizycznych.
6. Pokazywanie znaczenia, możliwości i piękna fizyki.
7. Inspirowanie dociekliwości i postawy badawczej uczniów.
8. Stworzenie warunków do planowania i prowadzenia eksperymentów oraz analizy ich wyników.
9. Wykorzystywanie metod komputerowych do budowania modeli i analizy wyników doświadczeń.
10. Zapoznanie z możliwościami współczesnych technik badawczych.

Treści nauczania

1. Ruch, jego powszechność i względność. Pojęcie ruchu w historii filozofii i w naukach przyrodniczych. Ruch w różnych układach odniesienia. Maksymalna szybkość przekazu informacji w przyrodzie i jej konsekwencje. Efekty relatywistyczne.
2. Oddziaływania w przyrodzie. Rodzaje oddziaływań w mikro- i makroświecie. Pola sił i ich wpływ na charakter ruchu.
3. Makroskopowe własności materii a jej budowa mikroskopowa. Model oscylatora harmonicznego i jego zastosowanie w opisie przyrody, ruch drgający (amplituda, okres, częstotliwość, przemiany energii). Mikroskopowe modele ciał makroskopowych o różnorodnych własnościach mechanicznych, elektrycznych, magnetycznych, optycznych oraz ich zastosowanie w urządzeniach codziennego użytku.
4. Porządek i chaos w przyrodzie. Procesy termodynamiczne, ich przyczyny i skutki. Procesy odwracalne i nieodwracalne, druga zasada termodynamiki, entropia, statystyczny charakter makroskopowych prawidłowości w przyrodzie.
5. Światło i jego rola w przyrodzie. Światło jako fala, długość fali, szybkość rozchodzenia się fali, interferencja i dyfrakcja, widmo fal elektromagnetycznych, barwa, odbicie i załamanie światła, rozszczepienie światła białego, polaryzacja światła. Kwantowy model światła, zjawisko fotoelektryczne i jego zastosowania. Budowa atomu, analiza spektralna, laser i jego zastosowania.

6. Energia i jej przemiany, transport energii. Przegląd poznanych form energii. Równoważność masy i energii. Elementy fizyki jądrowej. Energetyka jądrowa, reaktory a broń jądrowa. Promieniotwórczość, jej zastosowania i zagrożenia. Transport energii w ruchu falowym. Konwekcja. Przewodnictwo cieplne. Przewodnictwo elektryczne.
7. Budowa i ewolucja Wszechświata. Czas — przestrzeń — materia — energia. Cząstki elementarne a historia Wszechświata. Obserwacyjne podstawy kosmologii. Modele kosmologiczne. Galaktyki i ich układy. Ewolucja gwiazd.
8. Jedność mikro- i makroświata. Fale materii, dowody eksperymentalne falowych cech cząstek elementarnych, dualizm falowo-korpuskularny. Pomiar makroskopowy w fizyce a pomiary w mikroświecie kwantowym, niepewności pomiarowe a zasada nieoznaczoności.
9. Fizyka a filozofia. Zakres stosowalności teorii fizycznych. Determinizm i indeterminizm w opisie przyrody. Elementy metodologii nauk, metoda indukcyjna i hipotetyczno-dedukcyjna, metody statystyczne.
10. Narzędzia współczesnej fizyki i ich rola w badaniu mikro- i makroświata. Laboratoria i metody badawcze współczesnych fizyków. Współczesne obserwatoria astronomiczne. Osiągnięcia naukowe minionego wieku i ich znaczenie.

Podstawą do realizacji powyższych treści nauczania są elementarne wiadomości i umiejętności z zakresu mechaniki, elektromagnetyzmu, fizyki cząsteczkowej i optyki, wyniesione przez ucznia z gimnazjum. Nawiązanie do nich w trakcie realizacji poszczególnych haseł jest niezbędne.

Osiągnięcia

1. Umiejętność obserwacji i opisywania zjawisk fizycznych i astronomicznych.
2. Umiejętność posługiwania się ze zrozumieniem wybranymi pojęciami fizycznymi.
3. Umiejętność wykorzystywania modeli do wyjaśniania zjawisk i procesów fizycznych oraz świadomość granic stosowalności wybranych modeli.
4. Umiejętność planowania i wykonywania doświadczeń fizycznych i prostych obserwacji astronomicznych, zapisywania i analizowania ich wyników.
5. Umiejętność sporządzania i interpretacji wykresów.
6. Umiejętność korzystania z praw i zasad fizyki do wyjaśniania wybranych zjawisk zachodzących w przyrodzie.
7. Umiejętność wykorzystywania wiedzy fizycznej do wyjaśniania zasad działania i bezpiecznego użytkowania wybranych urządzeń technicznych.

- Umiejętność wskazania przykładów degradacji środowiska wynikającej z technicznej działalności człowieka oraz możliwych sposobów zapobiegania tej degradacji.
- Ogólna znajomość prawidłowości przyrodniczych i metod ich poznawania.

CHEMIA

Cele edukacyjne

- Zrozumienie znaczenia przemian chemicznych zachodzących w otaczającym świecie.
- Uświadomienie roli chemii w rozwoju cywilizacji i w życiu codziennym.
- Dostrzeganie wpływu działalności człowieka na środowisko i przyswojenie wiedzy niezbędnej do prowadzenia działań proekologicznych.

Zadania szkoły

- Kształtowanie badawczego sposobu myślenia, właściwego dla nauk przyrodniczych.
- Rozwijanie umiejętności obserwacji, wyciągania wniosków z przeprowadzonych eksperymentów i formułowania uogólnień.
- Wyrobienie umiejętności posługiwania się zdobytą wiedzą chemiczną.
- Przygotowywanie uczniów do prawidłowego korzystania z różnorodnych źródeł informacji.
- Kształtowanie postaw uczniów zgodnych z zasadami dbałości o własne zdrowie i ochronę środowiska przyrodniczego.

Treści nauczania

- Współczesny, uproszczony model budowy atomu. Izotopy. Promieniotwórczość naturalna.
- Zależność pomiędzy budową atomów a położeniem pierwiastków w układzie okresowym i ich właściwościami.
- Zależność właściwości fizycznych i chemicznych substancji od rodzaju wiązania chemicznego.
- Reakcje chemiczne a zjawiska fizyczne. Ilościowe prawa rządzące przemianami chemicznymi. Reakcje syntezy, analizy i wymiany.
- Mol. Molowa interpretacja przemian chemicznych. Objętość molowa.
- Szybkość reakcji chemicznych.
- Reakcje endo- i egzoenergetyczne.
- Proste reakcje utleniania-redukcji i ich rola w przyrodzie oraz życiu codziennym.
- Roztwory nasycone i nienasycone. Sposoby wyrażania stężeń roztworów — stężenie procentowe i molowe.

- Dysocjacja elektrolityczna. Reakcje w roztworach wodnych elektrolitów — reakcje zobojętnienia i strącania osadów.
- Właściwości wybranych metali i niemetali.
- Węglowodory nasycone, nienasycone i aromatyczne — budowa i właściwości.
- Źródła węglowodorów w przyrodzie.
- Jednofunkcyjne pochodne węglowodorów — otrzymywanie i właściwości.
- Najważniejsze wielofunkcyjne pochodne węglowodorów — występowanie, właściwości, zastosowanie i ich znaczenie w życiu człowieka.
- Chemia w życiu gospodarczym, społecznym i ochronie środowiska. Praktyczne zastosowania poznanych substancji chemicznych i zagrożenia powodowane niewłaściwym ich wykorzystaniem.

Osiągnięcia

- Dostrzeganie przemian chemicznych w środowisku przyrodniczym oraz czynników wpływających na ich przebieg.
- Umiejętność posługiwania się zdobytą wiedzą chemiczną w życiu codziennym.
- Umiejętność korzystania z różnorodnych źródeł informacji, na przykład układu okresowego pierwiastków, literatury popularnonaukowej i Internetu.
- Umiejętność zapisywania równań prostych reakcji chemicznych oraz opisywania efektów energetycznych im towarzyszących.
- Posługiwanie się podstawowym słownictwem chemicznym.
- Umiejętność wykonywania prostych obliczeń chemicznych.
- Znajomość najważniejszych pierwiastków i związków chemicznych, ich właściwości i zastosowania.

BIOLOGIA

Cele edukacyjne

- Pogłębianie rozumienia podstaw działania własnego organizmu w stosunku do wiedzy nabytej w gimnazjum.
- Kształtowanie postawy odpowiedzialności za zdrowie swoje i innych.
- Rozumienie zależności istniejących w środowisku przyrodniczym.
- Rozumienie zależności człowieka od środowiska i wpływu człowieka na środowisko.
- Rozumienie potrzeby zachowania bioróżnorodności.

Zadania szkoły

1. Umożliwienie uczniom zrozumienia zasad funkcjonowania własnego organizmu.
2. Rozwijanie poczucia odpowiedzialności za działania podejmowane w najbliższym środowisku.

Treści nauczania

1. Organizm człowieka jako zintegrowana całość i prawidłowe jego funkcjonowanie:

- 1) główne funkcje organizmu i struktury anatomiczne odpowiedzialne za wypełnianie tych funkcji,
- 2) wzajemne oddziaływanie układów i homeostaza parametrów ustrojowych (w szczególności stała temperatura ciała, stały skład płynów ustrojowych, w tym stężenia glukozy we krwi, stałe ciśnienie krwi),
- 3) mózg jako główny ośrodek kontrolno-integracyjny organizmu: zmysły, neuroprzekaźniki, plastyczność działania mózgu (rozwój), uczenie się, pamięć), stres, emocje i ich zaburzenia, osobowość,
- 4) układ odpornościowy i jego znaczenie dla zdrowia człowieka, antygeny, przeciwciała, cytokiny, szczepienia ochronne, alergie, przeszczepy, zaburzenia odporności,
- 5) układ mięśniowy i jego znaczenie dla prawidłowego funkcjonowania ciała, typy mięśni, prawidłowy rozwój umięśnienia, predyspozycje do ćwiczeń fizycznych, prozdrowotne znaczenie aktywności fizycznej, szkodliwość dopingu,
- 6) rozwój człowieka: poczęcie, rozwój zarodka i płodu, poród, rozwój noworodka,
- 7) czynniki chorobowe: wirusy, bakterie, pasożyty, trucizny; antybiotyki,
- 8) choroba nowotworowa, onkogeneza i onkoprofilaktyka,
- 9) choroby układu krwionośnego, miażdżyca, nadciśnienie, zawał, profilaktyka chorób krążeniowych.

2. Odżywianie się człowieka:

- 1) budowa i funkcja układu pokarmowego człowieka,
- 2) główne składniki pokarmowe i ich źródła (białka, cukry, tłuszcze),
- 3) dieta pełno- i niepełnowartościowa, aminokwasy egzogenne, witaminy, mikroelementy i ich źródła,
- 4) aminokwasy egzogenne,
- 5) zawartość energetyczna pokarmu, potrzeby energetyczne organizmu, koszty energetyczne wybranych form aktywności fizycznej, otyłość, anoreksja i bulimia,
- 6) witaminy, mikroelementy i ich źródła.

3. Elementy genetyki:

- 1) budowa DNA, kod genetyczny, gen, synteza białek, genom człowieka,
- 2) mutacje i czynniki mutagenne,
- 3) choroby dziedziczne i diagnostyka molekularna w medycynie,
- 4) zasady inżynierii genetycznej, zastosowanie biotechnologii.

4. Elementy ekologii i ochrony środowiska:

- 1) ewolucja i różnorodność biologiczna (genetyczna, gatunkowa i ekosystemów), pochodzenie człowieka, znaczenie różnorodności biologicznej dla człowieka,
- 2) czynniki kształtujące różnorodność biologiczną i sprzyjające jej utrzymywaniu się (różnorodność siedlisk, zależności międzygatunkowe),
- 3) nowoczesne formy uprawy roślin i nowe odmiany zwierząt hodowlanych, korzyści i zagrożenia z punktu widzenia środowiska i zdrowia (rośliny i zwierzęta transgeniczne).

Osiągnięcia

1. Znajomość funkcji fizjologicznych różnych układów organizmu ludzkiego.
2. Rozpoznawanie zagrożeń dla zdrowia człowieka i znajomość zasad działania na rzecz własnego zdrowia.
3. Rozumienie zasad dziedziczenia; dostrzeganie korzyści i zagrożeń wynikających z postępów w genetyce.
4. Znajomość przyczyn aktualnego stanu środowiska w skali lokalnej, krajowej, światowej oraz sposobów przeciwdziałania niekorzystnym zmianom.
5. Świadomość wartości różnorodności biologicznej.

GEOGRAFIA

Cele edukacyjne

1. Rozszerzenie wiedzy niezbędnej do zrozumienia istoty zjawisk oraz charakteru i dynamiki procesów zachodzących w środowisku geograficznym w skali lokalnej, krajowej (geografia Polski), wielkich regionów i świata.
2. Poznanie, zrozumienie i interpretowanie związków przyczynowo-skutkowych i funkcjonalnych w różnych skalach przestrzennych i czasowych.
3. Zdobycie umiejętności geograficznych niezbędnych do stosowania w praktyce opanowanej wiedzy geograficznej.
4. Przekonanie o potrzebie uczestnictwa w rozwoju własnego regionu i Polski oraz podejmowania działań na rzecz zachowania ich dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego.

5. Zrozumienie złożoności świata, współzależności jego poszczególnych elementów i gotowości do udziału w jego przekształcaniu zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju.

Zadania szkoły

1. Przygotowanie uczniów do samodzielnego zdobywania wiedzy i umiejętności geograficznych.
2. Zapewnienie uczniom dostępu do różnorodnych źródeł informacji geograficznej, ze szczególnym uwzględnieniem materiałów kartograficznych.
3. Zapewnienie uczniom możliwości prowadzenia obserwacji terenowych.

Treści nauczania

1. Korzystanie z różnorodnych źródeł informacji geograficznej.
2. Funkcjonowanie systemu przyrodniczego Ziemi — zjawiska, procesy, wzajemne zależności, zmienność środowiska w przestrzeni i w czasie, między innymi zmiany pogody i ich prognozowanie, klęski żywiołowe. Równowaga ekologiczna.
3. Funkcjonalne i przestrzenne powiązania oraz wzajemne zależności w systemie człowiek — przyroda — gospodarka. Typy gospodarowania w środowisku i ich następstwa, na wybranych przykładach (stref, kontynentów, krajów), ze szczególnym uwzględnieniem Polski.
4. Przyczyny i skutki nierównomiernego rozmieszczenia ludności na Ziemi.
5. Problemy demograficzne społeczeństw (ze szczególnym uwzględnieniem Polski). Współczesne migracje ludności. Procesy przekształcania sieci osadniczej (wielkie miasta, suburbia, wyludnianie się terenów wiejskich).
6. Świat w fazie przemian społecznych, gospodarczych i politycznych. Modernizacja, restrukturyzacja, globalizacja. Biedni i bogaci współczesnego świata.
7. Konflikty zbrojne i inne zagrożenia społeczno-ekonomiczne. Procesy przechodzenia od izolacji do integracji; współpraca między społecznościami; procesy integracji i dezintegracji w Europie (ze szczególnym uwzględnieniem roli Polski); euroregiony i miasta (gminy) „bliźniacze” jako przykład współpracy międzynarodowej na szczeblu regionalnym i lokalnym.
8. Możliwości rozwoju turystyki i rekreacji wynikające z uwarunkowań i następstw przyrodniczych, społeczno-ekonomicznych i kulturowych.

Osiągnięcia

1. Postugiwanie się terminologią geograficzną.
2. Rozszerzenie wiedzy z zakresu funkcjonowania systemu człowiek — środowisko, ze szczególnym uwzględnieniem aspektów przestrzennych.

3. Korzystanie z różnorodnych źródeł informacji geograficznej: map, planów, roczników statystycznych, zdjęć, profili, przekrojów, rysunków, czasopism, przewodników, literatury popularnonaukowej, Internetu, GIS-u¹⁾ i innych.

4. Selekcjonowanie, porządkowanie, analizowanie i interpretowanie informacji o stanie i zmianach środowiska geograficznego oraz sytuacji społecznej, politycznej i ekonomicznej.

5. Prezentowanie wyników analiz geograficznych różnymi metodami graficznymi (w tym kartograficznymi) i statystycznymi.

6. Dostrzeganie i analizowanie relacji między poszczególnymi elementami środowiska przyrodniczego oraz działalnością człowieka w skali globalnej, regionalnej i lokalnej.

7. Prognozowanie (na zasadzie ekstrapolacji istniejących tendencji) stanu środowiska poszczególnych obszarów (z uwzględnieniem interakcji Ziemia-człowiek).

WIEDZA O KULTURZE

Cele edukacyjne

1. Przygotowanie do aktywnego i pełnego uczestnictwa w życiu kulturalnym oraz bezpośredniego obcowania z dziełami sztuki przez rozwijanie:
 - 1) wrażliwości estetycznej oraz indywidualnych zdolności artystycznych,
 - 2) umiejętności refleksyjnej i krytycznej oceny zjawisk w kulturze i sztuce,
 - 3) samodzielności w poszerzaniu wiedzy z różnych dziedzin sztuki,
 - 4) poczucia tożsamości z kulturą własnego regionu i kraju.
2. Nabycie, niezbędnej świadomemu uczestnikowi życia kulturalnego, wiedzy z zakresu różnych dziedzin sztuki: architektury, plastyki, muzyki, teatru, filmu.
3. Stymulowanie intelektualnego i emocjonalnego rozwoju poprzez różnorodne formy aktywności artystycznej.
4. Poznawanie dziedzictwa narodowego, w tym najwybitniejszych dzieł sztuki. Rozwijanie wrażliwości na ochronę dziedzictwa narodowego.
5. Wykształcenie potrzeby bezpośredniego obcowania z dziełami sztuki i aktywnego uczestnictwa w kulturze.
6. Kształtowanie zachowań sprzyjających ochronie dziedzictwa narodowego.

¹⁾ Angielski skrót Geograficznych Systemów Informacyjnych.

Zadania szkoły

1. Umożliwienie uczniom aktywnego udziału w różnorodnych formach życia kulturalnego.
2. Stymulowanie intelektualnego i emocjonalnego rozwoju poprzez bezpośredni kontakt z dziełami sztuki oraz różnorodne formy aktywności artystycznej.
3. Umożliwienie rozwijania wybranych rodzajów aktywności twórczej przez indywidualne lub zespołowe formy działań artystycznych o twórczym lub odtwórczym charakterze.
4. Rozbudzenie zainteresowania kulturą regionu i lokalnym życiem kulturalnym.
5. Ukazywanie dziedzictwa narodowego i rozwijanie poczucia jego wartości.
6. Wyzwalanie inicjatywy uczniów w animowaniu społecznej aktywności kulturalnej.

Treści nauczania

1. Dzieło sztuki — pojęcie, funkcja, temat, treści i forma we wzajemnych relacjach.
2. Podstawowe wiadomości o stylach, epokach, wybitnych twórcach i ich dziełach.
3. Związki i zależności pomiędzy różnymi dziedzinami sztuki oraz pomiędzy kulturą narodową i kulturą regionu.
4. Różne funkcje sztuki.
5. Ocena i interpretacja dzieł różnych dziedzin sztuki.
6. Różnorodne formy kontaktu z dziełami sztuki.
7. Rodzaje zabytków, ich specyfika i sposoby użytkowania. Obowiązujące w Polsce zasady ochrony. Obiekty wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO znajdujące się w Polsce.
8. Zasady dotyczące ochrony prawa autorskiego.

Osiągnięcia

1. Znajomość dzieł różnych dziedzin i epok kultury narodowej i światowej.
2. Umiejętność dostrzegania walorów kultury własnego regionu.
3. Umiejętność powiązania dzieła sztuki z epoką i stylem.
4. Świadomość różnych funkcji sztuki.
5. Dostrzeganie związków zachodzących pomiędzy różnymi dziedzinami sztuki.
6. Umiejętność dokonywania charakterystyki dzieł sztuki.
7. Rozwinięcie wybranych form aktywności artystycznej w zakresie różnych dziedzin sztuki.

8. Znajomość elementarnych zasad ochrony dziedzictwa narodowego.
9. Znajomość wybitnych dzieł dziedzictwa narodowego.

PODSTAWY PRZEDSIĘBIORCZOŚCI

Cele edukacyjne

1. Przygotowanie do aktywnego i świadomego uczestnictwa w życiu gospodarczym.
2. Kształcenie postawy rzetelnej pracy i przedsiębiorczości.
3. Kształtowanie umiejętności pracy w zespole i skutecznego komunikowania się.
4. Kształtowanie umiejętności aktywnego poszukiwania pracy i świadomego jej wyboru.
5. Poznanie mechanizmów funkcjonowania gospodarki rynkowej.
6. Rozwijanie zainteresowania podejmowaniem i prowadzeniem działalności gospodarczej. Poznanie podstawowych zasad podejmowania i prowadzenia działalności gospodarczej w różnych formach, w tym zasad etycznych.
7. Poznanie roli państwa i prawa w gospodarce rynkowej. Rola państwa w tworzeniu norm prawnych przeciwdziałających korupcji.
8. Poznanie zasad funkcjonowania gospodarki europejskiej i światowej.

Zadania szkoły

1. Zapewnienie uczniom możliwości uzyskania wiedzy, umiejętności i kształtowania postaw przedsiębiorczych, warunkujących aktywne uczestnictwo w życiu gospodarczym, z uwzględnieniem zasad etycznych.
2. Pomoc w rozwijaniu u uczniów umiejętności samokształcenia i samodoskonalenia oraz indywidualnych zainteresowań prowadzeniem działalności gospodarczej.
3. Tworzenie sprzyjającej atmosfery dla współpracy szkoły z przedstawicielami życia gospodarczego w regionie.
4. Wspomaganie uczniów w wyborze kierunku dalszego kształcenia.
5. Umożliwienie poznania specyfiki lokalnego rynku pracy.

Treści nauczania

1. Postawa przedsiębiorczości. Mocne i słabe strony własnej osobowości, samoakceptacja, asertywność, inicjatywność, odpowiedzialność.
2. Organizacja pracy. Zasady pracy zespołowej. Kierowanie i podejmowanie decyzji, z uwzględnieniem zasad etycznych obowiązujących w działalności gospodarczej oraz etyki pracy.

3. Mobbing w miejscu pracy, sposoby przeciwdziałania.
 4. Zależność między zyskiem a ryzykiem.
 5. Motywy aktywności zawodowej i gospodarczej człowieka. Rodzaje potrzeb. Zdolność do wyznaczania sobie celów i zadań.
 6. Funkcjonowanie rynku i gospodarki rynkowej. Rola norm etycznych w funkcjonowaniu rynku („kreatywna księgowość”, korupcja).
 7. Funkcjonowanie giełdy papierów wartościowych.
 8. Gospodarstwa domowe — dochody i wydatki, inwestowanie własnych pieniędzy. Ochrona praw konsumentów.
 9. System zabezpieczenia emerytalnego. Ubezpieczenie zdrowotne i ubezpieczenia majątkowe.
 10. Przedsiębiorstwo w gospodarce — różnorodność form organizacyjno-prawnych i ich rola w rozwoju gospodarki.
 11. Majątek przedsiębiorstwa. Koszty i przychody oraz zasady rozliczeń finansowych przedsiębiorstwa.
 12. Formy pozyskiwania kapitału i jego inwestowania.
 13. Planowanie procedury podjęcia działalności gospodarczej.
 14. Nawiązywanie i rozwiązywanie stosunku pracy. Podstawowe prawa i obowiązki pracownika i pracodawcy.
 15. Rola państwa w gospodarce rynkowej. Podstawowe funkcje ekonomiczne państwa.
 16. Wzrost gospodarczy i jego mierniki.
 17. Pieniądz i banki — bank centralny, banki komercyjne, bankowe i pozabankowe usługi finansowe. Inflacja.
 18. Budżet państwa, budżety jednostek samorządu terytorialnego — funkcje, źródła wpływów, kierunki wydatków.
 19. Rynek pracy i bezrobocie.
 20. Metody aktywnego poszukiwania pracy. Instytucje wspomagające aktywne poszukiwanie pracy.
 21. Współpraca gospodarcza Polski z zagranicą. Integracja z Unią Europejską.
 22. Proces globalizacji gospodarki i jego konsekwencje dla Polski.
 23. Etyka biznesu.
- Osiągnięcia**
1. Dokonanie trafnej samooceny oraz umiejętność autoprezentacji.
 2. Umiejętność stosowania podstawowych zasad pracy w zespole i prowadzenia negocjacji.
3. Planowanie budżetu gospodarstwa domowego.
 4. Rozróżnianie form inwestowania.
 5. Umiejętność przewidywania opłacalności przedsięwzięcia gospodarczego w kontekście wydatków i przychodów, zysku i ryzyka. Obliczanie wyniku finansowego przedsiębiorstwa na prostych przykładach.
 6. Identyfikowanie podstawowych form własności oraz form organizacyjno-prawnych przedsiębiorstw.
 7. Przygotowanie dokumentów do założenia i prowadzenia przedsiębiorstwa oraz stosowanie wymaganych procedur w celu podjęcia działalności gospodarczej przez osobę fizyczną.
 8. Obliczanie prostych przykładów dotyczących wyniku finansowego przedsiębiorstwa.
 9. Przygotowanie podstawowych dokumentów niezbędnych w ubieganiu się o pracę oraz prowadzenie rozmowy kwalifikacyjnej z pracodawcą w warunkach symulowanych.
 10. Znajomość podstawowych przepisów prawa dotyczących zatrudnienia oraz praw i obowiązków pracowników i pracodawców.
 11. Odróżnianie zachowań etycznych i nieetycznych w roli pracodawcy i pracownika.
 12. Identyfikowanie podstawowych wskaźników makroekonomicznych (PKB, PNB — nominalny i realny oraz w przeliczeniu na jednego mieszkańca, inflacja, bezrobocie).
 13. Rozumienie wpływu polityki fiskalnej i monetarnej na życie gospodarcze kraju.
 14. Wskazywanie korzyści i zagrożeń wynikających ze współpracy międzynarodowej, w tym z integracji Polski z Unią Europejską oraz globalizacji gospodarki.
- TECHNOLOGIA INFORMACYJNA**
- Cele edukacyjne**
1. Wykształcenie umiejętności świadomego i sprawnego posługiwania się komputerem oraz narzędziami i metodami informatyki.
 2. Przygotowanie do aktywnego funkcjonowania w tworzącym się społeczeństwie informacyjnym.
- Zadania szkoły**
1. Stworzenie warunków do korzystania ze sprzętu oraz programów komputerowych wspomagających różne dziedziny nauczania.
 2. Wspomaganie rozwoju umiejętności analizowania i rozwiązywania problemów z zakresu nauczania szkolnego i codziennego życia, z wykorzystaniem odpowiednio dobranych metod i środków informatycznych.

3. Pogłębienie wiedzy i rozwijanie umiejętności informatycznych wyniesionych z poprzednich etapów edukacyjnych.

Treści nauczania

1. Opracowywanie dokumentów o rozbudowanej strukturze zawierających informacje pochodzące z różnych źródeł.
2. Rozwiązywanie zadań z zakresu różnych dziedzin nauczania z wykorzystaniem programów komputerowych i metod informatyki.
3. Podstawowe formy organizowania informacji w bazach danych spotykanych w otoczeniu ucznia. Wyszukiwanie informacji w bazach danych, formułowanie rozbudowanych zapytań.
4. Korzystanie z informacji związanych z kształceniem, pochodzących z różnych źródeł oraz komunikowanie się poprzez sieć.
5. Wspomaganie prezentacji prac uczniów z zastosowaniem programów komputerowych. Prezentacja w sieci.
6. Rozwój zastosowań komputerów. Prawne i społeczne aspekty zastosowań informatyki.

Osiągnięcia

1. Opracowywanie dokumentów z wykorzystaniem różnych narzędzi informatycznych i różnych źródeł informacji.
2. Tworzenie prezentacji z wykorzystaniem programów komputerowych.
3. Posługiwanie się programami komputerowymi i metodami informatyki w uczeniu się i rozwiązywaniu problemów.
4. Korzystanie z dostępnych źródeł informacji za pomocą komputerów.
5. Komunikowanie się z wykorzystaniem sieci komputerowej.

WYCHOWANIE FIZYCZNE

Cele edukacyjne

1. Znajomość zasad racjonalnej troski o zdrowie i sprawność fizyczną, uwarunkowanych systematycznym uprawianiem różnych form aktywności sportowej, rekreacyjnej i turystycznej.
2. Kształtowanie postaw moralnych i społecznych poprzez wartości odnajdywane w sporcie, rekreacji i turystyce, w szczególności takich jak: wytrwałość, systematyczność, odpowiedzialność, samodyscyplina, równość szans, szacunek dla przeciwnika, „czysta gra”, umiejętność właściwego zachowania się w sytuacji zwycięstwa i porażki.
3. Motywacja do podejmowania samodzielnych działań na rzecz harmonijnego rozwoju fizycznego, ze szczególnym uwzględnieniem indywidualnych właściwości morfologicznych i funkcjonalnych.

Zadania szkoły

1. Uzupelnienie i utrwalenie wiedzy uczniów niezbędnej dla podejmowania świadomej, systematycznej aktywności fizycznej jako warunku zdrowego stylu życia i racjonalnej troski o witalną gotowość organizmu do przeciwstawiania się negatywnym skutkom cywilizacji.
2. Wdrażanie do samodzielnych działań na rzecz harmonijnego rozwoju fizycznego oraz dbałości o należyty poziom sprawności fizycznej.
3. Przygotowanie uczniów do roli organizatora i aktywnego uczestnika różnorodnych form aktywności fizycznej oraz odbiorcy (kibica) widowisk sportowych.
4. Organizowanie różnorodnych zajęć z zakresu „sportów całego życia”, ze szczególnym zwróceniem uwagi na formy aktywności ruchowej najbardziej odpowiednie dla rodzinnego uprawiania sportu.

Treści nauczania

1. Ćwiczenia wzmacniające muskulaturę i stymulujące funkcjonowanie układu krążenia.
2. Ćwiczenia z obciążeniem na odpowiednich dystansach z wykorzystaniem przyrządów i przyborów w celu podniesienia poziomu sprawności fizycznej.
3. Ćwiczenia doskonalące ruchowe umiejętności użytkitarne i rekreacyjno-sportowe.
4. Sędziowanie w wybranych dyscyplinach sportowych.
5. Zajęcia i imprezy sportowe.
6. Zajęcia i imprezy turystyczne i rekreacyjne.
7. Ćwiczenia relaksacyjne na rzecz zachowania zdrowia fizycznego i psychicznego.
8. Samokontrola i samoocena rozwoju fizycznego, sprawności i umiejętności ruchowych.
9. Historia sportu i olimpizmu.

Osiągnięcia

1. Samoocena możliwości i potrzeb ruchowych na podstawie pomiaru podstawowych właściwości somatycznych i fizjologicznych.
2. Umiejętne stosowanie ćwiczeń kształtujących prawidłową postawę ciała oraz sprawność fizyczną i ruchową.
3. Organizowanie i aktywne uczestnictwo w indywidualnych i zespołowych formach aktywności sportowej, rekreacyjnej i turystycznej.
4. Stosowanie różnorodnych form relaksacji po pracy umysłowej i fizycznej.
5. Przyjęcie odpowiedzialności za zdrowie własne i innych.

PRZYSPOSOBIENIE OBRONNE**Cele edukacyjne**

1. Wyposażenie uczniów w wiedzę i umiejętności niezbędne do racjonalnego i skutecznego działania i współdziałania w przypadku wystąpienia zagrożenia bezpieczeństwa życia, zdrowia, mienia i środowiska.
2. Przygotowanie do aktywnego uczestnictwa w przedsięwzięciach o charakterze obronnym.

Zadania szkoły

1. Wspieranie uczniów w pogłębianiu wiedzy i doskonaleniu umiejętności z zakresu bezpieczeństwa.
2. Kształtowanie świadomości obronnej młodzieży.
3. Pomoc w wyrabianiu nawyku racjonalnych zachowań w sytuacjach szczególnych oraz przygotowanie do uczestnictwa w przedsięwzięciach o charakterze obronnym organizowanych przez organy administracji rządowej i samorządowej oraz organizacje społeczne.
4. Przygotowywanie uczniów do podejmowania samodzielnych działań w sytuacjach kryzysowych i rozwijania umiejętności organizatorskich w tej dziedzinie.

Treści nauczania

1. System obronności Rzeczypospolitej Polskiej:
 - 1) podsystemy obronności państwa,
 - 2) powinności obronne władz samorządowych, instytucji i obywateli.
2. Rodzaje sił zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, ich charakterystyka i przeznaczenie.
3. Ochrona cywilna:
 - 1) cel, zadania i organizacja,
 - 2) ochrona ludności, zwierząt, żywności i dóbr materialnych w ramach powszechnej samoobrony,
 - 3) sposoby alarmowania ludności,
 - 4) zachowanie się podczas ewakuacji,
 - 5) znaki i barwy bezpieczeństwa.
4. Wybrane problemy międzynarodowego prawa humanitarnego dotyczące ochrony ludności i dóbr kultury.
5. Zagrożenia czasu pokoju, ich źródła, przeciwdziałanie ich powstawaniu, zasady postępowania w przypadku ich wystąpienia i po ich ustąpieniu:
 - 1) zagrożenia biologiczne i chemiczne,
 - 2) zagrożenia radiacyjne,
 - 3) zagrożenia powodziowe i zatopienia,
 - 4) zagrożenia pożarowe, postępowanie się pod ręcznym sprzętem przeciwpożarowym,

5) zagrożenia ekologiczne, ze szczególnym uwzględnieniem zagrożeń lokalnych.

6. Zagrożenia czasu wojny:

- 1) formy i rodzaje walki zbrojnej,
- 2) podstawowe środki rażenia współczesnych sił zbrojnych,
- 3) obrona przed środkami walki.

7. Psychologiczne skutki sytuacji kryzysowych i sposoby radzenia sobie z nimi:

- 1) stres i jego wpływ na zachowanie ludzi,
- 2) zjawisko paniki, przeciwdziałanie mu i sposoby postępowania w sytuacjach kryzysowych.

8. Pierwsza pomoc w nagłych wypadkach:

- 1) ocena sytuacji w miejscu wypadku,
- 2) zabezpieczenie miejsca wypadku,
- 3) ocena stanu poszkodowanego i kontrola jego funkcji życiowych,
- 4) udzielanie pierwszej pomocy w przypadku oparzeń, złamań i zwichnięć, krwotoków, duszenia się ciałem obcym, utraty przytomności, utraty oddechu, zatrzymania krążenia, wstrząsu porażowego.

9. Rola jednostki w kształtowaniu bezpieczeństwa własnego i społecznego:

- 1) predyspozycje osobowościowe, otoczenie społeczne jako czynniki ryzyka stania się ofiarą przestępstwa,
- 2) sytuacje kryminogenne, umiejętność ich unikania,
- 3) zjawiska patologiczne występujące wśród dzieci i młodzieży,
- 4) prospołeczne zachowania w kształtowaniu bezpieczeństwa.

10. Służba wojskowa:

- 1) ogólny charakter służby i jej prawne uregulowania,
- 2) podstawowe uzbrojenie i wyposażenie żołnierza,
- 3) podstawy żołnierskiego zachowania.

11. Terenoznawstwo:

- 1) zasady orientowania się w terenie,
- 2) posługiwanie się mapą,
- 3) marsz na azymut,
- 4) sporządzanie szkicu.

12. Podstawy planowania i organizowania działań:

- 1) sporządzanie planu,
- 2) stawianie zadań do wykonania,
- 3) opracowanie i przedstawienie meldunku sytuacyjnego.

13. Strzelectwo sportowe lub bieg na orientację.

Osiągnięcia

1. Rozróżnianie podsystemów (struktur) obronności kraju, rozumienie ich roli oraz form spełniania powinności obronnych przez organy władzy i obywateli.
2. Znajomość zasad postępowania w przypadku wystąpienia zagrożenia.
3. Umiejętność udzielania pierwszej pomocy poszkodowanym w różnych stanach zagrażających życiu i zdrowiu człowieka.
4. Umiejętność posługiwania się podręcznym sprzętem gaśniczym.
5. Orientowanie się w terenie według mapy i bez mapy.
6. Znajomość zasad planowania i organizowania działań.

ETYKA²⁾**Cele edukacyjne**

1. Rozwijanie wrażliwości moralnej.
2. Kształtowanie rozpoznawania wartości moralnych oraz zdolności odróżniania dobra od zła.
3. Dokonywanie trafnej oceny moralnej podejmowanych działań w życiu osobistym, w grupie, szkole, społeczności lokalnej.
4. Przyjmowanie odpowiedzialności za słowa i czyny.
5. Podjęcie samokontroli i pracy nad sobą.

Zadania szkoły

1. Uświadamianie istotnego znaczenia zasad i wartości moralnych w rozwoju osobowym człowieka, w kształtowaniu wzajemnych stosunków między ludźmi oraz w życiu publicznym.
2. Kształtowanie rozumienia własnej indywidualności i chronienia osobowej tożsamości przed zagnieceniem w kulturze masowej.
3. Uświadamianie znaczenia samokontroli i konieczności pracy nad sobą dla osobowego rozwoju.
4. Pomoc w kształtowaniu więzi z rodziną, ojczyzną i kulturą na gruncie przyjmowanych wartości.
5. Pomoc w kształtowaniu relacji z otoczeniem opartych o właściwą hierarchię wartości. Tworzenie warunków do refleksji nad przykładami naruszania norm i wartości demokratycznych w życiu publicznym.

Treści nauczania

1. Etyka a pozostałe dyscypliny filozoficzne i nauki szczegółowe. Moralność, etos, prawo, obyczaje i styl życia.

²⁾ Nauczanie religii jest realizowane zgodnie z odrębnymi przepisami.

2. Ogólnofilozoficzne założenia etyki. Kwestie metaetyczne. Etyki religijne i świeckie.
3. Teorie i szkoły etyczne. Koncepcje etyczne w nurcie filozofii klasycznej.
4. Człowiek jako osoba i jego działanie. Etyczna analiza aktywności ludzkiej. Motywy podejmowanych decyzji.
5. Cel i sens ludzkiej egzystencji. Hierarchie celów. Szczęście w życiu ludzkim. Rozwój moralny i duchowy człowieka jako osoby. Rola oddziaływań wychowawczych.
6. Dobro moralne i wartości moralne. Hierarchia wartości. Wartości autoteliczne i instrumentalne. Konflikt wartości. Wartości wybierane i realizowane.
7. Prawo moralne, imperatyw moralny, w tym prawo naturalne. Dekalog jako podstawa życia moralnego. Problem relatywizmu moralnego i sposoby jego przewyżczenia. Nienaruszalne prawa istoty ludzkiej.
8. Wymiar moralny życia człowieka. Zdolność rozpoznawania wartości i powszechne dążenie do dobra. Świadomość moralna. Rola sumienia w prawidłowym rozwoju wewnętrznym. Sądy i oceny moralne. Przykłady patologii w zakresie świadomości moralnej. Problem manipulacji. Obecność dobra i zła we współczesnej kulturze.
9. Sprawności moralne. Samowychowanie.
10. Przykłady współczesnych przejawów kryzysu moralnego i dylematów w zakresie wyborów moralnych oraz sposoby ich rozwiązywania na gruncie etyki chrześcijańskiej oraz innych koncepcji etycznych.
11. Moralne aspekty pracy i różnych dziedzin życia publicznego. Etyki zawodowe. Przykłady kodeksów etycznych. Korupcja jako negatywne zjawisko naruszające kodeksy etyczne. Zagadnienie wszechstronnego i zrównoważonego rozwoju. Moralny wymiar stosunku człowieka do świata przyrody.
12. Etyczny wymiar życia szkolnego. Umiejętność życia z innymi i dla innych. Uczciwość. Problem „ściągnięcia”. Wartości szczególnie cenione w życiu szkolnym.

Osiągnięcia

1. Znajomość podstawowych pojęć i koncepcji etycznych.
2. Umiejętność dokonywania etycznej analizy i oceny działań i decyzji własnych i innych.
3. Znajomość podstawowych zasad i wartości etycznych w najważniejszych dziedzinach życia publicznego.
4. Umiejętność dokonywania wyborów moralnych i podejmowania decyzji w świetle wartości moralnych i tworzenia hierarchii wartości.
5. Umiejętność lepszego poznania siebie i rozwijania własnej tożsamości.

**JĘZYK MNIejszości NARODOWEJ LUB ETNICZNEJ
ORAZ JĘZYK REGIONALNY — JĘZYK KASZUBSKI**

Przedmiot jest realizowany w szkołach (oddziałach) z nauczaniem języka mniejszości narodowych lub etnicznych, lub społeczności postępującej się językiem regionalnym — językiem kaszubskim, zgodnie z odrębnymi przepisami.

Cele edukacyjne

1. Budowanie tożsamości osobowej, narodowej, etnicznej oraz zadomowienie w tradycji kultury europejskiej.
2. Rozwijanie świadomego, krytycznego odbioru dzieł kultury (także masowej) oraz samodzielnego poznawania różnych obszarów humanistyki.
3. Dorastanie do poczucia odpowiedzialności za własny rozwój, samodzielne decyzje dotyczące kierunku dalszego kształcenia (wyboru kierunku studiów czy wyboru zawodu).
4. Rozwijanie kompetencji komunikacyjnych w różnych sytuacjach, a poprzez to osiągnięcie dojrzałości do życia w rodzinie, w społeczeństwie, w państwie obywatelskim.
5. Rozwijanie postaw tolerancji i eliminowanie postaw ksenofobicznych.

Zadania szkoły

1. Wprowadzenie ucznia w dziedzictwo literackie i kulturowe; pogłębianie rozumienia tradycji narodowej i europejskiej, rozpoznawanie jej obecności we współczesnej kulturze; rozwijanie świadomości historyczno-literackiej i chronologicznego porządkowania wiedzy.
2. Przybliżanie problematyki i zjawisk artystycznych w literaturze i innych dziedzinach kultury.
3. Interpretacja dzieł — w kontekście historycznym i aksjologicznym; rozpoznawanie wartości w dziełach literatury i kultury oraz ich hierarchizacja.
4. Opisanie systemu języka jako narzędzia komunikacji; ukazanie jego rozwoju, zróżnicowania, bogactwa znaczeń i środków ekspresji; różnorodności użycia w sytuacjach komunikacyjnych zgodnie z zasadami etyki mówienia.
5. Omawianie roli mediów w komunikacji społecznej oraz analizowanie form przekazu radia, telewizji, Internetu, prasy; przygotowanie uczniów do ich krytycznego odbioru.
6. Zapoznanie z zasadami pracy umysłowej jako przygotowanie do egzaminu maturalnego, do studiów wyższych i kształcenia ustawicznego.

Treści nauczania

1. Język jako zjawisko semiotyczne:
 - 1) znak językowy,
 - 2) podstawowe funkcje znaku językowego: komunikowanie, ekspresja, impresja; funkcja poetycka,
 - 3) język — mowa — pismo.

2. Budowa języka:
 - 1) brzmieniowa warstwa języka i wypowiedzi,
 - 2) sposoby poszerzania leksyki (zapożyczenia, neologizmy, związki frazeologiczne),
 - 3) budowa wypowiedzi (zdań),
 - 4) sposoby opisu i jego językowa wykładnia,
 - 5) spójność tekstu.
3. Retoryka — werbalne i niewerbalne środki komunikacji.
4. Wypowiedź językowa:
 - 1) wartościowanie wypowiedzi: poprawność — niepoprawność,
 - 2) cechy charakterystyczne pisanej i mówionej odmiany języka,
 - 3) cechy charakterystyczne wypowiedzi monologicznej i dialogowej,
 - 4) język reklamy,
 - 5) cechy charakterystyczne komiksu.
5. Język — dzieje — społeczeństwo:
 - 1) pochodzenie języka ojczystego mniejszości narodowych i grup etnicznych,
 - 2) społeczne odmiany języka: dialekt, gwara, żargon, odmiany pokoleniowe.
6. Style:
 - 1) style funkcjonalne,
 - 2) stosowność stylowa wypowiedzi,
 - 3) języki fachowe, terminologia specjalistyczna.
7. Ogólne pojęcia kultury:
 - 1) dzieło literackie i jego wyróżniki,
 - 2) społeczne środki przekazu (prasa, radio, telewizja),
 - 3) uczestnictwo w kulturze: twórcy i odbiorcy,
 - 4) kultura masowa.
8. Tradycje literackie:
 - 1) źródła tradycji literackiej,
 - 2) konteksty biblijne i antyczne,
 - 3) kontynuacje i nawiązania.
9. Tematy, motywy, wątki:
 - 1) miłość, dom, rodzina, śmierć, droga, wędrówka, pielgrzymka,
 - 2) natura a cywilizacja; motywy religijne w kulturze.
10. Proces historyczno-literacki:
 - 1) gatunki i rodzaje literackie,
 - 2) konteksty utworu, w szczególności historyczne i biograficzne,
 - 3) prąd artystyczny,
 - 4) epoka, następstwo epok.

11. Wartości, kategorie estetyczne i filozoficzne:

- 1) piękno, dobro, prawda,
- 2) komizm, humor, ironia, tragizm, patos,
- 3) sacrum i profanum,
- 4) wolność, odpowiedzialność, tolerancja,
- 5) ojczyzna, mała ojczyzna,
- 6) naród a społeczeństwo.

Osiągnięcia

1. Odbiór dzieł sztuki na poziomie podstawowym:

- 1) w wymiarze interpretacyjnym:
 - a) wyraziste czytanie utworów literackich z zrozumieniem sensu, z troską o estetykę czytania, właściwą dykcję, akcent, intonację,
 - b) recytacja z pamięci wybranych tekstów poetyckich,
 - c) stosowanie podstawowych pojęć z poetyki w analizie utworów literackich; pojmowanie działań analitycznych jako podstawy interpretacji; umiejętność przywołania właściwego kontekstu,
- 2) w wymiarze historycznym:
 - a) rozpoznawanie stylów w sztuce (zwłaszcza romańskiego, gotyckiego, renesansowego, barokowego, secesyjnego),
 - b) wyjaśnianie powiązań czytanych utworów z historią,
 - c) dostrzeganie wartości charakterystycznych dla różnych epok,
- 3) w wymiarze aksjologiczno-egzystencjalnym: odróżnianie spontanicznych i osobistych przeżyć literackich od ponadindywidualnych, utrwalonych w tradycji.

2. Słuchanie i mówienie na poziomie podstawowym:

- 1) sprawne i świadome posługiwanie się językiem ojczystym lub etnicznym,
- 2) wypowiedzianie się ze świadomością intencji,
- 3) rozpoznawanie aktów mowy i ich intencji (odróżnianie prośby od rozkazu, pytania od żądania),
- 4) poprawne formułowanie pytań i odpowiedzi; rozpoznawanie pytań sugestywnych, retorycznych,
- 5) poszerzanie czynnego repertuaru leksykalnego i frazeologicznego w rozmaitych wypowiedziach,
- 6) skuteczne uczestniczenie w dialogu, dyskusji,
- 7) słuchanie wypowiedzi partnerów, słuchanie wykładu z notowaniem.

3. Pisanie i redagowanie tekstów:

- 1) sprawne posługiwanie się językiem ojczystym lub etycznym w odmianie pisanej w zależności od sytuacji komunikacyjnej,

- 2) komponowanie dłuższych, spójnych wypowiedzi; analiza tematu, układanie planów i konspektów; nadawanie tytułów i śródtytułów,
- 3) praca redakcyjna nad tekstem własnym: poprawianie, adiustacja, podział na części składowe (wstęp, rozdziały, paragrafy, akapity), wyróżnienia w tekście,
- 4) przekształcanie tekstu własnego i cudzego; streszczanie, skracanie, rozwijanie, cytowanie,
- 5) prowadzenie korespondencji, stosowanie zwrotów adresatywnych, etykiety językowej; pisanie życiorysu, prośby; wypowiedzianie się w podstawowych (szkolnych) formach gatunkowych: rozprawka, referat.

4. Czytanie:

- 1) odróżnianie cech swoistych i rozumienie funkcji gatunków publicystycznych i popularnonaukowych, tekstów prasowych (informacja, komentarze, artykuły, reportaże, wystąpienia publiczne),
- 2) sprawne czytanie ze zrozumieniem tekstów użytkowych.

5. Samokształcenie na poziomie podstawowym:

- 1) stosowanie psychologicznych zasad i strategii uczenia się,
- 2) systematyzowanie i syntetyzowanie poznanego materiału: scalanie zebranych informacji w problemowe całości,
- 3) korzystanie z różnych rodzajów i technik gromadzenia i przekazywania informacji (dokumentów, leksykonów, encyklopedii, słowników, baz danych, nagrań magnetofonowych i magnetowidowych).

ŚCIEŻKI EDUKACYJNE**EDUKACJA CZYTELNICZA I MEDIALNA**

Cele edukacyjne

1. Przygotowanie się do samokształcenia poprzez umiejętne pozyskiwanie i opracowywanie informacji pochodzących z różnych źródeł, w tym w językach obcych.
2. Rozumienie natury i roli mediów we współczesnej cywilizacji.
3. Zachowanie tożsamości kulturowej wobec globalizacji kultury.
4. Zdobycie umiejętności przekazu i krytycznego odbioru treści komunikatów medialnych.
5. Zachowanie postawy dystansu i krytycyzmu wobec informacji przekazywanych przez media.

Zadania szkoły

1. Wprowadzenie w technologię pracy umysłowej jako przygotowanie do egzaminu maturalnego i studiów wyższych.

2. Rozwijanie wiedzy na temat powszechnie dostępnych zasobów informacyjnych.
3. Stwarzanie warunków dla samodzielnego sporządzenia przez uczniów komunikatów medialnych.
4. Dostarczanie materiałów do krytycznej analizy przekazów informacyjnych (prasa, telewizja, reklama zewnętrzna).

Treści nauczania

1. Tradycyjne i nowoczesne źródła informacji (od książki do przekazów internetowych); najnowsze techniki informacyjne i ich dostępność.
2. Współczesne instytucje wydawnicze i instytucje zajmujące się dystrybucją książek i prasy.
3. Kompetencje czytelnicze niezbędne do odbioru tekstów literackich, naukowych i popularnonaukowych.
4. Globalizacja życia. Cywilizacja informacyjna i kultura mediów. Pojęcie czwartej władzy.
5. Media publiczne i prywatne — zadania i interesy. Rynkowość mediów i jej społeczne skutki. Wpływ mediów na różne aspekty życia człowieka.
6. Zagrożenia dla psychicznego i moralnego rozwoju człowieka płynące z mediów. Różne formy uzależnień medialnych.
7. Warsztat pracy dziennikarza (prasowego, radiowego, telewizyjnego).
8. Warsztat pracy reżysera (filmowego, teatralnego).
9. Wywieranie wpływu na ludzi. Metody i techniki perswazji i manipulacji stosowane w reklamie zewnętrznej, prasowej, radiowej i telewizyjnej.
10. Analiza porównawcza wybranej informacji zaczerpniętej z różnych źródeł (z prasy, audycji telewizyjnych lub radiowych). Kryteria wskazujące na rzetelność i obiektywizm tej informacji.
11. Wybór międzynarodowych i polskich przepisów prawa dotyczących mediów.

Osiągnięcia

1. Umiejętność sprawnego zebrania określonych informacji i wyselekcjonowania przydatnych treści (w tym sporządzenie bibliografii).
2. Postrzeganie roli mediów w szerszym kontekście cywilizacyjno-kulturowym.
3. Dostrzeganie wpływu mediów na życie i zachowanie ludzi oraz całych społeczeństw.
4. Formułowanie ocen, opinii i recenzji wybranych informacji przekazywanych przez media.
5. Samodzielne tworzenie podstawowych komunikatów medialnych z wykorzystaniem modelu warsztatu pracy dziennikarza prasowego oraz radiowego lub telewizyjnego.

EDUKACJA EKOLOGICZNA

Cele edukacyjne

1. Uświadomienie różnorodności sposobów negatywnego i pozytywnego oddziaływania ludzi na środowisko i kształtowanie umiejętności praktycznego ich poznawania.
2. Przyjmowanie postawy odpowiedzialności za obecny i przyszły stan środowiska oraz gotowości do działań na rzecz zrównoważonego rozwoju.

Zadania szkoły

1. Umożliwienie prowadzenia badań w terenie.
2. Tworzenie warunków pozwalających integrować różne dziedziny wiedzy w celu zrozumienia idei zrównoważonego rozwoju.

Treści nauczania

1. Ekonomiczne i społeczne aspekty związków między człowiekiem i jego działalnością a środowiskiem. Wartość środowiska. Korzyści i straty związane z jego eksploatacją. Zasoby odnawialne i nieodnawialne.
2. Współczesny system gospodarki światowej i jego wpływ na degradację zasobów środowiska. Współpraca międzynarodowa jako warunek osiągnięcia zrównoważonego rozwoju.
3. Zagrożenia cywilizacyjne związane z energetyką konwencjonalną i jądrową. Odnawialne źródła energii.
4. Sposoby ochrony różnorodności biologicznej.
5. Intensyfikacja produkcji rolnej i związane z nią zagrożenia. Rolnictwo ekologiczne.
6. Problemy bezpieczeństwa biologicznego, w szczególności inżynieria genetyczna.
7. Problemy polityki ekologicznej państwa.

Osiągnięcia

1. Dostrzeganie zagrożeń dla współczesnej cywilizacji wynikających z nieracjonalnego korzystania z zasobów środowiska i z nierównomiernego poziomu życia w różnych regionach świata.
2. Ocenianie działalności ekologicznych organizacji pozarządowych, ich celów i form działania oraz zgodności z polityką ekologiczną państwa.
3. Podejmowanie racjonalnych działań służących poprawie stanu środowiska w skali lokalnej, regionalnej, krajowej i globalnej.

EDUKACJA EUROPEJSKA

Cele edukacyjne

1. Poznanie założeń, celów i historii Unii Europejskiej na tle procesów integracyjnych współczesnego świata.

- Umiejętność postrzegania integracji europejskiej w kontekście przemian geopolitycznych współczesnego świata oraz szans rozwojowych Polski.
- Umiejętność określania wzajemnej zależności między podstawami tożsamości i suwerenności polskiej oraz podstawami wspólnotowymi Unii Europejskiej.
- Rozumienie kontekstu europejskiego aktualnych wydarzeń społecznych, kulturalnych, gospodarczych i politycznych w Polsce i Europie.
- Przygotowanie do aktywnego uczestnictwa w życiu publicznym Polski i Unii Europejskiej (z korzyścią dla dobra kraju i jedności europejskiej).
- Jednolity europejski rynek pracy i jego dostępność dla obywateli polskich. Mobilność pracowników. Europejskie problemy społeczne i sposoby ich rozwiązywania.
- Droga krajów członkowskich do Unii Gospodarczej i Walutowej.
- Bezpieczeństwo europejskie w wymiarze międzynarodowym i wewnętrznym. Bezpieczeństwo Polski w ramach Unii Europejskiej i w NATO.
- Prawa i obowiązki obywatelskie, obywatelstwo europejskie, obywatelski wymiar procesu integracji europejskiej.
- Europa wartości. Duchowy wymiar Europy — edukacja, kultura. Rola edukacji jako czynnika wyrównywania szans polskiej młodzieży w Europie. Możliwości współpracy.

Zadania szkoły

- Budzenie zainteresowania sprawami dotyczącymi integracji europejskiej, działaniami Rządu w tym zakresie oraz skutkami integracji dla każdego mieszkańca Polski.
- Ułatwienie rozumienia głównych zasad funkcjonowania Unii Europejskiej.
- Stopniowe przygotowanie ucznia do samodzielności w zdobywaniu informacji na temat Unii Europejskiej, w tym w językach obcych.
- Wskazywanie konkretnych form i możliwości współpracy młodzieży oraz uczestnictwa w życiu publicznym zjednoczonej Europy.
- Rola i zasady działania samorządów terytorialnych w Unii Europejskiej. Współpraca polskich samorządów z odpowiednikami w Unii Europejskiej. Euroregiony.
- Miejsce Polski w organizacjach europejskich, w tym w Radzie Europy.
- Polska i jej sąsiedzi. Polska w regionie Europy Środkowej i Bałtyku. Polska i Europa Wschodnia.
- Polska i Unia Europejska a kraje trzecie.
- Różnorodność kulturowa i językowa w Unii Europejskiej.

Treści nauczania

- Proces integracji europejskiej w perspektywie historycznej: czynniki integrujące i dezintegrujące. Polska i Polacy w budowaniu jednoczącej się Europy.
- Droga państw europejskich, w tym Polski, do Unii Europejskiej. System, procedury i pola negocjacji. Kalendarium rozszerzenia. Cele integracji Polski z Unią Europejską.
- Stosunek Unii Europejskiej oraz społeczeństw krajów członkowskich, w tym społeczeństwa polskiego, do dalszego rozszerzania Unii Europejskiej. Różne opcje obecne w polityce i opinii publicznej krajów członkowskich. Katalog nadziei i obaw. Wyobrażenie roli i miejsca Polski i Polaków w zjednoczonej Europie. Kwestia standardów unijnych.
- Kierunki integracji. Trzy filary procesu zjednoczenia. Różne koncepcje wizji przyszłej zjednoczonej Europy.
- Ewolucja prawa Unii Europejskiej. Kwestia konstytucji Unii Europejskiej. Wzajemne relacje między prawem Unii Europejskiej i prawem krajowym.
- Ewolucja instytucji Unii Europejskiej. Procedury podejmowania decyzji.
- Gospodarka Unii Europejskiej. Polska w perspektywie polityk wspólnotowych w dziedzinie gospodarczej, w tym w szczególności wspólnej polityki rolnej. Fundusze strukturalne.

Osiągnięcia

- Znajomość historii, celów i zasad działania głównych instytucji oraz podstaw prawa Unii Europejskiej.
- Znajomość praw i obowiązków obywateli i kraju z punktu widzenia wymogów integracyjnych.
- Znajomość istniejących źródeł informacji na temat Unii Europejskiej oraz umiejętność korzystania z nich.
- Umiejętność samodzielnego gromadzenia, analizowania i interpretowania informacji na określony temat dotyczący Unii Europejskiej.
- Znajomość mechanizmów współpracy i komunikowania się, w tym w językach obcych, oraz umiejętność tworzenia odpowiednich projektów umożliwiających tę współpracę.
- Znajomość zasad i form współpracy Polski w regionie, ze szczególnym uwzględnieniem państw sąsiadujących.
- Rozumienie pojęcia wielokulturowości i wielojęzyczności.
- Znajomość możliwości i podstawowych zasad korzystania z funduszy strukturalnych.
- Umiejętność wykorzystywania Europejskiego Portflio Językowego i EUROPASS.

EDUKACJA FILOZOFICZNA**Cele edukacyjne**

1. Kształcenie umiejętności krytycznego myślenia, uczestnictwa w dialogu, w tym prezentacji własnego stanowiska i jego obrony.
2. Uświadomienie specyfiki zagadnień filozoficznych; ich genezy, rozwoju i roli w kulturze.
3. Uzyskiwanie samowiedzy poprzez uświadamianie zagadnień egzystencjalnie i moralnie doniosłych.

Zadania szkoły

1. Ukazanie wkładu myśli filozoficznej w kulturę europejską i polską.
2. Przekazanie podstawowych informacji na temat pojęć, problemów, kierunków i szkół filozoficznych.
3. Umożliwienie uczniom obcowania z tekstem filozoficznym.

Treści nauczania

1. Elementy logiki ogólnej i retoryki. Stawianie pytań, definiowanie, klasyfikowanie, tworzenie typologii i argumentowanie. Dyskusja.
2. Narodziny filozofii: pierwsze pytania filozoficzne postawione w starożytnej Grecji.
3. Filozofia a inne dziedziny kultury. Filozofia a nauka, religia, sztuka, światopogląd, ideologia.
4. Wybrane koncepcje filozoficzne:
 - 1) na przykładzie osiągnięć wybitnych filozofów starożytnych, średniowiecznych i nowożytnych (Sokrates, Platon, Arystoteles, Epikur, Seneka lub Marek Aureliusz, Św. Augustyn, Św. Tomasz z Akwinu, Kartezjusz, D. Hume, I. Kant, G. W. F. Hegel, A. Schopenhauer),
 - 2) w oparciu o informacje na temat współczesnych kierunków i szkół filozoficznych (filozofia analityczna, fenomenologia, egzystencjalizm, filozofia dialogu, neotomizm, personalizm).
5. Główne pojęcia i problemy podstawowych dyscyplin filozoficznych.
6. Elementy teorii rzeczywistości. Spory ontologiczne: idealizm—realizm, materializm—spirytualizm, determinizm—interdeterminizm, teizm—ateizm.
7. Elementy antropologii filozoficznej i aksjologii. Człowiek jako byt osobowy. Główne koncepcje człowieka. Naturalne i kulturowe środowisko człowieka. Człowiek w relacji z drugim człowiekiem i ze wspólnotami. Człowiek wobec wartości. Dobro i piękno.
8. Elementy teorii poznania. Problem źródeł i granic (przedmiotu) poznania. Klasyczna koncepcja prawdy.

Osiągnięcia

1. Umiejętność formułowania podstawowych pytań filozoficznych.
2. Umiejętność definiowania, klasyfikowania, tworzenia typologii, argumentowania oraz prowadzenia dyskusji.
3. Umiejętność dokonywania analizy tekstów filozoficznych w aspekcie zawartych w nich problemów.
4. Dostrzeganie zagadnień filozoficznych w nauce, sztuce i religii.

EDUKACJA PROZDROWOTNA**Cele edukacyjne**

1. Pogłębienie wiedzy o realizacji zachowań prozdrowotnych w ochronie, utrzymaniu i poprawie zdrowia jednostki oraz bezpieczeństwa i zdrowia publicznego.
2. Rozwijanie umiejętności życiowych sprzyjających rozwojowi fizycznemu, psychicznemu, społecznemu i duchowemu.
3. Kształtowanie aktywnej i odpowiedzialnej postawy wobec zdrowia i bezpieczeństwa własnego oraz innych ludzi.
4. Rozbudzanie potrzeby działania na rzecz tworzenia zdrowego środowiska.

Zadania szkoły

1. Zwiększanie zainteresowania uczniów sprawami zdrowia i przekazywanie im rzetelnej wiedzy o różnych jego aspektach (zdrowie fizyczne, psychiczne, społeczne i duchowe) oraz czynnikach sprzyjających zdrowiu i bezpieczeństwu. Wskazywanie najczęstszych zagrożeń dla zdrowia i bezpieczeństwa oraz możliwości ich eliminowania.
2. Tworzenie w szkole środowiska umożliwiającego uczniom praktykowanie prozdrowotnego stylu życia, wzmacnianie poczucia własnej wartości, wiary w siebie i swoje możliwości oraz udzielanie uczniom wsparcia w sytuacjach trudnych (wskazywanie osób, instytucji i organizacji wspierających w przypadku, między innymi, uzależnienia, przemocy w rodzinie i środowisku).
3. Rozwijanie współpracy z rodzicami i społecznością lokalną w zakresie edukacji prozdrowotnej i rozwiązywania problemów zdrowotnych uczniów.

Treści nauczania

1. Styl życia i jego związek ze zdrowiem i chorobą. Koncepcja i cele promocji zdrowia. Zdrowie jako wartość dla człowieka i społeczeństwa.
2. Pielęgnacja ciała i urody. Dbłość o utrzymanie odpowiedniej masy ciała, sylwetki, dobrej sprawności i wydolności fizycznej. Chronienie się przed zanieczyszczeniami środowiska.

3. Praca i wypoczynek, aktywne spędzanie czasu wolnego. Aktywność ruchowa, zabawa i poczucie humoru a zdrowie.
4. Identyfikowanie i podejmowanie ryzyka. Zachowania bezpieczne w codziennym życiu. Troska o bezpieczeństwo innych.
5. Zasady racjonalnego żywienia w różnych okresach życia. Żywienie a samopoczucie i zdolność do pracy oraz zapobieganie chorobom. Skutki niewłaściwego odchudzania się i stosowania diet eliminacyjnych. Wybór sprzyjających zdrowiu produktów spożywczych i ich przechowywanie. Prawa konsumenta żywności.
6. Korzystanie z pomocy medycznej, psychologicznej i innych form wsparcia. Znaczenie profilaktycznych badań medycznych. Zachowanie się w chorobie, zagrożenia chorobą innych i ze strony innych. Postawy wobec osób przewlekle chorych, niepełnosprawnych i osób starszych.
7. Uwarunkowania podaży i popytu na substancje psychoaktywne. Rodzaje tych substancji i ich wpływ na organizm, psychikę oraz rozwój społeczny i duchowy człowieka. Przepisy prawa dotyczące używania substancji psychoaktywnych. Formy i instytucje pomocy dla osób eksperymentujących i uzależnionych.
8. Osobowe i społeczne umiejętności życiowe niezbędne dla ochrony, poprawy i utrzymania zdrowia.

Osiągnięcia

1. Znajomość głównych czynników sprzyjających i zagrażających zdrowiu oraz bezpieczeństwu człowieka, jak również podstawowych zasad profilaktyki najczęstszych zaburzeń i chorób. Realizowanie wartości związanych ze zdrowiem.
2. Umiejętność korzystania z pomocy medycznej i psychologicznej, radzenie sobie w sytuacjach trudnych oraz umiejętność wspierania innych.
3. Umiejętność porozumiewania się i utrzymywania dobrych relacji z innymi ludźmi oraz funkcjonowania i współpracy w grupie, radzenia sobie z presją środowiska.
4. Świadome dążenie do ochrony, utrzymania i poprawy zdrowia własnego oraz osób, wśród których uczeń żyje.

EDUKACJA REGIONALNA — DZIEDZICTWO KULTUROWE W REGIONIE

Cele edukacyjne

1. Poznawanie własnego regionu, w tym jego dziedzictwa kulturowego, jako części Polski i Europy.
2. Pogłębianie więzi ze swoim środowiskiem, regionem, krajem.
3. Kształtowanie tożsamości regionalnej w kontekście wartości narodowych i europejskich.

4. Przygotowanie do dojrzałego życia w strukturach regionalnych, narodowych, państwowych i europejskich.
5. Rozwijanie szacunku wobec innych wspólnot regionalnych, etnicznych i narodowych.

Zadania szkoły

1. Umożliwienie zdobywania wszechstronnej wiedzy o własnym regionie.
2. Tworzenie sytuacji wyzwających w uczniach twórczość, wzbogacających dorobek dziedzictwa kulturowego.
3. Ułatwienie dostrzegania znaczenia wartości własnego regionu i kraju w życiu osobistym.
4. Przygotowanie i wprowadzenie do roli aktywnego, odpowiedzialnego współgospodarza regionu i kraju oraz uczestnika życia wspólnoty europejskiej.

Treści nauczania

1. Dzieje regionu na tle historii Polski i Europy.
2. Specyfika przyrodnicza, społeczna, ekonomiczna, kulturowa regionu w relacji z innymi regionami Polski i Europy.
3. Przeszłość regionu, jego dziedzictwo kulturowe jako podstawa rozumienia współczesności regionu.
4. Perspektywy i szanse rozwoju regionu we współpracy krajowej i międzynarodowej.
5. Promocja regionu w kraju i za granicą.

Osiągnięcia

1. Zdobycie wieloaspektowej wiedzy o regionie, w tym o jego dziedzictwie kulturowym, na tle Polski i Europy.
2. Dostrzeganie znaczenia wartości regionu w życiu osobistym, wspólnotowym i społecznym.
3. Całościowe postrzeganie regionu jako miejsca życia, aktywności i szeroko rozumianej twórczości.
4. Świadomy udział w życiu kulturowym, społecznym, gospodarczym i politycznym środowiska lokalnego.
5. Pielęgnowanie i pomnażanie regionalnego i narodowego dziedzictwa kulturowego.
6. Umiejętności prezentowania i promowania regionu w kraju i za granicą.
7. Dostrzeganie wartości kultury narodowej w jej różnorodności regionalnej na tle kultur innych wspólnot etnicznych i narodowych.
8. Ukształtowanie postawy solidarności narodowej i otwartości na inne wspólnoty oraz kultury.

WYCHOWANIE DO ŻYCIA W RODZINIE³⁾**Cele edukacyjne**

1. Rozwijanie umiejętności rozwiązywania problemów związanych z okresem dojrzewania, dorastania i wyborem drogi życiowej.
2. Pogłębianie wiedzy związanej z funkcjami rodziny, miłością, przyjaźnią, pełnieniem ról małżeńskich i rodzicielskich, seksualnością człowieka i prokreacją.
3. Przyjęcie pozytywnej postawy wobec życia ludzkiego, osób niepełnosprawnych i chorych.
4. Kształtowanie postaw prozdrowotnych, prospołecznych i prorodzinnych.
5. Uzyskanie przez uczniów lepszego rozumienia siebie i najbliższego otoczenia.

Zadania szkoły

1. Wspieranie wychowawczej roli rodziny. Integrowanie działań szkoły i rodziców.
2. Pomoc w kształtowaniu pozytywnego stosunku do płciowości. Odniesienie płciowości do wartości i pojęć takich jak: poszanowanie życia, miłość, małżeństwo, rodzina, przyjaźń, akceptacja i szacunek w relacjach międzyludzkich.
3. Pomoc w osiągnięciu dojrzałości psychoseksualnej.
4. Uświadomienie roli rodziny w życiu człowieka. Promowanie trwałych związków, których podstawą jest więź emocjonalna, efektywne sposoby komunikowania się, wzajemne zrozumienie.
5. Przekazywanie rzetelnej, dostosowanej do poziomu rozwoju ucznia, wiedzy na temat zmian biologicznych, psychicznych i społecznych w różnych fazach rozwoju człowieka.

Treści nauczania

1. Tożsamość i wielowymiarowość człowieka. Poczucie sensu życia.
2. Komunikacja interpersonalna, asertywność, techniki negocjacji, empatia.
3. Tolerancja wobec odmienności kulturowych, etnicznych, religijnych, seksualnych.
4. Rozwój psychoseksualny człowieka w kolejnych fazach życia.

³⁾ Sposób nauczania szkolnego i zakres treści zajęć edukacyjnych „Wychowanie do życia w rodzinie” określa rozporządzenie ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania, wydane na podstawie art. 4 ust. 3 ustawy z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży (Dz. U. Nr 17, poz. 78, z 1995 r. Nr 66, poz. 334, z 1996 r. Nr 139, poz. 646, z 1997 r. Nr 141, poz. 943 i Nr 157, poz. 1040, z 1999 r. Nr 5, poz. 32 oraz z 2001 r. Nr 154, poz. 1792).

5. Dojrzewanie: rozumienie i akceptacja kryteriów dojrzałości biologicznej, psychicznej i społecznej. Problemy okresu dojrzewania i sposoby radzenia sobie z nimi.
6. Wartości i pojęcia związane z płciowością człowieka: męskość, kobiecość, miłość, rodzina, rodzicielstwo. Znaczenie odpowiedzialności w przeżywaniu własnej płciowości i budowaniu emocjonalnych więzi. Role kobiet i mężczyzn a panujące stereotypy.
7. Inicjacja seksualna, jej uwarunkowania i następstwa. Argumenty biomedyczne, psychologiczne i moralne za opóźnieniem wieku inicjacji seksualnej.
8. Istota seksualności człowieka i jej aspekty. Integracja seksualna.
9. Komplementarność płci — wzajemne dopełnianie się płci w sferach fizycznej, psychicznej, emocjonalnej i społecznej. Rozumienie, akceptacja i szacunek dla osób płci odmiennych.
10. Istota, rodzaje i etapy rozwoju miłości. Różnice w przeżywaniu miłości.
11. Metody rozpoznawania płodności.
12. Metody i środki antykoncepcji. Sposoby ich działania i zasady doboru.
13. Choroby przenoszone drogą płciową i zapobieganie im. AIDS: profilaktyka, aspekt społeczny i etyczny, chory na AIDS w rodzinie.
14. Trudności w osiągnięciu tożsamości płciowej, możliwości pomocy.
15. Normy zachowań seksualnych. Przemoc i przestępstwa seksualne; możliwości zapobiegania, sposoby obrony. Informacja o ośrodkach pomocy psychologicznej, medycznej i prawnej.
16. Przygotowanie do małżeństwa. Problemy wierności, zaufania i dialogu.
17. Małżeństwo — jego fazy; trudności i konflikty oraz sposoby ich rozwiązywania; wartość małżeństwa. Macierzyństwo i ojcostwo. Przygotowanie do ról rodzicielskich. Adopcja. Bezdzietność.
18. Przebieg i higiena ciąży. Rozwój prenatalny dziecka. Szkoła rodzenia, poród i naturalne karmienie. Rola rodziców w okresie oczekiwania na narodziny dziecka, w czasie porodu i po narodzinach.
19. Funkcje rodziny, ze szczególnym uwzględnieniem wychowania dzieci w rodzinie. Znaczenie prawidłowych postaw rodzicielskich dla rozwoju dziecka. Samotne rodzicielstwo.
20. Nieplanowana ciąża; sposoby szukania pomocy w sytuacjach trudnych.
21. Aborcja jako zagrożenie dla zdrowia psychicznego i fizycznego — aspekty: prawny, medyczny i etyczny.
22. Konflikty w rodzinie i ich przyczyny. Sposoby rozwiązywania konfliktów.

23. Przemoc w rodzinie. Wykorzystywanie seksualne. Profilaktyka. Możliwości uzyskiwania pomocy.
24. Zagrożenia życia społecznego: alkoholizm, narkomania, agresja, sekty, pornografia.
25. Prawodawstwo dotyczące rodziny. Zawarcie małżeństwa, separacja, rozwód. Prawa i obowiązki małżonków i rodziców, prawa dziecka. Obowiązki państwa wobec rodziny.
26. Człowiek wobec niepełnosprawności, starości, choroby, umierania i śmierci, w tym w aspekcie życia rodzinnego.
27. Poradnictwo młodzieżowe i rodzinne w Polsce.
2. Wskazywanie korespondencji różnych sztuk, interpretacje porównawcze.
3. Pomoc w samodzielnym poznawaniu różnych dziedzin humanistyki.
4. Uczenie syntetyzowania i porządkowania poznawczego materiału według dyscyplin naukowych — językoznawstwa i literaturoznawstwa.
5. Rozwijanie twórczych uzdolnień ucznia — artystycznych lub naukowych — poprzez jego własną twórczość (pisarską, filmową albo drobne prace krytyczne i badawcze).
6. Wprowadzenie w technologię pracy umysłowej jako przygotowanie do egzaminu maturalnego i studiów wyższych.

Osiągnięcia

1. Umiejętność podejmowania odpowiedzialnych decyzji dotyczących wyboru drogi życiowej, małżeństwa i rodziny.
2. Umiejętność świadomego kreowania własnej osobowości.
3. Przygotowanie, na podstawie wiedzy i wykształconych umiejętności, do poszanowania godności życia ludzkiego i dojrzałego funkcjonowania w rodzinie.
4. Znajomość podstawowych zasad postępowania w sferze ludzkiej płciowości i płodności.
5. Umiejętność poszukiwania i udzielania odpowiedzi na pytania: Kim jest człowiek? Jakie są jego cele i zadania życiowe? Jaki jest sens życia?

KSZTAŁCENIE W ZAKRESIE ROZSZERZONYM

PRZEDMIOTY

JĘZYK POLSKI

Cele edukacyjne

1. Osiągnięcie przez uczniów dojrzałości emocjonalnej i moralnej.
2. Kształtowanie tożsamości osobowej, narodowej i kulturowej.
3. Zdobywanie dojrzałości intelektualnej przejawiającej się w świadomym korzystaniu z wiedzy językowej w aktach komunikacyjnych oraz z wiedzy o literaturze i kulturze w interpretacji dzieł literackich i w odbiorze tekstów kultury.
4. Pogłębianie samopoznania, odkrywanie i rozwój własnych zainteresowań i możliwości, rozumienie podstawowych metod poznawania i badania rzeczywistości.

Zadania szkoły

1. Pomoc w rozwijaniu sztuki interpretacji w rozszerzonych kontekstach historyczno-literackich, teoretyczno-literackich, filozoficznych.

Treści nauczania

1. Język jako zjawisko semiotyczne:
 - 1) językowy obraz świata,
 - 2) kompetencja językowa i komunikacyjna,
 - 3) model komunikacji językowej.
2. Budowa języka:
 - 1) polszczyzna a inne języki; relacje historyczne i typologiczne,
 - 2) przekład i tłumaczenie.
3. Wypowiedź językowa:
 - 1) intencje komunikacyjne (ilokucja),
 - 2) performatywna (stanowiąca) funkcja wypowiedzi (ślubowanie, przysięga, teksty prawne),
 - 3) gatunki pisanej i mówionej odmiany języka (esej, felieton, wywiad, kazanie).
4. Retoryczne użycie języka:
 - 1) retoryka jako sztuka perswazji,
 - 2) retoryczna organizacja tekstu; okres retoryczny,
 - 3) podstawowe chwytły erystyczne.
5. Miejsce języka w społeczeństwie:
 - 1) kontakty międzyjęzykowe, zapożyczenia,
 - 2) społeczeństwa jedno- i wielojęzyczne.
6. Stylowe odmiany języka:
 - 1) stylizacja biblijna,
 - 2) środki stylistyczne a figury retoryczne,
 - 3) rodzaje środków stylistycznych (w różnych odmianach języka),
 - 4) swoistość wypowiedzi indywidualnej (idiolekt).
7. Pojęcia kultury:
 - 1) kulturowe konteksty literatury,

- 2) różne formy przekazu utworów literackich: drukowane, ustne, ikoniczne; akustyczne, filmowe, audiowizualne,
 - 3) obiegi kultury: kultura „niska” i kultura „wysoka”.
8. Tradycja literacka:
- 1) dziedzictwo a tradycja literacka,
 - 2) awangarda a postmodernizm,
 - 3) intertekstualność.
9. Proces historyczno-literacki:
- 1) przemiany gatunku,
 - 2) konwencjonalizm, epigonizm, oryginalność,
 - 3) konteksty macierzyste utworu.
10. Tematy, motywy, wątki:
- 1) topos, w szczególności ogrodu, raj, arkadii,
 - 2) motyw artysty jako nauczyciela, kapłana, wieszcz, mędrca, błazna.
11. Wartości, kategorie estetyczne i filozoficzne:
- 1) etyka, estetyka,
 - 2) filozofia a religia; metafizyka, mistyka,
 - 3) nurty filozoficzne związane z omawianą tradycją literacką,
 - 4) wartości uniwersalne.
- Osiągnięcia
1. Słuchanie i mówienie:
 - 1) próby wystąpień publicznych (przemawianie, prowadzenie zebrań, podsumowywanie dyskusji, wygłaszanie referatów, świadome postępowanie się gestykulacją i mimiką),
 - 2) skuteczne polemizowanie — rozpoznawanie manipulacji językowej.
 2. Pisanie i redagowanie tekstów:
 - 1) wypowiedzianie się ze świadomością użycia wyznaczników gatunku: felietonu, eseju, artykułu popularnonaukowego, interpretacji porównawczej,
 - 2) własne próby pisarskie (opowiadanie, tekst poetycki, dziennik, pamiętnik, scenariusz); próby stylizowania tekstów i posługiwania się pastiszem.
 3. Czytanie:
 - 1) czytanie ze zrozumieniem tekstów naukowych; sporządzanie notatek,
 - 2) czytanie ze zrozumieniem tekstów filozoficznych (krótkich fragmentów).
 4. Odbiór dzieł sztuki:
 - 1) stosowanie w analizach utworów literackich pojęć z poetyki historycznej,
 - 2) rozumienie przyjętej metodologii (Czego szukam w interpretacji utworu? Wartości? Odniesień do filozofii i sensu? Odniesień do życia i człowieka? Odniesień do biografii — autora i własnej? Odczytuję znaki i chcę zrozumieć strukturę artystyczną i estetykę dzieła?),
 - 3) wskazywanie cech języka charakterystycznych dla danej epoki literackiej oraz epoki historycznej w czytanych utworach,
 - 4) dostrzeganie związków utworu ze sztuką, kulturą i filozofią epoki; interpretowanie dzieł w konwencjach gatunkowych i w konwencjach prądów artystycznych epoki,
 - 5) rozpoznawanie znaków tradycji w kulturze współczesnej — w literaturze, filmie, teatrze,
 - 6) odnajdywanie intertekstualnych powiązań w czytanych utworach.
5. Samokształcenie:
- 1) sporządzanie przypisów i zestawów bibliograficznych,
 - 2) próby gromadzenia i przekazywania informacji: sporządzanie baz danych, zapisu komputerowego (także internetowego), nagrywania audio i wideo.
- Lektura
1. Literatura polska:

Jan Kochanowski — *Treny*; wybrany dramat romantyczny Juliusza Słowackiego lub Zygmunta Krasińskiego; Henryk Rzewuski — *Pamiętki Soplicy* (wybór); Stanisław Ignacy Witkiewicz — *Szewcy* (fragmenty); Maria Kuncewiczowa — *Cudzoziemka*; Hanna Malewska — *Sir Tomasz More od-mawia*; Wiesław Myśliwski — *Kamień na kamieniu* lub Antoni Libera — *Madame*; wybrany utwór polskich pisarzy emigracyjnych (Andrzeja Bobkowskiego, Witolda Gombrowicza i Józefa Mackiewicza); Włodzimierz Odojewski — *Zasypie wszystko, zawieje*.
 2. Literatura powszechna:

Dante Alighieri — *Boska Komedia* (fragmenty *Piekła*); Franz Kafka — *Proces*; Michaił Bułhakow — *Mistrz i Małgorzata*; Święty Augustyn — *Wyznania* (fragmenty); Platon — *Obrona Sokratesa*.
 3. Zaproponowany przez uczniów i nauczyciela utwór literatury polskiej, europejskiej lub światowej.
- JĘZYK OBCY NOWOŻYTNY**
- Nauczanie języka obcego nowożytnego polega na pogłębionym nauczaniu danego języka w stosunku do poziomu określonego dla kształcenia w zakresie podstawowym.
- JĘZYK ŁACIŃSKI I KULTURA ANTYCZNA**
- Nauczanie jest prowadzone w zakresie podstawy programowej dla języka łacińskiego i kultury antycz-

nej, jako drugiego języka obcego, dla uczniów poznających język łaciński jako trzeci język obcy.

Dla uczniów poznających język łaciński jako drugi język obcy zwiększa się zakres lektur oryginalnych i zwraca się szczególną uwagę, obok tłumaczenia tekstu, na jego analizowanie, interpretowanie i komentowanie.

JĘZYK GRECKI I KULTURA ANTYCZNA

Cele edukacyjne

1. Zaznajomienie się z językiem greckim w stopniu umożliwiającym rozumienie i samodzielne tłumaczenie z wykorzystaniem słownika prostych, oryginalnych i preparowanych tekstów greckich.
2. Poznanie podstawowej współczesnej terminologii wywodzącej się z greki.
3. Poznanie dorobku antyku greckiego i rzymskiego — roli i miejsca kultury i tradycji antycznej w wielu dziedzinach życia współczesnego (z odwołaniem się do wiedzy zdobytej na wcześniejszych etapach kształcenia).

Zadania szkoły

1. Zapoznanie uczniów z językiem greckim w zakresie umożliwiającym tłumaczenie tekstów oryginalnych i preparowanych.
2. Ukazanie związków antyku greckiego i rzymskiego z kulturą i językami współczesnymi, a przede wszystkim z kulturą i językiem polskim.
3. Ułatwienie rozumienia terminologii powstałej na bazie języka greckiego.
4. Kształcenie umiejętności analizy tekstu.
5. Rozwijanie wrażliwości językowej oraz umiejętności jasnego i precyzyjnego formułowania myśli.
6. Zapewnienie dostępu do odpowiednich materiałów umożliwiających naukę języka i rozwijanie zainteresowań humanistycznych.
7. Przygotowanie uczniów do samodzielnego poszukiwania źródeł konkretnych zjawisk, przede wszystkim współczesnej cywilizacji.

Treści nauczania

1. Gramatyka, leksyka, frazeologia języka greckiego w zakresie umożliwiającym tłumaczenie i analizę tekstów oryginalnych, sentencji, zwrotów i terminów.
2. Wybrane fragmenty dzieł autorów greckich w oryginale.
3. Wpływ greki na zasoby leksykalne współczesnych języków europejskich.
4. Język starożytnej Grecji jako język tekstów naukowych.

5. Kontynuacja kształcenia w zakresie kultury i cywilizacji śródziemnomorskiej, z uwzględnieniem następujących treści:

- 1) kanon topiki antycznej w literaturze i sztuce (jak odczytywać mity, pojęcia, symbole),
- 2) elementy wiedzy o językach klasycznych w zakresie pozwalającym zrozumieć podstawowe terminy, pojęcia, powiedzenia i przysłowia oraz etymologię niektórych wyrazów stale obecnych w języku polskim i innych językach nowożytnych,
- 3) znaczenie dziedzictwa antyku dla kultury polskiej,
- 4) wybrane fragmenty dzieł autorów greckich i rzymskich w przekładzie — w zakresie istotnym dla zrozumienia kanonu lektur z literatury polskiej i światowej,
- 5) historia gatunków literackich,
- 6) inne elementy wiedzy o starożytności niezbędne do przekładu, analizy i interpretacji tekstów.

Osiągnięcia

1. Operatywna znajomość gramatyki greckiej.
2. Tłumaczenie i komentowanie z pomocą słownika preparowanych i oryginalnych tekstów greckich.
3. Wykorzystywanie znajomości leksyki greckiej do rozumienia i poprawnego stosowania wyrażań i terminów wywodzących się z greki.
4. Wykorzystywanie znajomości podstaw języka greckiego w dalszych etapach edukacji.
5. Poprawne formułowanie myśli i sądów.
6. Dostrzeganie ponadczasowych wartości w dziełach z odległych epok i rozumienie ich znaczenia dla współczesnej kultury polskiej i światowej.

JĘZYK OBCY NOWOŻYTNY, BĘDĄCY DRUGIM JĘZYKIEM NAUCZANIA W ODDZIAŁACH DWUJĘZYCZNYCH

Cele edukacyjne

1. Doskonalenie umiejętności językowych do stopnia umożliwiającego swobodne posługiwanie się językiem obcym w różnych sytuacjach oraz w procesie samodzielnego i krytycznego korzystania z tekstów kultury danego obszaru językowego.
2. Rozbudzenie zainteresowania dorobkiem kulturowym i cywilizacyjnym danego obszaru językowego w kontekście dorobku kraju ojczystego.
3. Budowanie poczucia tożsamości narodowej z wykorzystaniem kontekstu interkulturowego.
4. Rozwijanie postaw ciekawości, tolerancji i otwartości wobec różnych kultur.

Zadania szkoły

1. Wprowadzenie ucznia w dziedzictwo kulturowe danego obszaru językowego.
2. Używanie języka obcego do kształtowania aktywnej i twórczej postawy ucznia wobec dorobku innych kultur.
3. Zapewnienie uczniowi możliwości aktywnego wykorzystywania kompetencji językowych oraz wiedzy o kulturze danego obszaru językowego poprzez uczestnictwo w różnego rodzaju projektach i programach, w tym interdyscyplinarnych i międzynarodowych.
4. Umożliwienie uczniowi osiągnięcia kompetencji językowych pozwalających rozumieć treści przedmiotów wykładanych dwujęzycznie.
5. Umożliwienie kontaktu z rodzimymi użytkownikami języka oraz zapewnienie stałego dostępu do materiałów i środków dydaktycznych pozwalających na bierny i czynny kontakt z językiem obcym.
6. Pomoc uczniowi w rozwijaniu poczucia własnej wartości oraz wiary we własne możliwości poprzez pozytywną informację zwrotną dotyczącą jego kompetencji językowych i wiedzy o kulturze, innego niż ojczysty, obszaru językowego.
7. Wspieranie ucznia w rozwijaniu postawy tolerancji, ciekawości i otwartości wobec innej kultury.
8. Wdrażanie uczniów do samodzielności w procesie uczenia się, jako przygotowania do egzaminu maturalnego, do studiów wyższych i dalszego kształcenia.

Treści nauczania

1. Środki językowe umożliwiające swobodne operowanie językiem, poprawne pod względem fonetycznym, ortograficznym, morfosyntaktycznym i leksykalnym, stosowane w bogatym repertuarze sytuacyjno-tematycznym.
2. Odmianny języka: język literacki, język potoczny, żargon, pozawerbalne środki komunikacji typowe dla danego obszaru językowego, główne odmiany języka danego obszaru kulturowego.
3. Różnorodne formy wypowiedzi ustnych i pisemnych, z uwzględnieniem rozmaitych typów tekstów i form przekazu.
4. Tradycje i realia cywilizacyjno-kulturowe danego obszaru językowego, z uwzględnieniem elementów literatury, historii, geografii, historii sztuki, socjologii, ekonomii i polityki.

Osiągnięcia

1. Sprawne, świadome i poprawne posługiwanie się językiem obcym w zakresie:

1) recepcji:

- a) dogłębne rozumienie słuchanych i czytanych tekstów literackich, tekstów użytkowych oraz prostych tekstów specjalistycznych (naukowych),
- b) spostrzeganie w tekście cech swoistych oraz zjawisk powodujących niejednoznaczność wypowiedzi,
- c) odróżnianie cech i rozumienie funkcji gatunków literackich, publicystycznych, popularnonaukowych, tekstów użytkowych i prasowych,

2) produkcji:

- a) wypowiadanie się w mowie i w piśmie ze świadomością intencji i zachowaniem stosownej formy,
- b) praca redakcyjna nad tekstem własnym: planowanie wypowiedzi, poprawianie, podział na części składowe (wstęp, rozdziały, paragrafy, akapity), wyróżnienia w tekście,

3) interakcji:

- a) skuteczne uczestniczenie w dialogu lub dyskusji,
- b) formułowanie wypowiedzi ustnej lub pisemnej, będącej reakcją na usłyszany lub przeczytany tekst,

- 4) mediacji: przekształcanie tekstu własnego i cudzego (tłumaczenie, streszczanie, skracanie, rozwijanie, cytowanie, interpretowanie).

2. Umiejętność odbioru tekstów kultury danego obszaru językowego:

- 1) rozpoznawanie odniesień do kontekstu cywilizacyjno-kulturowego,
- 2) rozpoznawanie znaczeń metaforycznych, aluzji i symboli kulturowych,
- 3) interpretowanie dzieł w konwencjach gatunkowych i w konwencjach prądów artystycznych epoki,
- 4) wskazywanie w literaturze i sztuce wartości aprobowanych przez siebie.

Samokształcenie:

- 1) opanowanie indywidualnych strategii uczenia się; korzystanie z różnych źródeł informacji (słowników jednojęzycznych, specjalistycznych, leksykonów i encyklopedii, prasy, radia, telewizji, Internetu),
- 2) gromadzenie, klasyfikowanie i przekazywanie informacji.

HISTORIA

Cele edukacyjne

1. Ugruntowanie oraz restrukturyzacja wiedzy i umiejętności historycznych.

2. Zapoznanie się z metodologią naukowego poznawania i opisu przeszłości.
3. Porównywanie poglądów i opinii prezentowanych przez przedstawicieli różnych nurtów historiograficznych oraz historiozoficznych.

Zadania szkoły

1. Wspieranie dążeń do twórczego wykorzystywania przez uczniów wiedzy i umiejętności historycznych, w szczególności poprzez wykonanie przez nich, pod kierunkiem nauczyciela, pracy badawczej na podstawie samodzielnie zebranych materiałów pochodzących z różnych źródeł oraz literatury historycznej. Ustna prezentacja i publiczne uzasadnienie zawartych w pracy tez.
2. Przygotowanie uczniów do stosowania podstawowych zasad naukowego poznawania i opisywania przeszłości.

Treści nauczania

1. Trwałe osiągnięcia cywilizacji starożytnych. Religie starożytnego Wschodu.
2. Przemiany ustrojowe w Grecji i w Rzymie.
3. Powstanie i rozwój religii monoteistycznych.
4. Kręgi cywilizacji średniowiecznych. Europa a inne cywilizacje.
5. Fundamentalne znaczenie chrześcijaństwa w cywilizacjach średniowiecznej Europy.
6. Funkcjonowanie władzy i struktura społeczeństw średniowiecznych.
7. Powstanie i rozwój Polski w wiekach średnich. Znaczenie chrześcijaństwa dla powstania i rozwoju państwowości i kultury polskiej.
8. Cywilizacyjne przemiany w Europie od odrodzenia do oświecenia.
9. Nowe horyzonty. Europa wobec odmiennych kultur i systemów wartości.
10. Przeobrażenia chrześcijaństwa w XVI i XVII wieku.
11. Powstanie nowożytnej państwowości.
12. Uwarunkowania potęgi i upadku Rzeczypospolitej Obojga Narodów.
13. Rewolucja przemysłowa i jej następstwa.
14. Mapa polityczna XIX-wiecznej Europy i świata.
15. Przemiany świadomości Europejczyków.
16. Procesy demokratyzacyjne i parlamentaryzm w XIX wieku.
17. Społeczeństwo polskie bez własnego państwa.
18. I i II wojna światowa — geneza, charakter, następstwa konfliktów.

19. Systemy totalitarne i ich zbrodniczy charakter.
20. Funkcjonowanie demokracji w XX wieku: dylematy etyczne, zagrożenia, kierunki rozwoju.
21. Ewolucja stosunków międzynarodowych i ich charakter. Struktury ponadnarodowe w polityce i gospodarce.
22. Rewolucja techniczna w XX wieku.
23. Przemiany w sferze kultury. Sobór Watykański II i encykliki papieskie.
24. Rzeczpospolita między zniewoleniem a niepodległością.

Osiągnięcia

1. Wykorzystywanie pogłębionej wiedzy do opisu i oceny problemów historycznych, z uwzględnieniem zasad naukowego badania przeszłości.
2. Krytyczne analizowanie różnych interpretacji historii.
3. Formułowanie opinii i wniosków historycznych w formie obszernych wypowiedzi ustnych i pisemnych.
4. Prezentowanie wyników pracy na forum publicznym oraz obrona własnych opinii w polemice/dyskusji.

WIEDZA O SPOŁECZEŃSTWIE

Cele edukacyjne

1. Pogłębienie rozumienia historycznego i filozoficznego kontekstu problemów społeczeństwa, państwa i prawa.
2. Nabycie wiedzy i umiejętności użytecznych w dalszej edukacji w zakresie nauk społecznych i prawnych.
3. Zdobycie umiejętności umożliwiających aktywny, odpowiedzialny udział w życiu publicznym — zgodnie z normami i wartościami demokratycznymi.

Zadania szkoły

1. Pomoc uczniom w przygotowaniu do kontynuowania nauki w szkole wyższej w zakresie nauk społecznych, politycznych i prawnych.
2. Pomoc w rozwijaniu indywidualnych zainteresowań uczniów problematyką społeczno-polityczną i prawną.
3. Tworzenie warunków do wymiany poglądów uczniów na tematy społeczno-polityczno-prawne, z uwzględnieniem dylematów etycznych współczesnego świata.
4. Umożliwienie uczniom pracy z materiałami źródłowymi w zakresie omawianych zagadnień.

Treści nauczania**Spoleczeństwo**

1. Społeczeństwo polskie. Struktura społeczna i jej przemiany.
2. Historyczne i współczesne formy organizacji społeczeństw.
3. Naród. Tożsamość narodowa. Patriotyzm i nacjonalizm.
4. Społeczeństwo obywatelskie, formy życia publicznego, stowarzyszenia, związki zawodowe, partie polityczne, opinia publiczna.

Polityka

1. Współczesne doktryny polityczne, ideologie i partie polityczne w Polsce i na świecie.
2. Modele ustrojowe państw demokratycznych.
3. Aktywność polityczna obywateli w społeczeństwach demokratycznych.
4. Zagrożenia dla współczesnej demokracji. Konflikty wartości i przejawy kryzysu demokracji (korupcja, lekceważenie zasad demokratycznych, brak szacunku dla prawa).

Prawo

1. System prawny Rzeczypospolitej Polskiej.
2. Zasady tworzenia i egzekwowania prawa.
3. Obywatel w sądzie — proces cywilny i proces karny.
4. Wybrane zagadnienia z kodeksów prawa polskiego. Prawne formy walki z korupcją.
5. Mechanizmy ochrony praw człowieka.
6. Zasady zakładania i prowadzenia organizacji pozarządowych.

Polska, Europa, świat

1. Jednocząca się Europa — instytucje, procedury, wyzwania.
2. Polska racja stanu, polityka zagraniczna.
3. Nierówności społeczne i ekonomiczne we współczesnym świecie.
4. Globalizacja — nadzieje i zagrożenia.

Osiągnięcia

1. Pogłębiona znajomość zjawisk i procesów społecznych.

2. Znajomość zasad działania instytucji demokratycznych i zagrożeń dla ich właściwego funkcjonowania.
3. Znajomość podstawowych rozwiązań prawno-ustrojowych obowiązujących w Rzeczypospolitej Polskiej.
4. Umiejętność organizacji debaty publicznej, krytycznej analizy argumentów jej uczestników oraz prezentacji jej rezultatów.
5. Umiejętność formułowania, uzasadniania i obrony własnego stanowiska na forum publicznym.
6. Umiejętność podejmowania skutecznych działań w różnych instytucjach życia publicznego zgodnie z obowiązującym prawem.

MATEMATYKA**Cele edukacyjne**

1. Przygotowanie do świadomego i pełnowartościowego uczestnictwa w świecie, w którym modele matematyczne odgrywają kluczową rolę.
2. Przystwojenie podstawowych struktur matematycznych w stopniu umożliwiającym rozpoznawanie ich przydatności i wykorzystanie w sytuacjach praktycznych, w szczególności:
 - 1) usystematyzowanie wiedzy o liczbach rzeczywistych oraz nabycie sprawności wykonywania obliczeń,
 - 2) opanowanie reguł rachunku algebraicznego,
 - 3) wdrożenie do opisywania oraz analizy zależności i zmienności za pomocą elementarnych funkcji,
 - 4) poznanie struktury otaczającej nas przestrzeni poprzez własności klasycznych obiektów geometrycznych; rozwój wyobraźni przestrzennej,
 - 5) poznanie elementarnych metod analizy zjawisk statystycznych i losowych oraz ich najprostszyc opisów kombinatorycznych.
3. Przyzwyczajenie do typowych elementów rozumowań matematycznych, w szczególności do stosowania pojęć takich jak: założenie, wniosek, dowód (także nie wprost), przykład i kontrprzykład.
4. WYROBIENIE umiejętności i potrzeby krytycznej oceny przeprowadzonego rozumowania lub otrzymanego wyniku obliczeń.
5. WYROBIENIE nawyku samodzielnego zdobywania, analizowania i klasyfikowania informacji, stawiania hipotez i poszukiwania metod ich weryfikacji.
6. Kształtowanie umiejętności jasnego i precyzyjnego formułowania wypowiedzi oraz argumentowania.

Zadania szkoły

1. Zapewnienie kształcenia promującego samodzielne, krytyczne i twórcze myślenie; ograniczenie do minimum działań schematycznych i odtwórczych.
2. Zapewnienie każdemu uczniowi warunków do rozwoju zdolności na miarę jego możliwości poznawczych.
3. Przygotowanie uczniów do samodzielnego zdobywania wiedzy na dalszych etapach edukacji oraz w pracy zawodowej.
4. Wdrożenie uczniów do korzystania z nowoczesnych narzędzi (kalkulatory, komputery, multimedia) i źródeł informacji (podręczniki, słowniki, atlasy, encyklopedie, zasoby sieciowe).

Treści nauczania

1. Liczby rzeczywiste:

- 1) liczby naturalne i całkowite; twierdzenie o rozkładzie liczby naturalnej na czynniki pierwsze,
- 2) liczby wymierne; rozwinięcia dziesiętne,
- 3) liczby niewymierne,
- 4) oś liczbowa; przedziały osi liczbowej,
- 5) wartość bezwzględna,
- 6) procenty i punkty procentowe; lokaty i kredyty,
- 7) błąd przybliżenia; szacowanie wartości liczbowych,
- 8) pierwiastki (w tym pierwiastki nieparzystego stopnia z liczb ujemnych),
- 9) twierdzenie o niewymierności pierwiastka kwadratowego z liczby 2,
- 10) potęgi liczb nieujemnych o wykładniku wymiernym i ich własności; informacja o własnościach potęg o wykładniku rzeczywistym,
- 11) logarytmy; podstawowe własności logarytmów.

2. Wyrażenia algebraiczne:

- 1) wzory skróconego mnożenia, w tym $(a \pm b)^3$; $a^3 \pm b^3$. Wzór $(a-1)(1 + a + \dots + a^{n-1}) = a^n - 1$,
- 2) wielomiany; dodawanie, odejmowanie i mnożenie wielomianów,
- 3) dzielenie wielomianów z resztą przez dwumian $x - a$; twierdzenie o reszcie,
- 4) wyrażenia wymierne,
- 5) dodawanie, odejmowanie, mnożenie i dzielenie wyrażeń wymiernych.

3. Równania i nierówności:

- 1) równania i nierówności kwadratowe z jedną niewiadomą,

- 2) układy równań prowadzące do równań kwadratowych,
- 3) wzory Viète'a,
- 4) równania i nierówności kwadratowe z parametrem,
- 5) proste równania wielomianowe; proste nierówności wielomianowe,
- 6) twierdzenie o postaci wymiernych pierwiastków wielomianu o współczynnikach całkowitych,
- 7) proste równania wymierne; proste nierówności wymierne,
- 8) proste równania i nierówności z wartością bezwzględną typu $ax - b = c$, $ax - b > c$.

4. Funkcje:

- 1) różne sposoby określania funkcji,
- 2) odczytywanie własności funkcji z wykresu,
- 3) proste przekształcenia wykresów funkcji liczbowych,
- 4) funkcja liniowa,
- 5) funkcja kwadratowa,
- 6) funkcja $f(x) = a/x$,
- 7) funkcja wykładnicza,
- 8) funkcja logarymiczna.

5. Ciągi:

- 1) przykłady ciągów,
- 2) ciąg arytmetyczny,
- 3) ciąg geometryczny.

6. Trygonometria:

- 1) funkcje sinus, cosinus i tangens kąta ostrego,
- 2) proste związki między funkcjami trygonometrycznymi,
- 3) miara łukowa kąta; funkcje trygonometryczne argumentu rzeczywistego,
- 4) proste równania i nierówności trygonometryczne.

7. Planimetria:

- 1) kąty w okręgu,
- 2) czworokąty wpisane w okrąg i czworokąty opisane na okręgu,
- 3) figury podobne; figury jednokładne; twierdzenie o związkach miarowych między odcinkami stycznych i siecznych,
- 4) twierdzenie sinusów; twierdzenie cosinusów,
- 5) zastosowania trygonometrii w planimetrii.

8. Geometria na płaszczyźnie kartezjańskiej:

- 1) równanie prostej na płaszczyźnie,
- 2) interpretacja geometryczna układu równań liniowych,

- 3) interpretacja geometryczna układu nierówności liniowych,
 - 4) odległość punktów w układzie współrzędnych, równanie okręgu, opis koła za pomocą nierówności,
 - 5) punkty wspólne prostych i okręgów,
 - 6) wektory na płaszczyźnie kartezjańskiej,
 - 7) dodawanie wektorów: $[a_1, a_2] + [b_1, b_2] = [a_1 + b_1, a_2 + b_2]$ i mnożenie wektora przez liczbę: $t[a_1, a_2] = [ta_1, ta_2]$; interpretacja geometryczna działań na wektorach.
9. Stereometria:
- 1) równoległość i prostopadłość w przestrzeni, rzut prostokątny na płaszczyznę, twierdzenie o trzech prostych prostopadłych,
 - 2) kąt między prostą i płaszczyzną, kąt dwuścienny,
 - 3) wyznaczanie przekrojów znanych brył,
 - 4) zastosowania trygonometrii w stereometrii.
10. Elementy statystyki opisowej. Teoria prawdopodobieństwa i kombinatoryka:
- 1) średnia arytmetyczna, średnia ważona, mediana, odchylenie standardowe,
 - 2) zliczanie przypadków w prostych sytuacjach kombinatorycznych, zasada mnożenia,
 - 3) permutacje, kombinacje, wariacje,
 - 4) obliczanie prawdopodobieństwa w przypadku skończonej liczby zdarzeń elementarnych.

Osiągnięcia

1. Umiejętność budowania modeli matematycznych zjawisk z różnych dziedzin życia i ich stosowania:
 - 1) opisywanie związków pomiędzy wielkościami liczbowymi za pomocą równań i nierówności,
 - 2) wyznaczanie zależności funkcyjnych między wielkościami liczbowymi,
 - 3) wyznaczanie związków metrycznych i miarowych w otaczającej przestrzeni,
 - 4) budowanie modeli zjawisk losowych.
2. Umiejętność wykorzystania podstawowych narzędzi i technik matematycznych:
 - 1) przeprowadzanie obliczeń dokładnych i przybliżonych (w tym procentowych), także z wykorzystaniem kalkulatora,
 - 2) opisywanie zbiorów za pomocą równań, nierówności i ich układów,
 - 3) rozwiązywanie pewnych typów równań oraz ich układów,
 - 4) sporządzanie wykresów funkcji oraz odczytywanie własności funkcji z wykresu,

- 5) wyznaczanie związków miarowych dla figur płaskich i brył,
 - 6) obliczanie prawdopodobieństw zdarzeń.
3. Umiejętność przeprowadzenia prostego rozumowania dedukcyjnego.

4. Umiejętność zdobywania i krytycznego analizowania informacji, formułowania hipotez oraz ich weryfikacji.

FIZYKA I ASTRONOMIA

Cele edukacyjne

1. Rozumienie zjawisk otaczającego świata oraz natury i struktury fizyki i jej związku z innymi naukami przyrodniczymi.
2. Znajomość metod badawczych fizyki oraz roli eksperymentu i teorii w jej rozwoju.
3. Wiedza i umiejętności niezbędne do dalszego kształcenia na kierunkach ścisłych, przyrodniczych i technicznych.

Zadania szkoły

1. Nauczanie fizyki w sposób kontekstowy — w oparciu o zagadnienia występujące w życiu codziennym, przyrodzie i technice.
2. Uzupelnienie i uporządkowanie wiedzy fizycznej i astronomicznej ucznia w celu pogłębienia rozumienia nauki, jej możliwości i ograniczeń oraz przygotowania do studiów na kierunkach ścisłych, przyrodniczych i technicznych.
3. Uświadomienie roli eksperymentu i teorii w poznawaniu przyrody oraz znaczenia matematyki w budowaniu modeli i rozwiązywaniu problemów fizycznych.
4. Wdrażanie ucznia do krytycznego korzystania ze źródeł informacji.
5. Rozwijanie u ucznia umiejętności samodzielnego formułowania wypowiedzi o zagadnieniach fizycznych i astronomicznych, prowadzenia dyskusji w sposób terminologicznie i merytorycznie poprawny, rozwiązywania problemów fizycznych, wykonywania obliczeń.
6. Rozwijanie zainteresowania fizyką i astronomią.
7. Inspirowanie dociekliwości i postawy badawczej uczniów.
8. Stworzenie warunków do planowania i prowadzenia eksperymentów oraz analizy ich wyników.
9. Wykorzystywanie metod komputerowych do budowania modeli i analizy wyników doświadczeń.
10. Zapoznanie na wybranych przykładach z warsztatem pracy współczesnego fizyka.

Treści nauczania

1. Ruch i siły. Matematyczny opis ruchu w jednym i dwóch wymiarach. Przyczyny zmian ruchu. Opory ruchu. Ruch postępowy i obrotowy. Energia mechaniczna. Zasady zachowania w mechanice.
2. Połowy opis oddziaływań. Pole grawitacyjne, ruch masy w polu grawitacyjnym. Pole elektryczne, ruch cząstki naładowanej w polu elektrycznym, przewodniki i dielektryki. Pole magnetyczne, ruch cząstki naładowanej w polu magnetycznym.
3. Obwody prądu stałego. Przemiany energii w obwodach prądu stałego.
4. Pole elektromagnetyczne. Indukcja elektromagnetyczna. Obwody prądu przemiennego z pojemnością i indukcyjnością. Źródła napięcia. Elektryczne obwody drgające. Fale elektromagnetyczne i ich własności.
5. Fizyczne podstawy mikroelektroniki i telekomunikacji. Modele przewodnictwa. Półprzewodnik, dioda, tranzystor. Analogowy i cyfrowy zapis sygnałów.
6. Zjawiska termodynamiczne. Zasady termodynamiki, ich statystyczna interpretacja oraz zastosowania. Opis przemian gazowych. Przejścia fazowe.
7. Zjawiska hydrostatyczne i aerostatyczne. Opis zjawisk hydrostatycznych i aerostatycznych oraz przykłady ich wykorzystania.
8. Przegląd poznanych modeli i teorii fizycznych oraz astronomicznych. Dyskusja nad ich użytecznością i zakresem stosowalności w powiązaniu z eksperymentalną weryfikacją.

Osiągnięcia

1. Umiejętność obserwacji, opisywania, wyjaśniania i przewidywania zjawisk fizycznych i astronomicznych z wykorzystaniem praw fizycznych i modeli, przy świadomości granic ich stosowalności.
2. Postępowanie się pojęciami fizycznymi ze zrozumieniem.
3. Umiejętność planowania i wykonywania doświadczeń fizycznych i prostych obserwacji astronomicznych, opracowywania i analizowania wyników, sporządzania i interpretacji wykresów.
4. Umiejętność rozwiązywania prostych problemów fizycznych z wykorzystaniem modeli i technik matematycznych.
5. Umiejętność wykorzystywania wiedzy fizycznej do wyjaśniania zasad działania i bezpiecznego użytkowania urządzeń technicznych.
6. Umiejętność wskazania przykładów degradacji środowiska wynikającej z technicznej działalności człowieka oraz możliwości zapobiegania tej degradacji.

7. Znajomość prawidłowości przyrodniczych i metod ich poznawania na poziomie umożliwiającym podjęcie studiów na kierunkach ścisłych, przyrodniczych i technicznych.

CHEMIA

Cele edukacyjne

1. Pogłębienie wiedzy chemicznej w stopniu niezbędnym do dalszej edukacji.
2. Wykształcenie umiejętności planowania i realizacji prac eksperymentalnych oraz interpretacji otrzymanych wyników.
3. Wykształcenie poczucia odpowiedzialności za bezpieczeństwo własne i ochronę środowiska przyrodniczego.

Zadania szkoły

1. Wspieranie umiejętności samokształcenia poprzez zdobywanie i gromadzenie informacji z różnych źródeł.
2. Wdrażanie uczniów do selekcionowania i oceny zdobytych informacji.
3. Zapoznanie uczniów z praktyką laboratoryjną poprzez prowadzenie pokazów oraz samodzielne wykonywanie przez nich doświadczeń.
4. Przygotowanie uczniów do projektowania badań i interpretacji otrzymanych wyników na podstawie zdobytej wiedzy chemicznej i z dziedzin pokrewnych.

Treści nauczania

1. Współczesny model budowy atomu — elementy mechaniki kwantowej w ujęciu jakościowym. Izotopy. Promieniotwórczość naturalna i sztuczna.
2. Układ okresowy pierwiastków. Zależność pomiędzy budową atomów a właściwościami pierwiastków i ich położeniem w układzie okresowym. Alotropia pierwiastków.
3. Wiązania jonowe, kowalencyjne, kowalencyjne spolaryzowane i koordynacyjne. Zależność pomiędzy właściwościami związków chemicznych a ich budową.
4. Równowaga chemiczna. Stała równowagi. Reguła przekory.
5. Mol. Molowa interpretacja przemian chemicznych. Równanie Clapeyrona. Warunki normalne i standardowe.
6. Szybkość reakcji chemicznych. Rząd reakcji.
7. Reakcje endo- i egzoenergetyczne. Katalizatory i przykłady reakcji katalizacyjnych.

8. Reakcje utleniania-redukcji. Ogniwa galwaniczne i ich zastosowania.
9. SEM ogniwa. Elektroliza roztworów wodnych elektrolitów i soli stopionych.
10. Prawa elektrolizy. Korozja elektrochemiczna i metody jej zapobiegania.
11. Roztwory. Rozpuszczalność. Przeliczanie stężeń roztworów. Układy koloidalne.
12. Systematyka związków nieorganicznych. Tlenki, wodorki, wodorotlenki, kwasy i sole — nazewnictwo, otrzymywanie, właściwości.
13. Charakterystyka najważniejszych pierwiastków bloków *s*, *p*, *d* układu okresowego pierwiastków. Zmienność właściwości związków w grupach i okresach.
14. Elektrolity słabe i mocne. Stopień i stała dysocjacji. Prawo rozcieńczeń Ostwalda, pH roztworu, wskaźniki. Reakcje w roztworach wodnych elektrolitów — reakcje zobojętniania, strącenia osadów i hydrolizy. Amfoteryczność.
15. Węglowodory nasycone, nienasycone i aromatyczne — nazewnictwo i właściwości. Szereg homologiczny. Izomeria konstytucyjna i geometryczna.
16. Występowanie węglowodorów w przyrodzie. Przeróbka ropy naftowej.
17. Jednofunkcyjne pochodne węglowodorów. Alkohole, fenole, aldehydy, ketony, aminy, kwasy karboksylowe i ich pochodne — budowa, nazewnictwo, otrzymywanie i właściwości.
18. Wielofunkcyjne pochodne węglowodorów. Aminokwasy, peptydy i białka, tłuszcze proste i złożone, najważniejsze cukry oraz kwasy nukleinowe — występowanie, właściwości i ich znaczenie w życiu człowieka.
19. Zjawisko izomerii optycznej. Chiralność.
20. Polimeryzacyjne tworzywa sztuczne — budowa i zastosowanie.
21. Konsekwencje niewłaściwego wykorzystywania substancji chemicznych.

Osiągnięcia

1. Znajomość i rozumienie podstawowych pojęć, praw i zjawisk chemicznych.
2. Umiejętność opisu właściwości najważniejszych pierwiastków bloków *s*, *p*, *d* i ich związków chemicznych. Dostrzeganie podobieństw i różnic we właściwościach i sposobie reagowania pierwiastków w obrębie grup oraz różnych klas związków chemicznych.
3. Umiejętność dostrzegania zależności pomiędzy budową substancji a jej właściwościami fizycznymi i chemicznymi.

4. Umiejętność zastosowania posiadanej wiedzy do rozwiązywania różnorodnych problemów rachunkowych, teoretycznych i praktycznych:
 - 1) posługiwanie się pojęciami chemicznymi,
 - 2) posługiwanie się terminologią chemiczną,
 - 3) wyjaśnianie przebiegu obserwowanych lub opisanych zjawisk,
 - 4) wykorzystywanie dostępnych źródeł informacji do rozwiązywania zadań.
5. Umiejętność stawiania hipotez dla wyjaśniania problemów chemicznych i planowania eksperymentów dla ich weryfikacji.
6. Samodzielne formułowanie i uzasadnianie opinii i sądów na podstawie posiadanych i podanych informacji.
7. Umiejętność korzystania z różnorodnych źródeł informacji w celu rozszerzenia posiadanej wiedzy.

BIOLOGIA

Cele edukacyjne

1. Poznanie zależności w funkcjonowaniu organizmów żywych na różnych poziomach organizacji.
2. Poznanie teorii i praw biologicznych.
3. Poznanie przykładowych metod badawczych stosowanych w biologii.
4. Integracja wiedzy z różnych dziedzin do wyjaśniania zjawisk biologicznych.
5. Rozumienie znaczenia nowoczesnych kierunków biologii dla postępu w biotechnologii i medycynie.
6. Uzyskanie świadomości zagrożeń cywilizacyjnych wynikających z działalności człowieka.

Zadania szkoły

1. Wzbogacanie wiedzy i umiejętności uczniów, z uwzględnieniem kierunku dalszego kształcenia.
2. Umożliwienie uczniom zapoznania się z metodami prawidłowej obserwacji, analizy, prezentacji i interpretacji wyników badań biologicznych.
3. Umożliwienie uczniom korzystania z różnych źródeł informacji do rozwiązywania problemów biologicznych.
4. Umożliwienie uczniom projektowania doświadczeń biologicznych.

Treści nauczania

1. Komórka — podstawowa jednostka życia:
 - 1) chemiczne podstawy życia: pierwiastki, wiązania i związki organiczne o kluczowym znaczeniu dla organizmów,
 - 2) organizacja komórki.

2. Energia i życie:

- 1) enzymy i reakcje zachodzące w komórce,
- 2) metabolizm: szlaki metaboliczne, katabolizm i anabolizm,
- 3) tlenowa produkcja ATP (mitochondria, oddychanie komórkowe),
- 4) beztlenowa produkcja ATP (fermentacja, kwas mlekowy),
- 5) fotosynteza.

3. Różnorodność życia na Ziemi:

- 1) klasyfikowanie organizmów,
- 2) przegląd różnych grup systematycznych: wirusy i bakterie, porosty, grzyby, rośliny, zwierzęta,
- 3) podstawowe czynności życiowe roślin i zwierząt: odżywianie, oddychanie, transport, wydalanie, koordynacja, rozmnażanie.

4. Genetyka:

- 1) cykl komórkowy i chromosomy,
- 2) mitozę i mejozę,
- 3) podstawy dziedziczności (reguły Mendla, dziedziczenie płci, zależność między genotypem a fenotypem),
- 4) zapis i realizacja informacji genetycznej (DNA, kod genetyczny, transkrypcja i biosynteza białka, definicja genu, mutacje),
- 5) inżynieria genetyczna i sekwencjonowanie genomów.

5. Ewolucja:

- 1) koncepcja i dowody ewolucji,
- 2) mechanizmy ewolucji; Karol Darwin i teoria doboru naturalnego, rodzaje zmienności,
- 3) zjawiska genetyczne w populacjach,
- 4) powstawanie gatunków,
- 5) podstawowe prawidłowości ewolucji,
- 6) pochodzenie i historia życia na Ziemi,
- 7) antropogeneza.

6. Ekologia i biogeografia:

- 1) podstawowe pojęcia i koncepcje ekologii,
- 2) zależności międzygatunkowe,
- 3) lądowe i wodne strefy życia,
- 4) krążenie energii i materii w ekosystemie.

7. Biologia stosowana:

- 1) biotechnologia w przemyśle, rolnictwie i ochronie środowiska,

2) biotechnologia oparta o modyfikacje DNA,

3) problemy etyczne związane ze stosowaniem nowoczesnych biotechnologii.

Osiągnięcia

1. Znajomość budowy i procesów życiowych u przedstawicieli różnych grup systematycznych roślin i zwierząt.
2. Umiejętność wyjaśniania związków między strukturą a funkcją na różnych poziomach organizacji żywych organizmów.
3. Postrzeganie funkcjonowania organizmu jako zintegrowanego układu.
4. Umiejętność analizowania zależności między środowiskiem życiowym organizmów a ich budową i funkcjonowaniem.
5. Umiejętność wyjaśniania zjawisk: zmienności, dziedziczenia i ewolucji oraz związków zachodzących między nimi.
6. Umiejętność analizowania zmian zachodzących w środowisku, oceniania ich skutków oraz odnajdywania sposobów naprawy szkód.
7. Postępowanie się terminologią biologiczną.
8. Umiejętność prowadzenia obserwacji i eksperymentów z zastosowaniem metod poznania naukowego.
9. Umiejętność wykorzystywania różnych źródeł wiedzy do wyjaśniania zjawisk i procesów biologicznych oraz formułowania i uzasadniania własnych opinii.

GEOGRAFIA

Cele edukacyjne

1. Ugruntowanie zintegrowanego systemu wiedzy geograficznej opartego na naukowych podstawach, umożliwiającego zrozumienie charakteru i dynamiki przestrzeni geograficznej.
2. Wykształcenie umiejętności umożliwiających stosowanie teorii naukowych do interpretowania zjawisk i procesów społeczno-gospodarczych i politycznych na tle uwarunkowań przyrodniczych, historycznych i kulturowych oraz w różnych skalach przestrzennych (z uwzględnieniem skali krajowej).
3. Wyposażenie w umiejętności konieczne do wykorzystania posiadanej wiedzy geograficznej, zarówno dla rozwoju indywidualnych zainteresowań, jak i kierunku dalszego kształcenia, pracy zawodowej i w życiu społecznym.
4. Kształtowanie systemu wartości społecznie akceptowanych, pozwalających na podejmowanie decyzji służących zachowaniu równowagi w środowisku geograficznym przy zapewnieniu wzrostu społeczno-gospodarczego.

5. Kształtowanie odpowiedzialnej i twórczej postawy niezbędnej do kierowania swoim dalszym życiem oraz do pełnienia w przyszłości ważnych ról społecznych w środowisku lokalnym, regionalnym i krajowym.

Zadania szkoły

1. Zapewnienie uczniom warunków do opanowania szerokiego zakresu treści kształcenia z geografii niezbędnych do:

- 1) wykazania się znajomością faktów, terminów, zjawisk, procesów oraz zależności i prawidłowości,
- 2) stosowania merytorycznych i formalnych umiejętności geograficznych,
- 3) podejmowania aktywnych działań na rzecz środowiska lokalnego, regionalnego i krajowego w toku kształcenia, pracy zawodowej, życia osobistym i społecznym, zgodnie z założonymi powyżej celami.

2. Zapewnienie uczniom możliwości prowadzenia badań geograficznych kameralnych i terenowych.

Treści nauczania

1. Elementy metodyki badań geograficznych:

- 1) bezpośrednie i pośrednie metody zbierania informacji; ocena wiarygodności i przydatności różnych danych,
- 2) zasady formułowania i rozwiązywania problemów,
- 3) praktyczne zastosowania wiedzy geograficznej,
- 4) metody prezentacji wyników badań.

2. System przyrodniczy Ziemi (w tym środowisko przyrodnicze Polski):

- 1) budowa Ziemi (z uwzględnieniem budowy poszczególnych geosfer) — jej powstanie i ewolucja,
- 2) Ziemia jako otwarty system fizycznogeograficzny, współzależność sfer Ziemi i ich zależność od czynników zewnętrznych (kosmicznych),
- 3) tektonika płyt litosfery oraz zjawiska i procesy z nią związane; wielkie formy ukształtowania powierzchni Ziemi,
- 4) procesy i czynniki egzogeniczne kształtujące powierzchnię lądów,
- 5) klimat i pogoda — uwarunkowania i konsekwencje zróżnicowania klimatycznego Ziemi,
- 6) oceany oraz wody na lądach — ich zróżnicowanie, znaczenie przyrodnicze i gospodarcze,
- 7) procesy glebotwórcze, zróżnicowanie genetyczne gleb i ich walorów użytkowych,

- 8) szata roślinna i świat zwierzęcy — geograficzne uwarunkowania rozmieszczenia i zróżnicowania,
- 9) funkcjonowanie wybranych typów środowisk przyrodniczych: strefowych i astrefowych.

3. System społeczno-gospodarczy świata (w tym Polski):

1) ludność:

- a) zmiany liczby ludności świata i poszczególnych regionów, czynniki zmian liczby ludności,
- b) struktury demograficzne oraz ich ewolucja, fazy rozwoju demograficznego,
- c) zróżnicowanie ludności: rasowe, etniczne, językowe, religijne, kulturowe,

2) gospodarcza działalność człowieka, współczesne tendencje gospodarki światowej:

- a) zasoby naturalne, w tym pozyskiwanie, zapotrzebowanie i wykorzystanie energii; światowi producenci i konsumenci surowców energetycznych,
- b) rolnictwo i wyżywienie: warunki rozwoju rolnictwa, typy rolnictwa i ich rozmieszczenie, rolnictwo a środowisko, zasoby żywnościowe — zróżnicowanie poziomu wyżywienia,
- c) przemysł: czynniki lokalizacji, rozmieszczenie przemysłu i współczesne zmiany, rola przemysłu w gospodarce państw o różnym stopniu rozwoju,

d) transport i handel: rodzaje transportu, sieć transportowa, transport a środowisko, handel międzynarodowy,

e) usługi (w tym usługi finansowe),

3) rozwój społeczno-gospodarczy:

- a) mierniki poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego i jakości życia, dysproporcje regionalne,
- b) modele (konceptcje) rozwoju: rozwój zrównoważony (ekorozwój),

4) wybrane zagadnienia geografii politycznej (w tym geografii elektoralfnej).

4. Człowiek a środowisko:

- 1) zmiany relacji człowiek — środowisko na różnych etapach rozwoju społeczno-gospodarczego; zmiany poglądów na temat relacji człowiek — środowisko,
- 2) globalne i regionalne problemy środowiskowe i przykłady międzynarodowej i regionalnej współpracy w ich rozwiązywaniu,
- 3) uwarunkowania geograficzne stanu zdrowotnego ludności na wybranych przykładach.

Osiągnięcia

1. Pogłębienie i usystematyzowanie wiedzy geograficznej w zakresie wymienionych treści nauczania umożliwiających przystąpienie do egzaminu maturalnego z geografii i podjęcie studiów wyższych.

2. Aktywne poszukiwanie informacji i sprawne korzystanie z różnych źródeł informacji geograficznej.
3. Formułowanie pytań, hipotez, problemów geograficznych.
4. Planowanie i przeprowadzanie geograficznych badań terenowych i kameralnych.
5. Opracowywanie i przetwarzanie zebranego materiału z badań i pomiarów geograficznych.
6. Prezentowanie wyników pracy badawczej.
7. Wykorzystywanie wiedzy geograficznej do:
 - 1) analizowania i charakteryzowania w różnych skalach przestrzennych zróżnicowania środowiska przyrodniczego i różnych rodzajów działalności człowieka,
 - 2) wyjaśniania przyczyn i konsekwencji procesów i zjawisk geograficznych oraz ich zróżnicowania,
 - 3) wyrażania opinii i uzasadniania punktu widzenia wobec różnych kwestii społecznych, gospodarczych i środowiskowych,
 - 4) konstruowania schematów (modeli) obrazujących różne typy związków między zjawiskami (przyrodniczymi, ekonomicznymi, społecznymi i kulturowymi).

WIEDZA O KULTURZE

Cele edukacyjne

1. Pobudzenie aktywności intelektualnej, kształtowanie postaw twórczych, zainteresowań i zamiłowań w odbiorze i tworzeniu kultury.
2. Rozwijanie inwencji, wyobraźni i wrażliwości przez własną aktywność twórczą oraz poznawanie najwybitniejszych osiągnięć w różnych dziedzinach sztuki.
3. Nabycie umiejętności interpretowania i wartościowania zjawisk z dziedziny sztuki.
4. Nabycie wiedzy o kulturze regionu w powiązaniu z kulturą narodową.
5. Nabycie wiedzy w celu dokonywania pogłębionej analizy stanu kultury regionu i kraju.
6. Przygotowanie do badania specyficznych cech kultury regionu, w tym cech wspólnych z kulturą ogólnonarodową.
7. Łączenie wiedzy z praktyczną działalnością na rzecz upowszechniania kultury.
8. Pogłębienie zainteresowań uczniów przez poszukiwanie wiedzy, zdobywanie doświadczeń, działania innowacyjne i eksperymentalne.

Zadania szkoły

1. Tworzenie warunków dla twórczego rozwoju oraz indywidualnego wyrażania artystycznej osobowości ucznia.

2. Ukazywanie dziedzictwa narodowego i rozwijanie poczucia jego wartości.
3. Inspirowanie uczniów do aktywności twórczej, udziału w różnych formach działalności artystycznej.
4. Podejmowanie działań promujących uczniów aktywnych i szczególnie uzdolnionych.
5. Organizowanie różnorodnych form kontaktu z instytucjami kultury, twórcami.
6. Tworzenie warunków do prezentacji własnej twórczości uczniów inspirowanej kulturą ludową.
7. Zapewnianie dostępu do różnorodnych źródeł informacji o kulturze regionu.
8. Zapewnienie bezpośredniego kontaktu z dziełami sztuki oraz różnorodnymi formami artystycznymi.
9. Tworzenie warunków umożliwiających podejmowanie działań animacyjnych.

Treści nauczania

1. Epoki, style i kierunki sztuki w procesie dziejowym.
2. Podstawowe pojęcia i terminy z historii sztuki. Rozwój poszczególnych form, gatunków, kierunków w sztuce oraz ich konkretyzacja artystyczna.
3. Istota zjawisk awangardowych w sztuce XX wieku (nowe prądy i tendencje w architekturze, muzyce, literaturze, sztukach plastycznych, sztuce scenicznej) — istota przemian.
4. Specyfika procesu tworzenia w różnych dziedzinach sztuki. Różne formy, gatunki i techniki wypowiedzi artystycznej.
5. Kultura i tradycja jako podstawy ciągłości sztuki światowej i narodowej oraz czynniki ich przemian.
6. Różne funkcje sztuki — estetyczna, poznawcza, wspólnotowa, emocjonalno-terapeutyczna, religijna, w aspekcie historycznym i współcześnie.
7. Wzajemne relacje w sztuce różnych kultur i narodów.
8. Tradycja i zjawiska paraartystyczne w sztuce po II wojnie światowej; wielorakość mediów, w tym film, telewizja, sztuka multimedialna.
9. Wielkie indywidualności kształtujące oblicze sztuki światowej i polskiej oraz wybitne dzieła artystyczne.
10. Zabytki kultury materialnej jako świadectwo przemian kulturowych i cywilizacyjnych.
11. Społeczność lokalna i jej kultura w aspekcie historycznym, geograficznym, etnograficznym i środowiskowym.
12. Rola środków masowego przekazu w upowszechnianiu dóbr kultury regionalnej.

13. Projektowanie i wdrażanie działań animacyjnych służących aktywnemu i twórczemu uczestnictwu w życiu kulturalnym.

Osiągnięcia

1. Rozumienie pojęć: kultura, kultura regionalna, kultura narodowa, kultura masowa, tradycja, etnografia, folklor.
2. Umiejętność samodzielnego poszerzania wiedzy na temat epok, stylów i zjawisk zachodzących w różnych dziedzinach sztuki.
3. Umiejętność analizowania różnych zjawisk zachodzących w sztuce.
4. Umiejętność oceny i interpretacji dzieł sztuki.
5. Znajomość dziedzictwa narodowego i jego związku z kulturą europejską i światową.
6. Umiejętność integracji zdobytych wiadomości, dokonywania syntezy oraz odbioru współczesnych zjawisk artystycznych.
7. Umiejętność identyfikacji konkretnego dzieła sztuki z epoką historyczną.
8. Umiejętność przeprowadzania analizy porównawczej dzieł sztuki należących do tej samej kategorii, ale pochodzących z odmiennych epok historycznych.
9. Orientowanie się w aktualnych trendach artystycznych.
10. Znajomość podstaw i elementów organizacji życia kulturalnego regionu (instytucje i placówki artystyczne, konkursy, festiwale o zasięgu ogólnokrajowym i międzynarodowym).
11. Umiejętność analizowania dawnych i współczesnych zjawisk kulturowych regionu.
12. Umiejętność prezentowania wyników pracy indywidualnej i zespołowej z zakresu wybranych zagadnień z dziejów kultury.
13. Rozumienie współczesnych zjawisk i dokonań twórczych.

INFORMATYKA

Cele edukacyjne

1. Przygotowanie do świadomego wyboru kierunku i zakresu dalszego kształcenia informatycznego.
2. Wykształcenie umiejętności samodzielnego korzystania z komputera dla realizacji wybranych zadań edukacyjnych oraz innych celów poznawczych.

Zadania szkoły

1. Stworzenie warunków do poznania wybranych zagadnień, pojęć i metod informatyki jako dyscypliny naukowej oraz jej najważniejszych zastosowań.

2. Kształcenie samodzielności intelektualnej, odpowiedzialności za własny rozwój, gotowości do podejmowania i rozwiązywania złożonych zadań, z uwzględnieniem środków i metod informatyki.

3. Rozwijanie umiejętności pracy zespołowej przez realizację projektów grupowych.

Treści nauczania

1. Algorytmika i programowanie:

- 1) metodyczna analiza i modelowanie umiarkowanie złożonych problemów i procesów z różnych dziedzin,
- 2) przegląd algorytmów klasycznych,
- 3) wybrane techniki projektowania algorytmów i struktur danych: programowanie strukturalne, zstępujące, abstrakcja danych, metoda kolejnych uściśleń,
- 4) elementy analizy algorytmów,
- 5) indywidualna i zespołowa realizacja projektów programistycznych w wybranym języku wysokiego poziomu.

2. Bazy danych:

- 1) podstawowe formy organizacji informacji w bazach danych,
- 2) budowa relacyjnych baz danych,
- 3) wyszukiwanie informacji w relacyjnych bazach danych z użyciem języka zapytań,
- 4) projektowanie prostych relacyjnych baz danych.

3. Multimedia. Sieci komputerowe:

- 1) sprawne i świadome korzystanie z multimediiów i tworzenie własnych materiałów multimedialnych,
- 2) przetwarzanie informacji w różnej postaci (w tym wizualnej i dźwiękowej),
- 3) budowa i działanie sieci komputerowych,
- 4) tworzenie i publikowanie własnych materiałów w sieci.

4. Tendencje w rozwoju informatyki i jej zastosowań.

Osiągnięcia

1. Formułowanie sytuacji problemowej, jej modelowanie i rozwiązywanie z użyciem metod informatycznych.
2. Ocenianie poprawności i efektywności rozwiązań i ich testowanie. Tworzenie dokumentów rozwiązań.
3. Wyszukiwanie informacji w bazach danych i projektowanie prostych baz danych.
4. Tworzenie opracowań multimedialnych.

5. Sprawne korzystanie z usług sieci komputerowych w pracy z informacjami swoimi i obcymi.
6. Planowanie pracy i nadzór nad przebiegiem wykonywania projektów realizowanych zespołowo z wykorzystaniem programów komputerowych.

JĘZYK MNIejszości NARODOWEJ LUB ETNICZNEJ ORAZ JĘZYK REGIONALNY — JĘZYK KASZUBSKI

Przedmiot jest realizowany w szkołach (oddziałach) z nauczaniem języka mniejszości narodowych lub etnicznych albo społeczności posługującej się językiem regionalnym — językiem kaszubskim, zgodnie z odrębnymi przepisami.

Cele edukacyjne

1. Budowanie tożsamości osobowej, narodowej, etnicznej oraz zadomowienie w tradycji kultury europejskiej.
2. Rozwijanie świadomego, krytycznego odbioru dzieł kultury (także masowej) oraz samodzielnego poznawania różnych obszarów humanistyki.
3. Dorastanie do poczucia odpowiedzialności za własny rozwój, samodzielne decyzje dotyczące kierunku dalszego kształcenia (wyboru kierunku studiów czy wyboru zawodu).
4. Rozwijanie kompetencji komunikacyjnych w różnych sytuacjach, a poprzez to osiągnięcie dojrzałości do życia w rodzinie, w społeczeństwie, w państwie obywatelskim.
5. Rozwijanie postaw tolerancji i eliminowanie postaw ksenofobicznych.

Zadania szkoły

1. Wprowadzenie ucznia w dziedzictwo literackie i kulturowe; pogłębianie rozumienia tradycji narodowej i europejskiej, rozpoznawanie jej obecności we współczesnej kulturze; rozwijanie świadomości historyczno-literackiej i chronologicznego porządkowania wiedzy.
2. Przybliżanie problematyki i zjawisk artystycznych w literaturze i innych dziedzinach kultury.
3. Interpretacja arcydzieł — w kontekście historycznym i aksjologicznym; rozpoznawanie wartości w dziełach literatury i kultury oraz ich hierarchizacja.
4. Opisanie systemu języka jako narzędzia komunikacji; ukazanie jego rozwoju, zróżnicowania, bogactwa znaczeń i środków ekspresji, różnorodności użycia w sytuacjach komunikacyjnych zgodnie z zasadami etyki mówienia.
5. Omawianie roli mediów w komunikacji społecznej oraz analizowanie form przekazu radia, telewizji, Internetu, prasy; przygotowanie uczniów do ich krytycznego odbioru.

6. Wprowadzenie w zasady pracy umysłowej jako przygotowanie do egzaminu maturalnego, do studiów wyższych i dalszego kształcenia.

Treści nauczania

1. Język jako zjawisko semiotyczne:
 - 1) kompetencja językowa i komunikacyjna,
 - 2) model komunikacji językowej.
2. Budowa języka:
 - 1) język ojczysty mniejszości narodowych i grup etnicznych a inne języki,
 - 2) leksykalna i składniowa łączliwość,
 - 3) związki frazeologiczne,
 - 4) przekład nieskomplikowanych tekstów pod względem leksykalnym i składniowym z języka na język.
3. Retoryka:
 - 1) etykieta językowa,
 - 2) retoryczna organizacja tekstu,
 - 3) retoryczne środki perswazji i ekspresji.
4. Wypowiedź językowa:
 - 1) intencje komunikacyjne (illokucja),
 - 2) formalne cechy referatu, eseju, wywiadu,
 - 3) wartościowanie estetyczne,
 - 4) cechy charakterystyczne wypowiedzi artystycznej, publicystycznej, potocznej,
 - 5) informacja, opinia, perswazja, manipulacja językowa, propaganda.
5. Język — dzieje — społeczeństwo:
 - 1) podstawowe przejawy zmian w dziejach języka ojczystego mniejszości narodowych i grup etnicznych,
 - 2) kontakty międzyjęzykowe, zapożyczenia,
 - 3) społeczeństwa jedno- i wielojęzyczne.
6. Style:
 - 1) rodzaje środków stylistycznych (w różnych odmianach języka),
 - 2) swoistość wypowiedzi indywidualnej (idiolekt).
7. Ogólne pojęcia kultury — różne formy przekazu utworów literackich: drukowane, ustne, ikonizowane, akustyczne, filmowe, audiowizualne.
8. Tradycje literackie:
 - 1) dziedzictwo a tradycja literacka,

- 2) awangarda a postmodernizm,
 - 3) intertekstualność.
9. Tematy, motywy, wątki:
- 1) topos, w szczególności ogrodu, raj, arkadii, małej ojczyzny,
 - 2) motyw artysty jako nauczyciela, kapłana, wieszcz, mędrca, błazna.
10. Proces historyczno-literacki:
- 1) przemiany gatunku,
 - 2) konwencja literacka i typowe dla niej środki artystyczne.
11. Wartości, kategorie estetyczne i filozoficzne:
- 1) etyka, estetyka,
 - 2) filozofia a religia; metafizyka, mistyka,
 - 3) nurty filozoficzne związane z omawianą tradycją literacką,
 - 4) wartości uniwersalne.
- Osiągnięcia
1. Słuchanie i mówienie:
- 1) próby wystąpień publicznych (w szczególności prowadzenie zebrań, wygłaszanie referatów),
 - 2) skuteczne polemizowanie,
 - 3) rozpoznawanie manipulacji językowej,
 - 4) spostrzeganie ironii, sarkazmu, rubaszości, prowokacji, aprobaty,
 - 5) stosowanie zabiegów perswazyjnych wraz z rozpoznawaniem ich wartości (zwłaszcza odróżnianie szczerości od nieszczerości, prawdy od nieprawdy, podchwytliwości, eufemizmów, agresji, brutalności i wulgaryzmów w zachowaniach językowych),
 - 6) aktywne i krytyczne słuchanie (z empatią, ze wspomaganiami, z korygowaniem, ze sprzeciwem); odróżnianie faktów od opinii.
2. Pisanie i redagowanie tekstów:
- 1) wypowiedzanie się ze świadomością użycia wyznaczników gatunku: eseju, artykułu popularno-naukowego,
 - 2) własne próby pisarskie (opowiadanie, tekst poetycki, dziennik, pamiętnik, scenariusz, reportaż),
 - 3) eliminowanie niewłaściwego użycia środków powodujących niejednoznaczność wypowiedzi (homonimie, anakoluty, elipsy, paradoksy),
 - 4) pisanie listu intencyjnego, podania, skargi, upoważnienia,
 - 5) wypowiedzanie się w (szkolnych) formach gatunkowych: recenzja, interpretacja utworu literackiego lub fragmentu utworu.
3. Czytanie:
- 1) czytanie ze zrozumieniem tekstów naukowych; sporządzanie notatek,
 - 2) spostrzeganie zjawisk powodujących niejednoznaczność wypowiedzi (homonimie, anakoluty, elipsy, paradoksy),
 - 3) spostrzeganie w tekście dialektizmów, archaizmów, cech indywidualnych; ocena estetyki tekstu.
4. Odbiór dzieł sztuki:
- 1) rozumienie przyjętej metodologii (Czego szukam w interpretacji utworu? Wartości? Odniesień do filozofii i sensu? Odniesień do życia i człowieka? Odniesień do biografii — autora i własnej? Odczytuję znaki i chcę zrozumieć strukturę artystyczną i estetykę dzieła?),
 - 2) rozumienie tekstów o różnym stopniu komplikacji; odbiór znaczeń metaforycznych, rozpoznawanie aluzji literackich, toposów, symboli kulturowych,
 - 3) odbiór i porównywanie różnych dzieł sztuki, rozumienie korespondencji sztuk,
 - 4) wskazywanie cech języka i charakterystycznych dla danej epoki oraz epoki historycznej w czytanych utworach,
 - 5) porównywanie utworów literackich (z różnych epok) o podobnych motywach,
 - 6) dostrzeganie związków utworu ze sztuką, kulturą i filozofią epoki; interpretowanie dzieł w konwencjach gatunkowych i w konwencjach prądów artystycznych epoki,
 - 7) odnajdywanie intertekstualnych powiązań w czytanych utworach,
 - 8) rozpoznawanie wartości i ich hierarchii w dziełach literackich,
 - 9) wskazywanie w literaturze i sztuce wartości aprobowanych przez siebie.
5. Samokształcenie:
- 1) sporządzanie przypisów i zestawów bibliograficznych,
 - 2) korzystanie z opracowań historyczno-literackich i teoretycznoliterackich,
 - 3) próby gromadzenia i przekazywania informacji: sporządzanie baz danych, zapisu komputerowego, nagrywanie audio i wideo.